

Enmalig tijdschrift van *In actie met burgers!*, deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur

Actie

BUITEN DE KADERS DENKEN

**BURGERPARTICIPATIE:
VOOR BESTUUR OF BURGER?**

MEEDOEN VIA DE DIGITALE SNELWEG

JANUARI 2010

Een jaar leren en experimenteren

Samenwerken met burgers

ACTIE
PROGRAMMA
LOKAAL
BESTUUR

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

EEN JAAR IN ACTIE MET BURGERS!

Wat hebben de proeftuinen en experimenten van *In actie met burgers!* opgeleverd?
Welke lessen zijn er te trekken?
En hoe kunt u hiermee aan de slag gaan in uw eigen gemeente?

Ga naar Inactiemetburgers.nl voor kennis, praktijk en leerervaringen van een jaar
In actie met burgers!

WWW.INACTIEMETBURGERS.NL

In actie met burgers! is een deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur, een initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Woord vooraf

GEACHTE LEZER,

Voor u ligt het tijdschrift *In actie*. Hierin kunt u lezen op welke manieren gemeenten en burgers samenwerken: van het gezamenlijk ontwerpen van een nieuwe woonwijk tot het met burgers evalueren van gemeentelijk beleid.

Doorlopend oefenen burgers invloed uit op lokale beleids- en besluitvorming. Dit beperkt zich niet tot de gang naar de stembus eens in de vier jaar. Het is duidelijk dat de rol en de positie van de burger binnen het openbaar bestuur veranderen. Burgers willen betrokken worden bij wat er in hun gemeente gebeurt en komen zelf ook steeds meer in actie. Dit biedt kansen voor innovatie, zoals ook de ontwikkelingen op digitaal terrein tot nieuwe vormen van interactie leiden.

In het hele land bedenken, ontwikkelen en gebruiken gemeenten verschillende manieren om burgers te betrekken bij het maken van gemeentelijke plannen of hen zelfs te laten meebesturen. Onder de vlag van het project *In actie met burgers!* hebben zo'n honderd gemeenten het afgelopen jaar actief met en van elkaar geleerd over vormen van burgerparticipatie. Successen en valkuilen zijn de revue gepasseerd in experimenten en in de lokale proeftuinen burgerparticipatie.

In actie is een eenmalige uitgave van *In actie met burgers!*, een deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur. Het tijdschrift geeft een impressie van ruim een jaar werken in proeftuinen en aan experimenten. Enthousiaste, gedreven en betrokken deelnemers vertellen over hun ervaringen. Welke lessen zijn hieruit te trekken voor de toekomst? En hoe kunt u deze vertalen naar uw eigen praktijk? Laat u inspireren en leer van de ervaringen van andere gemeenten!

Op de website www.inactiemetburgers.nl vindt u verdieping, achtergrondverhalen en de contactgegevens van de betrokkenen.

Wij wensen u veel leesplezier en inspiratie om in actie te komen met uw eigen burgers!

Annemarie Jorritsma-Lebbink

Voorzitter Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Ank Bijleveld-Schouten

Staatssecretaris van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Inhoud

- 4 Over proeftuinen en experimenten**
In actie met burgers! uitgelicht
- 6 Experimenten en proeftuinen in Nederland**
Waar waren de experimenten en proeftuinen?
- 8 Overzicht gemeenten per proeftuin en experiment**
De deelnemers aan *In actie met burgers!*
- 10 Samen leren in proeftuinen**
Terugblikken op een leerzaam jaar
- 14 Proeftuin Factor-C**
Hoe kan omgevingskennis ingezet worden voor het verbeteren van communicatie?
- 18 Buiten de kaders denken**
Gebiedsontwikkeling in samenwerking met bewoners
- 21 Burgerinitiatieven: Samenwerking met fondsen**
Hoe fondsen meer te betrekken bij gemeentelijk beleid
- 24 Wijkgerichte aanpak: van buiten naar binnen**
Leerpunten van de proeftuin 'Burgergerichte gemeente'
- 26 Burgerparticipatie: voor bestuur of burger?**
Discussie over tips voor evaluatie van burgerparticipatie
- 29 Burgerinitiatieven**
De kunst en kunde van het faciliteren
- 30 Tilburgse stadsblogs**
Veldonderzoek naar bloginvloed op politiek en bestuur
- 34 Kijken vanuit het burgerperspectief**
Gesprek over de rol van burgers en gemeente
- 37 De boekenkast**
De literatuur over burgerparticipatie
- 38 Rol van de gemeenteraad**
Besluitvorming als belangrijke verantwoordelijkheid
- 42 De kracht van het burgerpanel**
BurgerPanelRotterdam over ervaringen en resultaten
- 44 'Ambtenaren zijn zelf moeilijk bereikbaar'**
Burgerparticipatie bij moeilijk bereikbare doelgroepen
- 48 Een wijkontmoeting in Rijswijk**
Burgers en gemeente tweejaarlijks aan tafel
- 52 Communicatieadviseurs leren assertief adviseren**
Burgerparticipatie: een communicatie- of beleidsinstrument?
- 55 Een scherp licht**
De proeftuin 'Wijkgericht werken – doorontwikkeling'
- 58 Kan burgerparticipatie ook leuk zijn?**
Interactief werken als onderdeel van professioneel beleid maken
- 60 Dorpsraden, bepaal je eigen agenda**
In gesprek met dorpsraden in Horst aan de Maas
- 64 Op Berenjacht in Berlijn**
Grenzenloze voorbeelden van bewonersbudgettering
- 70 Participeren is meedenken en meewerken**
Unieke PPS in Amersfoort

in Actie

Eenmalig tijdschrift van *In actie met burgers!*

- 74 In Emmen doen de burgers het al jarenlang zelf**
Erkende Overleg Partners kopen zelf in
- 76 Meedoen via de digitale snelweg**
Online meedenken en –schrijven aan Boskooops beleid
- 79 Websites**
Digitale links en tips over burgerparticipatie
- 80 Is er nog tijd voor Tijd voor mekaar?**
Onderlinge burgerbetrokkenheid in Dommelen vergroten
- 83 Brievenboek 'Meedoen in Breda'**
Een dialoog tussen inwoners en gemeente
- 88 Burgers aan zet**
Een verbond van burgers en gemeente Dordrecht
- 92 'Padvindere van de democratie'**
Een kleine roman over burgers die hun dorp opeisen
- 96 Rijsenhout heeft een identiteit nodig**
Projectsubsidie voor burgerbijdrage aan een gemeentelijk plan
- 99 Op zoek naar nieuw 'naberschap' in Hellendoorn**
Hechte gemeenschap vereist blijvende inzet
- 101 Zoektocht naar nieuwe democratische werkvormen**
Oude IJsselstreek wil interactie tussen inwoners en politiek verbeteren
- 104 Verdeel uw geld in de Zuidplas**
BegrotingsWijzer als hulpmiddel voor besturen van een gemeente
- 106 Burgers als scheppers**
Een klein verhaal over democratie in Smalingerland
- 110 Epiloog**
Democratische vernieuwing, tussen inspraak en burgerbestuur naar complementariteit en sociale netwerken

21

DE PROEFTUINEN

1. Rol van de gemeenteraad
2. Communicatie en burgerparticipatie (P+P)
3. Communicatie en burgerparticipatie: Factor-C
4. Communicatie en burgerparticipatie (S&P)
5. Faciliteren van burgerinitiatieven
6. Burgergerichte gemeente
7. Burgerjaarverslag als participatie-instrument
8. E-participatie
9. Van burgerpanel tot burgerbestuur (IMI)
10. Van burgerpanel tot burgerbestuur (IPP)
11. Moeilijk bereikbare doelgroepen
12. Sociaal-fysiek
13. Samenwerking met lokale fondsen
14. Wijkgericht werken – opstartfase
15. Wijkgericht werken – doorontwikkeling
16. Dorp- en kerngericht werken
17. Bewonersgelden en buurtbudgetten

Over PROEFTUINEN

Onder de vlag van *In actie met burgers!* zijn zo'n honderd gemeenten in 2009 met elkaar opgetrokken in zeventien lokale proeftuinen burgerparticipatie. Twaalf experimenten van gemeenten hebben bijzondere aandacht en ondersteuning gekregen.

DE PROEFTUIN

Een lokale proeftuin burgerparticipatie bestond uit een kleine groep van gemeenten die onder deskundige begeleiding met en van elkaar leerden over nieuwe en beproefde manieren van samenwerken met burgers. Elke proeftuin richtte zich op een specifiek thema. In totaal zijn in 2008 zeventien proeftuinen gestart. Trefwoorden bij de proeftuinen waren: kennis- en ervaringsuitwisseling, collegiale intervisie en gezamenlijk leren. De samenstelling van de proeftuinen was divers. Zo hebben beleidsambtenaren, wijkcoördinatoren, maar ook communicatieadviseurs en raadsgriffiers vanuit verschillende invalshoeken meer geleerd over burgerparticipatie. De professionele begeleiding van de proeftuinen was in handen van experts op het betreffende deelterrein.

HET EXPERIMENT

Uit de meer dan 120 aanmeldingen die gemeenten instuurden, koos de toetsingscommissie *In actie met burgers!* onder leiding van voorzitter Sjaak van der Tak, burgemeester gemeente Westland en lid van het VNG-bestuur, de twaalf meest opvallende projecten en werkwijzen. *In actie met burgers!* heeft deze experimenten bijzondere aandacht en (financiële) ondersteuning gegeven. Belangrijk bij de selectie was de voorbeeldwerking, publicitaire waarde en het vernieuwende karakter van het experiment, gericht op het dichter bij elkaar brengen van burger en bestuur. Het resultaat van het experiment moest ook toepasbaar en overdraagbaar naar andere gemeenten zijn.

DE EXPERIMENTEN

1. Burgerinitiatief Wagenwerkplaats – Amersfoort
2. BoskoopActief.nl – Boskoop
3. Meedoen in Breda – Breda
4. Burgers aan zet! – Dordrecht
5. Inkoop door burgers – Emmen
6. Doorontwikkelen projectsubsidie – Haarlemmermeer
7. Glimmend Hart – Haren
8. Hellendoorn in Actie: ontwikkeling van een lerende gemeenschap – Hellendoorn
9. BegrotingsWijzer – Nieuwerkerk aan den IJssel
10. Nieuwe werkvormen van samenspel – Oude IJsselstreek
11. Wijkbouweneenwijk.nl – Smalingerland
12. Tijd voor mekaar – Valkenswaard

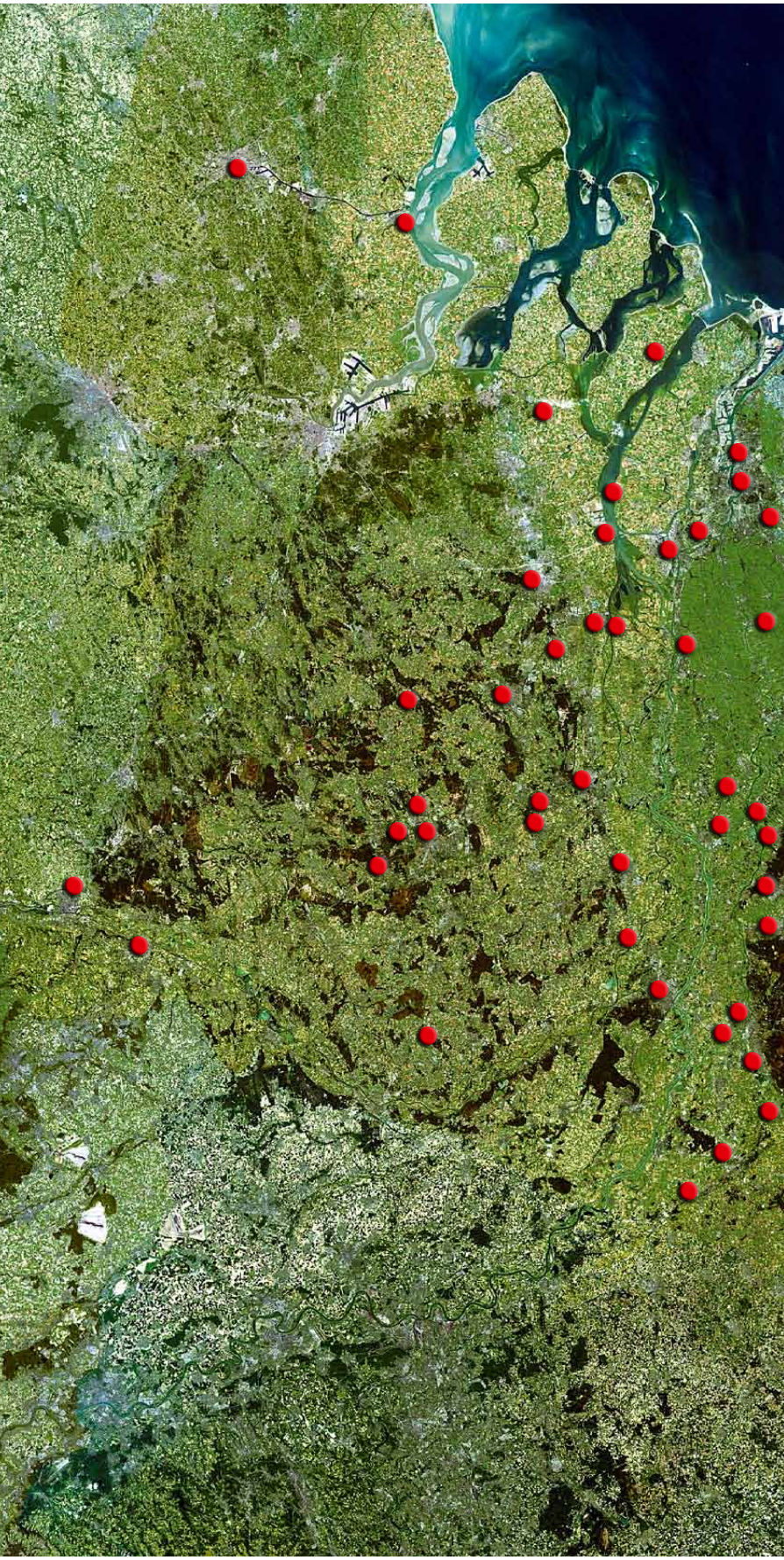
en EXPERIMENTEN

In actie met burgers!

Aanleiding voor *In actie met burgers!* waren het amendement Anker en de motie Schinkelshoek tijdens de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties eind 2007. Gevraagd werd om het opzetten van pilots op het gebied van interactieve beleidsvorming en het stimuleren van proeftuinen voor burgerparticipatie. De uitwerking van beide initiatieven zijn samengevoegd en ondergebracht bij het Actieprogramma Lokaal Bestuur, waarin het stimuleren en het vergroten van het vertrouwen tussen burgers en het lokale bestuur één van de centrale thema's is. Het project had een looptijd van één jaar: de startconferentie was 27 november 2008, de slotconferentie op 16 december 2009.

De commissie *In actie met burgers!* bestond uit:

- Sjaak van der Tak (voorzitter), burgemeester Westland en lid van het VNG-bestuur;
- Janneke Braam, toenmalig griffier van Oss, mede namens de Vereniging van Griffiers;
- Bas Denters, wetenschapper aan de Universiteit van Twente;
- Erwin Jansma, wethouder in Leusden, secretaris van de Wethoudersvereniging;
- Jos van der Knaap, gemeentesecretaris in Wijchen, vice-voorzitter Vereniging van Gemeentesecretarissen;
- Rinske van Noordwijk, directeur Greenwish;
- Peter Otten, raadslid in Zeist, voorzitter Raadslid.NU.

OVERZICHT DEELNEMENDE GEMEENTEN

Achtkarpspeien	Amsterdam,	Castricum	Eindhoven	Heeze-Leende	Moerdijk	Rijsen-Holten	Twenterand
Amersfoort	<i>stadsdeel</i> <i>Zuidoost</i>	Cromstrijen	Emmen	Hellendoorn	Nieuwerkerk aan den	Rijswijk	Utrecht
Amsterdam	Arnhem	Dantumadeel	Enschede	Hengelo	IJssel	Rotterdam	Utrechtse Heuvelrug
Amsterdam,	Beemster	Delft	Geertruidenberg	Heusden	Nijmegen	Schiedam	Valkenswaard
<i>stadsdeel</i>	Beverwijk	Delfzijl	Geldermalsen	Hoogeveen	Oldebroek	Schijndel	Veldhoven
<i>De Baarsjes</i>	Bloemendaal	Den Haag	Gent (BE)	Horst aan de Maas	Olst-Wijhe	Sint-Michiëlsgestel	Vilst
Amsterdam,	Boskoop	Den Helder	Grave	Huizen	Oss	Sittard-Geleen	Westervoort
<i>stadsdeel</i> <i>Bos en</i>	Breda	Den Helder	Groningen	Leek	Oude IJsselstreek	Smallingerland	Wijk bij Duurstede
<i>Lommer</i>	Brummen	Doesburg	Grootegast	Leeuwarden	Ouder-Amstel	Steenbergen	Winschoten
Amsterdam,	Buren	Doetinchem	Haarlem	Leiden	Pijnacker-Nootdorp	Steenwijkerland	Zaanstad
<i>stadsdeel</i>	Capelle aan den	Dordrecht	Haarlemmermeer	Lisse	Reusel-De Mierden	Teunzen	Zaltbommel
<i>Westerpark</i>	IJssel	Dordrecht	Haren	Lochem	Rhenen	Teylingen	Zeist
		Ede	Heerde	Maastricht	Ridderkerk	Tilburg	Zoetermeer
			Heerhugowaard	Middelhamnis	Rijnwoude	Tubbergen	Zwolle

EXPERIMENTEN en PROEFTUINEN in Nederland

Een jaar lang zijn zo'n honderd gemeenten verspreid over heel Nederland met elkaar opgetrokken in zeventien proeftuinen. Twalf gemeenten hebben bijzondere aandacht en ondersteuning gekregen voor een experiment.

OVERZICHT GEMEENTEN PER *proeftuin*

PROEFTUINEN

Rol van de gemeenteraad

Begeleider(s):

Eduard van Vloten en
Charlotte Riem Vis
De Beuk
www.beuk.nl

Deelnemers:

Arnhem
Delft
Emmen
Geldermalsen
Grootegast
Leek
Middelharnis
Oldebroek
Oss
Oude IJsselstreek
Rhenen
Ridderkerk
Steenbergen
Steenwijkerland
Teylingen

Communicatie en burgerparticipatie (P+P)

Begeleider(s):

Ton Kock
Partners+Pröpper
www.partnersenpropper.com

Deelnemers:

Beemster
Beverwijk
Buren
Cromstrijen
Emmen
Heerde
Huizen
Middelharnis

Nieuwerkerk aan den IJssel
Olst-Wijhe
Ouder-Amstel
Twenterand

Communicatie en burgerparticipatie: Factor C

Begeleider(s):

Carola de Vree
Publiec
www.publiec.nl

Deelnemers:

Amsterdam
Den Haag
Doetinchem
Eindhoven
Enschede
Groningen
Hengelo
Rijswijk
Rotterdam
Tilburg
Utrecht
Zoetermeer

Communicatie en burgerparticipatie (S&P)

Begeleider(s):

Ruth Maassen
en Marije Hulsinga
Schuttelaar&Partners
www.schuttelaar.nl

Deelnemers:

Amersfoort
Breda
Den Helder
Hengelo
Leiden
Moerdijk
Sittard-Geleen

Faciliteren van burgerinitiatieven

Begeleider(s):

Gerda Bosdriesz
Instituut voor Publiek en
Politiek (IPP)
www.publiek-politiek.nl

Deelnemers:

Haarlemmermeer
Hellendoorn
Rotterdam
Valkenswaard
Vlist

Burgergerichte gemeente

Begeleider(s):

Igno Pröpper en
Jurgen de Jong
Partners+Pröpper
www.partnersenpropper.com

Deelnemers:

Brummen
Delfzijl
Grave
Haarlemmermeer
Hengelo
Oude IJsselstreek
Rhenen
Rijswijk
Terneuzen
Valkenswaard
Veldhoven

Burgerjaarverslag als participatie-instrument

Begeleider(s):

Hein Albeda
www.heinalbeda.nl

Deelnemers:

Amersfoort
Emmen
Leeuwarden
Maastricht
Nijmegen
Rotterdam

E-participatie

Begeleider(s):

Jonneke Stans en Ton
Baetens
Politiek Online
www.politiekonline.nl

Deelnemers:

Amsterdam, stadsdeel

Westerpark
Boskoop
Haarlemmermeer
Heerhugowaard
Oss
Rhenen
Smallingerland
Tilburg
Utrecht
Zeist

Van burgerpanel tot burgerbestuur (IMI)

Begeleider(s):

Hellie van Hout en
Willemijn Dekker
Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (IMI)
www.iminet.org

Deelnemers:

Amersfoort
Dantumadeel
Oldebroek
Ridderkerk
Schijndel
Sint-Michielsgestel
Sittard-Geleen
Winschoten
Zaanstad
Zeist

Van burgerpanel tot burgerbestuur (IPP)

Begeleider(s):

Pieter Sturm en Lilian
Leeuwenburgh-Stolwijk
Instituut voor Publiek en
Politiek (IPP)
www.publiek-politiek.nl

Deelnemers:

Amsterdam, stadsdeel Bos
en Lommer
Amsterdam, stadsdeel
De Baarsjes
Castricum
Dronten
Geldermalsen
Haarlemmermeer
Oude IJsselstreek
Rhenen

EN experiment

Rijssen-Holten
Wijk bij Duurstede

Moeilijk bereikbare doelgroepen

Begeleider(s):

Mellouki Cadat
MOVISIE

www.movisie.nl

Deelnemers:

Amsterdam, stadsdeel
Zuidoost
Capelle aan den IJssel
Rijswijk
Schiedam
Tilburg
Zoetermeer

Sociaal-fysiek

Begeleider(s):

Jan Willem de Zeeuw en
Sara Huang
Laagland'advies
www.laaglandadvies.nl

Deelnemers:

Amersfoort
Amsterdam, stadsdeel
Westerpark
Beverwijk
Ede
Haarlem
Heusden
Leek
Nunspeet
Oss

Samenwerking met lokale fondsen

Begeleider(s):

Wendy Stubbe en Lucas
Meijs
CSR Academy
www.csr-academy.nl

Deelnemers:

Achtkarspelen
Amersfoort
Amsterdam
Den Haag
Tubbergen
Zwolle

Wijkgericht werken – opstartfase

Begeleider(s):

Han Bruinink
DSP-groep
www.dsp-groep.nl

Deelnemers:

Doesburg
Pijnacker-Nootdorp
Reusel-De Mierden
Rhenen
Rijswijk
Teylingen
Utrechtse Heuvelrug
Zaltbommel

Wijkgericht werken – doorontwikkeling

Begeleider(s):

Joop Hofman
Rode Wouw
www.rodewouw.nl

Deelnemers:

Amsterdam, stadsdeel
Westerpark
Beverwijk
Capelle aan den IJssel
Doesburg
Eindhoven
Emmen
Heerhugowaard
Lisse
Oldebroek
Ridderkerk
Westervoort

Dorp- en kerngericht werken

Begeleider(s):

Hans Kessens
Partners+Pröpper
www.partnersenpropper.com

Deelnemers:

Emmen
Geertruidenberg
Heeze-Leende
Horst aan de Maas
Lochem
Middelharnis
Oldebroek
Terneuzen
Zaltbommel

Bewonersgelden en buurtbudgetten

Begeleider(s):

Joop Hofman
Rode Wouw
www.rodewouw.nl

Deelnemers:

Dordrecht
Emmen
Gent (BE)
Hengelo
Hoogeveen
Schiedam
Valkenswaard

EXPERIMENTEN

**Burgerinitiatief
Wagenwerkplaats**
Amersfoort

BoskoopActief.nl
Boskoop

Meedoen in Breda
Breda

Burgers aan zet!
Dordrecht

Inkoop door burgers
Emmen

**Doorontwikkelen
projectsubsidie**
Haarlemmermeer

Glimmend Hart
Haren

**Hellendoorn in Actie:
ontwikkeling van een
lerende gemeenschap**
Hellendoorn

BegrotingsWijzer
Nieuwerkerk aan den IJssel

**Nieuwe werkvormen
van samenspel**
Oude IJsselstreek

Wijbouwenenwijk.nl
Smallerland

Tijd voor mekaar
Valkenswaard

Kijk voor meer informatie over de proeftuinen en experimenten en voor contactgegevens van de betrokkenen op www.inactiemetburgers.nl.

Leren van elkaar en kennisuitwisseling stonden centraal bij de zeventien lokale proeftuinen burgerparticipatie van *In actie met burgers!*, een gezamenlijk project van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Zeventien proeftuinen betekent een veelvoud aan ervaringen, conclusies en adviezen. Een aantal betrokkenen blikt terug op een leerzaam jaar.

Samen

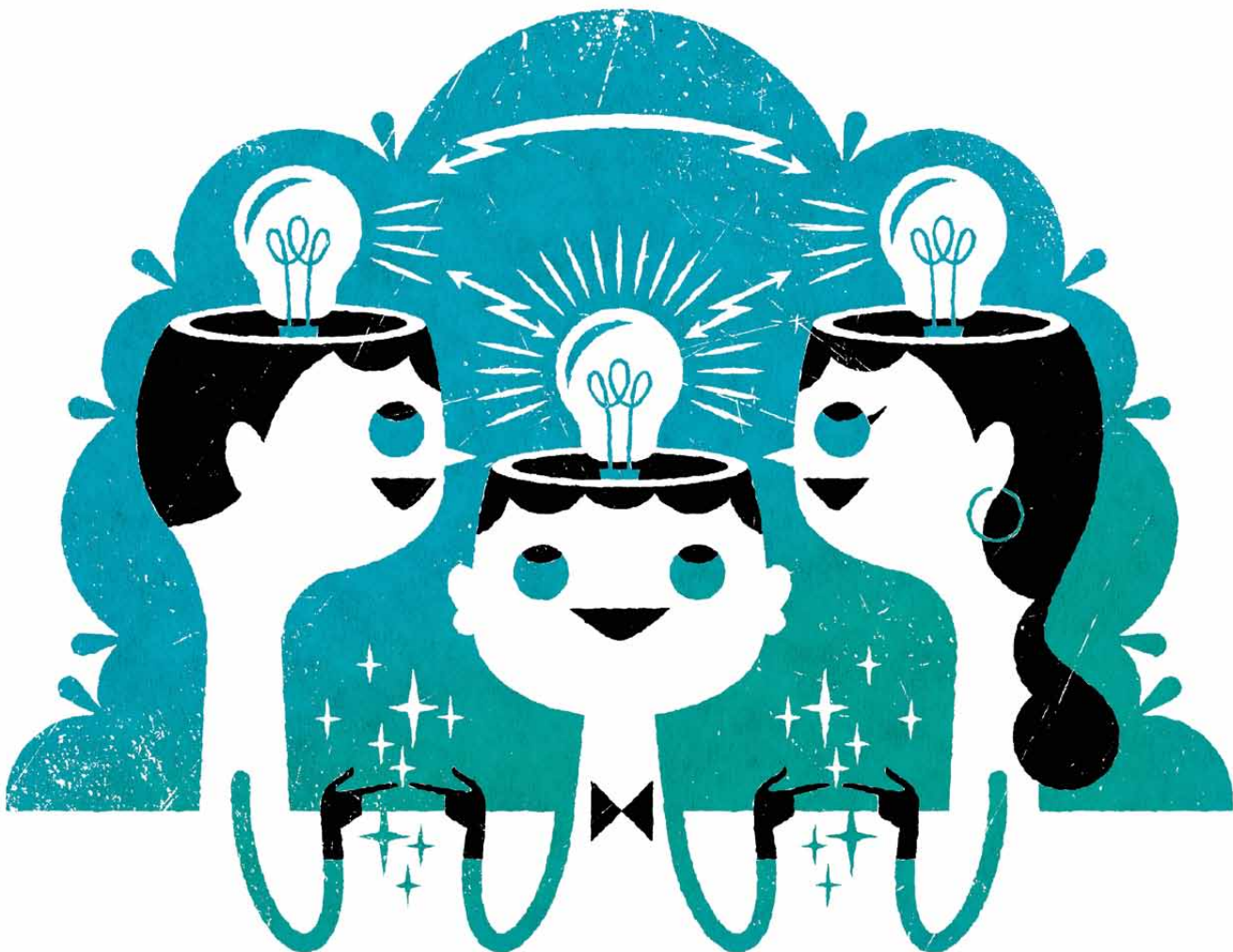
LEREN IN PROEFTUINEN

Tekst: Sonja Ammerlaan

Binnen *In actie met burgers!* vormden de proeftuinen de leeromgeving waarin gemeenten samen met externe deskundigen experimenteerden. Het werken in proeftuinen was een afgeleide van het werken in leerkringen binnen InAxis, commissie Innovatie Openbaar Bestuur (2002-2007) van BZK. Jornt van Zuylen, aanjager burgerparticipatie bij BZK en betrokken bij InAxis en *In actie met burgers!*: 'Bij InAxis werkten we met experimenten gericht op innovatieprojecten. Bij experimenteren gaat het vooral om leren. Daarom hebben we bij InAxis rondom vier experimenten een leerkring van gemeenten opgezet die een aantal keer bij elkaar kwam. De lessen die we uit het project hebben getrokken, vormden de basis voor de proeftuinen van *In actie met burgers!*' Een van die lessen was dat wanneer je een experimenterende gemeente centraal zet, het niet gezegd is dat deze vernieuwen-

der is dan de deelnemers van de leerkring. 'Daarom hebben we bij *In actie met burgers!* gekozen om zoveel mogelijk gemeenten rondom vergelijkbare leervragen samen te laten werken in een proeftuin', aldus Van Zuylen. Niettemin bleek dat deelnemers niet altijd met gelijke verwachtingen in de proeftuinen zijn gestapt. Valérie de Ridder, projectleider van *In actie met burgers!*: 'Er waren gemeenten die er vanuit gingen dat zij vooral te brengen hadden. Andere deelnemers dachten juist alleen maar kennis te halen. Maar iedere gemeente heeft leervragen, hoe ver een project of werkwijze ook ontwikkeld is. Door deze verschillende uitgangspunten hadden sommige proeftuinen wat meer tijd nodig om een balans te vinden waarbinnen iedereen eenzelfde energieke, leergierige houding kreeg.'

Een andere les van InAxis was een zoveel mogelijk homogene groep samen te stellen. Een van de proef-

tuinen die het succes laat zien wanneer je gelijkgestemden met elkaar laat leren, is 'Communicatie en burgerparticipatie: Factor-C'. Proeftuinbegeleider Carola de Vree van communicatiebureau Public: 'De proeftuindeelnemers waren allemaal communicatieprofessionals. Zij hadden een zelfbenoemd, gemeenschappelijk doel en waren supergemotiveerd.' De Vree is ervan overtuigd dat het afbakenen van het doel van de proeftuin ervoor heeft gezorgd dat deze zo succesvol is verlopen: 'Hoe meer toegespitst je te werk kan gaan en hoe meer de wens om mee te doen uit de deelnemers zelf komt, hoe beter het resultaat is.'

Van Zuylen benadrukt dat *In actie met burgers!* op zichzelf ook een experiment was: 'Nog niet eerder is met een BZK-subsidie een project voor burgerparticipatie zo grootschalig bottom-up opgezet. We hebben alles vrij gelaten en iedereen mocht meedoen.' Bij ondersteuningsprogramma's is het over het algemeen

gebruikelijk dat van tevoren de hoofdthema's en het aantal deelnemers vaststaan', vult De Ridder aan. 'Maar bij *In actie met burgers!* konden alle gemeenten in Nederland zich aanmelden met een leervraag, project of werkwijze, en op basis daarvan zijn de proeftuinen samengesteld.' Dit heeft ook voor verrassingen gezorgd. De Ridder: 'We hadden bijvoorbeeld verwacht dat er proeftuinen over actuele onderwerpen als 'Wmo' of 'Veiligheid' zouden ontstaan. Maar gedurende het proces bleek dat de leervragen die gemeenten rondom deze thema's hadden, toch meer aansloten bij andere proeftuinen zoals 'Faciliteren van burgerinitiatieven' en 'Wijkgericht werken.' Omdat er gedurende het jaar toch participatievragen over de Wmo werden gesteld binnen de proeftuinen, heeft *In actie met burgers!* samen met de VNG en Movisie een verdiepingsbijeenkomst georganiseerd om praktijkervaringen uit te wisselen. Naast de samenwerking voor deze Wmo-bijeenkomst, is er op meerdere vlakken

'Hoe meer de wens om mee te doen uit de deel

samengewerkt met de VNG en het Actieprogramma Lokaal Bestuur, waarvan *In actie met burgers!* een deelproject is. Zo heeft een VNG-medewerker in de proeftuinen van begeleider Joop Hofman meegedraaid, waardoor deelnemers direct vragen konden stellen. 'De lijnen waren kort en veel lessen, tips en trucs die uit de proeftuinen naar voren zijn gekomen, zijn in de organisatie van de VNG terechtgekomen', vertelt De Ridder. 'Er zijn ook zoveel mogelijk praktijkvoorbeelden in de databank van de VNG website geplaatst.'

LEREN OP NIVEAU

Bij het leren in proeftuinen is een belangrijke rol weggelegd voor de begeleiders die geselecteerd zijn op basis van verschillende criteria. 'Eén daarvan was het hebben van kennis van het werkkterrein met een actief

eigen netwerk en een tweede voorwaarde was dat de begeleiders ervaring moesten hebben met groepsdynamica', legt Van Zuylen uit. 'Het is heel moeilijk om een hechte groep van de deelnemers te maken.' In de proeftuinen begeleid door Joop Hofman van participatiehuis Rode Wouw is deze groepsdynamica en het betrekken van het netwerk goed uitpakend. Naast de Nederlandse deelnemers, is bij de proeftuin 'Bewonersgeld en buurtbudgetten' de gemeente Gent aangehaakt. Bovendien zijn alle deelnemers samen in hun eigen tijd naar Berlijn gegaan. De deelnemers van 'Wijkgericht werken – doorontwikkeling' hebben op eigen initiatief nog een bijeenkomst georganiseerd om de leeropbrengst vast te stellen. Hofman: 'Ik heb vanaf dag één aangegeven dat de proeftuin niet vrijblijvend was, maar dat we met zijn allen een opdracht hadden: namelijk de rest van Nederland vertellen

deelnemers zelf komt, hoe beter het resultaat is'

wat we geleerd hebben. Daarnaast ben ik ook heel praktisch geweest in de afspraken. Ik heb het fysieke middelpunt gepakt van de deelnemende gemeenten, en daar hebben we afgesproken. Dan reist iedereen gemiddeld even ver.' De Ridder geeft aan dat de vrijblijvendheid van het project inderdaad een van de aandachtspunten voor het werken met proeftuinen is gebleken: 'Mensen hebben het allemaal druk en andere afspraken en vergaderingen gaan snel voor. Over hoe je dit kunt voorkomen bestaan verschillende ideeën. Zo wordt het werken met een eigen financiële bijdrage als mogelijke oplossing genoemd, maar ook dat er bijvoorbeeld een duidelijke opdracht moet zijn vanuit de gemeentelijke organisatie.' Wat ook meespeelt in het succesvol zijn van een proeftuin is de groepsgrootte. De Ridder: 'We hebben gewerkt met kleine groepen, meestal tussen de vijf en tien deelnemers. Dit is een kwetsbaar aantal, met name bij de kleinste groepen. Wanneer één of twee deelnemers niet kunnen, is er eigenlijk gelijk te weinig massa om als groep aan de slag te gaan.'

Het leren in proeftuinen kan op verschillende niveaus plaatsvinden. Het ging bij *In actie met burgers!* niet alleen om het individuele leren en het leren in de proeftuin, maar ook om het leren binnen de gemeentelijke organisatie en het stimuleren van een breder netwerk van gemeenten. Hofman heeft naar eigen zeggen op het leerniveau binnen de gemeentelijke organisatie te weinig nadruk gelegd: 'Een aantal deelnemers heeft dit uit zichzelf gedaan. Eén schreef bijvoorbeeld na iedere bijeenkomst haar eigen lessen op en maakte hiervan consequent een nieuwsbrief voor de organisatie. Wanneer ik weer een proeftuin zou begeleiden, zou ik gelijk in het begin al afspraken maken over hoe we het doorleren in de organisatie vorm kunnen geven, bijvoorbeeld door een proeftuinjournala.' De Vree geeft aan dat de verschillende niveaus van het begin af aan zijn meegenomen in de leeragenda van 'haar' proeftuin: 'De aanpak van Factor-C is zelf natuurlijk ook gericht op het delen van informatie in de eigen organisatie en verschillende gemeenten zijn er al mee bekend. Alleen het bredere netwerk is nog niet bewust benaderd. Maar er is heel veel contact onderling en de kennisuitwisseling vindt ook plaats zonder mij. De deelnemers willen heel graag door en misschien sluiten andere gemeenten

ook aan.'

De proeftuinbegeleiders hebben allemaal gewerkt met een leeragenda. Hofman: 'Ik heb eerst aan iedereen gevraagd, wat wil je nu eigenlijk leren, welke eigen inzet wil je leveren en wat zijn je doelstellingen.' De proeftuin 'Bewonersgelden en buurtbudgetten' bestond uit pioniers en had een innovatieve drijfveer. 'Dit kwam ook naar voren in de leerwensen', aldus Hofman. 'Deze deelnemers waren veel meer met de omgeving bezig. Hoe wordt over dit onderwerp gedacht in de wetenschap of in andere gemeenten? Omdat het om een nog onontgonnen gebied ging in deze proeftuin, moet je informatie ook veel meer van buiten halen.' Wat Hofman opvalt, is dat het afleggen van werkbezoeken leergierigheid aanwakkert. Door mensen mee te nemen buiten hun werkcontext en andermans ervaringen te horen, ontstaat een bepaalde honger naar kennis. De Vree is juist niet op werkbezoek geweest met de deelnemers: 'Maar Factor-C is ook niet echt een aanpak die je kunt bezoeken. Wel hebben we gastsprekers van buiten gehaald en veel praktijkervaring met elkaar gedeeld.' De deelnemers van deze proeftuin hebben zelf een leeragenda opgesteld. De Vree: 'Eerst hebben we gebrainstormd over de onderwerpen waar iedereen zich in wilde verdiepen. Hier kwam een enorme lijst uit. Vervolgens hebben we vijf overkoepelende thema's benoemd met een aantal deelvragen. Per thema hebben we vervolgens een bijeenkomst ingericht. Uiteindelijk hebben we ook in een verslag de antwoorden en discussiepunten vastgelegd na afloop van de bijeenkomsten.'

BURGERPARTICIPATIE IS EEN MIDDEL

Van Zuylen hoopt dat *In actie met burgers!* een intensieve impuls heeft gegeven en dat deelnemers doorgaan. 'Burgerparticipatie moet niet als doel gezien worden, benadrukt Van Zuylen: 'Het is een middel!' Van Zuylen heeft zelf een bepaalde fascinatie voor burgerinitiatieven, niet eens zo zeer voor participatie: 'Het barst van de mooie initiatieven in de samenleving. Initiatieven op het gebied van zorg of van klimaat. De grens tussen privaat en publiek moet de overheid opnieuw verkennen. Eigenlijk gaan heel veel van de in dit tijdschrift genoemde onderwerpen al over initiatieven. Hoe kunnen we de burger ruimte geven, dat is wat mij prikkelt.' ◀

'Het is een illusie om te denken dat je als overheid een boodschap de wereld in kunt zenden die automatisch wordt opgepikt'

**V.l.n.r. Lena van Gastel,
Frank Tillema, Jan Willem
Schouw, Carola de Vree en
Tessa Baars**

In de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie: Factor-C’ is hard gewerkt. Twaalf communicatiespecialisten van gemeenten en een ministerie buigen zich over de vraag, hoe de eigen organisatie communicatiever kan worden. Hoe kunnen beleidsmakers meer omgevingsgericht werken? En hoe kan kennis over de omgeving worden opgespoord en ingezet voor het verbeteren van de communicatie? Om serieus werk te kunnen maken van burgerparticipatie, is goede communicatie tenslotte een belangrijke voorwaarde. Bestuurders en beleidsmakers moeten de factor communicatie, Factor-C, dan ook zwaarder gaan wegen in hun werk dan tot dusver het geval is.

PROEFTUIN FACTOR-C: ‘Omgevingskennis zit nog teveel versnipperd in hoofden’

Tekst: Carola de Vree, Publice

De gemeenten in de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie: Factor-C’ experimenteren met de Factor-C aanpak. Deze aanpak is in aanleg door de Academie voor Overheidscommunicatie van het ministerie van Algemene Zaken ontwikkeld. De methodiek geeft handen en voeten aan de wens van bestuurders en beleidsmakers, zoals ooit verwoord in het rapport van de commissie Wallage, om communicatie in het hart van beleid te brengen. Factor-C is er op gericht om beleidsmakers meer kennis en kunde in handen te geven om zelf met communicatievraagstukken in hun beleidswerk om te gaan. Hun collega’s van de afdeling Communicatie helpen daarbij, onder andere door het aanbieden van interne trainingen en het begeleiden van werksessies. De eerste successen worden geboekt, maar het einde is nog niet in zicht. Wat bij de rijksoverheid werkt, werkt niet automatisch bij gemeenten. Daarom wordt proefondervindelijk gekeken naar wat de aanpak oplevert voor gemeenten en wordt deze waar nodig bijgesteld. Tijd om enkele deelnemers uit de proeftuin aan de tand

te voelen. *In actie* ging in gesprek met communicatiespecialisten Lena van Gastel (LvG) van de gemeente Tilburg, Frank Tillema (FT) van de gemeente Utrecht en Tessa Baars (TB) van de gemeente Doetinchem.

STELLING 1:
MET FACTOR-C MAAKT EEN COMMUNICATIE-ADVISEUR ZICH OP TERMIJN OVERBODIG.

LvG: ‘Die vraag krijgen we heel vaak. Het antwoord is: nee. Communicatie blijft een vak apart. Wij brengen het perspectief van de burger in bij het werk van de gemeente. Wat vanuit beleidsmakers wordt gemaakt en voorbereid, volgt niet altijd de communicatielogica van de burger. Maar dat is wel de logica die we vanuit het communicatievak voorop stellen.’

FT: ‘Accenten verschuiven wel natuurlijk. Vroeg in het beleidsproces gaat het niet over middelen en uitvoering, maar over strategiebepaling en onderzoek. Ook daar is de ervaring van communicatiemensen waardevol. Later in het proces blijven de ‘handjes’ gewoon nodig. Daarmee bedoel ik dat bijeenkomsten moeten

worden georganiseerd, folders geschreven of websites gebouwd. Het praktische communicatiewerk blijft ook gewoon onze verantwoordelijkheid en deskundigheid.’

TB: ‘Vanuit je vakmanschap blijf je voldoende toevoegen. Factor-C is een logische ontwikkeling in ons vak, ingegeven vanuit maatschappelijke ontwikkelingen. De omgeving is erg complex geworden en dat vraagt van beleidsmakers én communicatiemensen een nieuwe rol. Burgers zijn lang niet altijd georganiseerd in belangengroepen of buurtverenigingen, en daarmee als groep aanspreekbaar. Bovendien zijn er veel meer plekken bij gekomen waar mensen hun informatie vandaan halen of waar ze hun mening vormen, zoals op allerlei fora op internet. Het is een illusie om te denken dat je als overheid een boodschap de wereld in kan

zenden die automatisch wordt opgepikt door degene voor wie dat relevant is. Daarom moet er veel eerder én op meerdere momenten in het beleidsproces over communicatie worden nagedacht.’

**STELLING 2:
FACTOR-C STELT WEL DE GOEDE VRAGEN
OVER PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE,
MAAR LEVERT NOG TE WEINIG
ANTWOORDEN.**

LvG: ‘Ik ben het daar wel mee eens. In Tilburg zijn we al wat langer bezig met deze aanpak. We zien dat er nog vragen blijven liggen waar we mee aan de slag moeten. Zoals een verdere verdieping van communicatieonderzoek en het scherper vaststellen van onze uitgangspunten als het om participatie gaat. We grijpen nog teveel terug op de oude vertrouwde middelen en communicatieplannen. Maar daar komen we in dit vak niet meer mee weg.’

TB: ‘Je moet de Factor-C aanpak niet als iets los zien, maar koppelen aan organisatiebrede thema’s. Dan zijn er al meer antwoorden te vinden. Die integraliteit bieden we vanuit het communicatievak nu nog te weinig. De verkiezingen bieden wat dat betreft

P

In de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie: Factor-C’ zijn, naast het ministerie van Algemene Zaken, de volgende gemeenten actief geweest: Amsterdam, Den Haag, Doetinchem, Eindhoven, Enschede, Groningen, Hengelo, Rijswijk, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Zoetermeer.

mogelijkheden. Het is een kans om vanaf het begin na te denken over bijvoorbeeld goede kernboodschappen of om in een collegeprogramma de uitgangspunten van goede communicatie en participatie vast te stellen. Op basis daarvan kan de organisatie dan gericht aan de slag, met bestuurlijke rugdekking voor deze aanpak.'

FT: 'Kenniss tussen bijvoorbeeld onderzoek, communicatie en beleid moet nog beter worden gedeeld. Bij een afdeling Onderzoek zijn vaak ook veel antwoorden op doelgroepvragen te vinden. Daar moeten we nog meer in investeren.'

LvG: 'Wij zijn in Tilburg met een samenwerkingsproject begonnen tussen de afdelingen Communicatie en Onderzoek om hierin meer te kunnen voorzien. We willen de contacten versterken en het gebruik van omgevingsonderzoek stimuleren en verder uitbouwen. Er is vaak al zoveel informatie over de omgeving beschikbaar, maar we benutten het nog niet goed genoeg.'

STELLING 3:
HET IS AL BEST GOED GESTELD MET DE OMGEVINGSGERICHTHEID VAN GEMEENTEN

FT: 'Er gebeurt al heel veel. Goede dingen ook. De

gemeente Utrecht heeft bijvoorbeeld een eigen programma rondom participatie opgestart. En bij veel gemeenten is wijkgericht werken stevig neergezet, ook in Utrecht. Wijkcoördinatoren zijn de ogen en oren van de gemeente. Zij staan heel dicht bij bewoners.'

LvG: 'Da's waar, maar die kennis zit nog teveel versnipperd in hoofden van medewerkers. Met Factor-C ga je die kennis verbinden en richt je je vervolgens op de vraag: wat doen we met die omgevingskennis?'

TB: 'Deze manier van werken geeft de organisatie houvast. Stap voor stap neem je je collega's mee in de communicatievragen bij beleid en projecten.'

FT: 'De kracht zit in de logische volgorde van deze stappen en het vroege moment waarop je deze stappen zet: vanaf de probleemdefinitie.'

LvG: 'Wij denken mee over de vorm en het moment van de dialoog met de omgeving. De doelgroepkennis ligt bij beleidsmakers, en dat moet ook zo blijven. Via onderzoek moeten we er nog meer 'harde' doelgroepkennis onder leggen, zodat we niet alleen vanuit de onderbuik de participatie en communicatie inrichten. Zo maken we het goede wat er al is nog beter.' ◀

Wat kan een gebiedsmanager uit Haarlem leren van de probleemaanpak in het dorpje Oudheusden? Genoeg, volgens Jan Willem de Zeeuw, één van de begeleiders van de proeftuin 'Sociaal-fysiek'. Leren van en met elkaar staat centraal tijdens vijf bijeenkomsten, telkens bij één van de deelnemers.

Buitten

DE KADERS DENKEN

Tekst: Noortje van Dorp

'Wij vinden het belangrijk dat bewoners het idee hebben dat er gezamenlijk een verandering in gang wordt gezet', benadrukt Bert van der Vecht, projectmanager van Oudheusden, terwijl hij de deelnemers één voor één aankijkt. 'En dan moet je niet blijven wachten, dan moet je gewoon doen.' De aanwezigen knikken geïnteresseerd. Het is de derde keer dat ze bij elkaar komen om ervaringen op hun beleidsterrein, sociaal-fysiek, met elkaar uit te wisselen tijdens de proeftuin. Na een bezoek aan Haarlem (naoorlogse wijk Schalkwijk) en Ede ('kaders en kapstokken' Sociaal-fysiek), staat vandaag de stadse problematiek in de kleine dorpskern Oudheusden centraal. Thema van de dag is 'samen-spel'. Hoe kun je partijen verbinden in de wijkaanpak? Een situatieschets: Oudheusden, een dorpskern van 3.000 inwoners met naoorlogse bebouwing, vormt samen met Heusden-Vesting en Herpt de oude gemeente Heusden. De nieuwe gemeente Heusden dateert van 1997 na een samenvoeging van Heusden, Vlijmen en Drunen. De laatste veertig jaar is alle aandacht van de gemeente naar Heusden-Vesting gegaan en is Oudheusden achtergebleven. Sinds vijf jaar kampt Oudheusden daarnaast met serieuze 'stadse' problemen. Hennepsteelt en aanverwante zaken vieren hoogtij en zijn in het doolhof van binnenterreintjes moeilijk te bestrijden. Daarbij zijn er spanningen

tussen de autochtone en allochtone bevolking (16% van de bevolking waarvan het grootste deel Turks is). Voor de gemeente is de maat vol. Er is op basis van een bronnotitie 'Hart voor Oudheusden' een gebiedsvisie opgesteld. Er zijn kansen, want de bewoners – die trots zijn op hun woonplaats – willen actief betrokken worden. Bovendien is er veel bestuurlijk draagvlak voor een geslaagde wijkaanpak.

TRANSFORMATIE

Vanaf de locatie van de proeftuin – het oude burgemeestershuis in Heusden-Vesting – is die stadse problematiek moeilijk voor te stellen. De vesting is volledig gerenoveerd en ziet eruit als een filmset voor een 17e-eeuwse film, uitgezonderd van de hedendaagse lokale ondernemers die met hun winkels in de monumentale panden huizen. Maar de keuze om niet naar Oudheusden zelf te gaan met de deelnemers van de proeftuin is bewust. 'Bewoners worden onrustig van een bezoekende delegatie', verduidelijkt Van der Vecht. Van der Vecht, projectmanager bij het Team Ontwikkeling, Onderzoek en Projecten van de gemeente Heusden, heeft de opdracht gekregen om Oudheusden te transformeren in een kern met een centrumfunctie voor de omgeving. En in die aanpak heeft Van der Vecht – tot verbazing van de andere proeftuindeelnemers – een behoorlijke vinger in de pap. De aanpak van Van der Vecht is vanaf het begin al

duidelijk: mét de Oudheusdenaren wil hij de problemen in de dorpskern bespreken en aanpakken. Met bewoners gaat hij in overleg over de herinrichting van een straat waar de maximumsnelheid vaak wordt overtreden. Ook dringt hij er op aan dat een plotseling verdwenen steiger snel wordt vervangen voor een nieuw exemplaar en staat hij achter de bewoners als ze een aantal bomen – tegen het originele groenplan in – willen laten snoeien. Van der Vecht: ‘Ik heb van het college mandaat om teambesluiten te overrulen.’ Van der Vecht legt uit dat de gemeenteraad een flexibele lijst heeft vastgesteld met een bepaald budget. ‘Ik heb ook een budget, maar de toewijzing van budget moet eerst langs de raad. Hoe is geregeld dat je daar zelf over beschikt?’, vraagt Joeri Stork, gebiedsmanager van de Haarlemse wijk Schalkwijk, met zichtbare verbazing op zijn gezicht. In Oudheusden is het budget wel geoormerkt, maar de verantwoording is achteraf.

MANDAAT

Over het mandaat en de werkmethode van Van der Vecht ontstaat tijdens de proeftuin een levendige discussie. Bijvoorbeeld wanneer hij op een gebiedskaartje naar eigen inzicht een rotonde heeft ingetekend ‘omdat het een goede optie zou zijn’. ‘Met partijen als de gemeente, maar ook Rijkswaterstaat krijg je dat toch helemaal niet voor elkaar?’, vraagt proeftuinbegeleider Jan Willem de Zeeuw. ‘Waarom doe je het dan?’ ‘Het is

Proeftuin ‘Sociaal-fysiek’

In de proeftuin ‘Sociaal-fysiek’ staat integrale gebiedsontwikkeling centraal. Veel gemeenten zijn bezig met de ontwikkeling of herstructurering van een gebied of wijk in samenwerking met bewoners en andere partijen. Dit is vaak een integrale aanpak met zowel sociale als fysieke elementen. Vaste kern in de proeftuin ‘Sociaal-fysiek’ zijn de gemeenten Amersfoort, Ede, Haarlem, Heusden en Oss. Wat hebben de deelnemers aan de proeftuin ‘Sociaal-fysiek’? Is het kennis uitwisselen, of kunnen ze de opgedane kennis daadwerkelijk in praktijk brengen? Peter Noten: ‘Het is een uitwisseling; halen en brengen. In de praktijk verschillen we van elkaar. In Oss spelen bijvoorbeeld andere problemen dan in Oudheusden.’ ‘We praten met vakgenoten’, aldus Joeri Stork. ‘We praten allemaal over aanpakken die op wijkniveau slagen. Het is vaak nog pionieren en zoeken naar effectieve methoden. Vroeger werden plannen en visies te veel achter bureaus bedacht. Dat is niet meer van deze tijd en wordt ook niet meer geaccepteerd.’ De deelnemers van de proeftuin ‘Sociaal-fysiek’ bezochten dit jaar ook nog Oss en Amersfoort.

wel goed', reageert Stork. 'Het gaat om een attitudeverandering. Denken in mogelijkheden, niet onmogelijkheden.' Peter Noten, projectmanager ontwikkeling integraal accommodatiebeleid in de gemeente Oss, vraagt of Van der Vecht door zijn werkmethode collega's niet voor het blok zet. Volgens Stork ligt daar juist de uitdaging: 'Wij werken al veel meer wijkgericht. We moeten naar een andere manier van werken gaan zodat andere gemeentelijke afdelingen ook buiten hun sector en dus integraal gaan denken en werken.' Heino Abrahams, projectmanager van onder andere de Amersfoortse wijk Liendert-Rustenburg, vraagt zich af hoe Van der Vecht voor draagvlak zorgt: 'Ik zoek naar manieren hoe ik mijn werk kan voortzetten. In Amersfoort is projectmatig werken vastgelegd in het beleid, maar desondanks gaat het moeizaam.' Van der Vecht licht toe dat het niet nieuw is wat er voor Oudheusden op papier is gezet: 'Acties en wensen zijn beschreven door de inwoners zelf, er lopen corridorstudies, er is wijk aanpak. Het verschil is alleen dat al die plannen, ideeën en wensen nu eens op één tekening zijn gezet en gekoppeld aan een uitvoeringsprogramma. Het draagvlak is er al. Kunst is om nu iedereen voor datzelfde doel in te zetten.' Na de pauze staat het betrekken van moeilijk bereik-

bare bewoners centraal. In Oudheusden is dit vooral de Turkse gemeenschap. Te gast bij de bijeenkomst is een bureau dat in de Randstad veel ervaring heeft met activering en het aanzetten tot participatie van allochtone vrouwen. Hun aanpak is om op zoek te gaan naar ambassadeurs in de woonkern – veelal allochtone vrouwen die snel aansluiting vinden door een herkenbare achtergrond – en deze in te zetten om bij de bewoners achter de voordeur te komen. 'Sociale problemen spelen zowel bij allochtone als autochtone gezinnen', vertelt Abrahams uit ervaring. 'De problemen zijn hetzelfde, de manier van omgang is wel anders', aldus Van der Vecht. Van der Vecht is enthousiast: 'Deze aanpak zou goed kunnen werken in Oudheusden.' Proeftuinbegeleider Sara Huang sluit de dag af: 'We hebben vandaag gezien dat jullie in het werk meer nodig hebben dan een bepaalde visie of passie. Je hebt ook vaardigheden nodig om te kunnen schakelen, bruggen te kunnen slaan. Het vermogen om te verbinden blijkt de sleutel in zowel een projectmatige aanpak als het bereiken van niet-actieven. Projectmanagers verstaan de taal van de politiek, en kunnen deze vertalen naar beleidsterreinen én verbinden met bewonerswensen.' ◀

De gemeente heeft een belangrijke rol bij het stimuleren, faciliteren en professionaliseren van burgerinitiatieven. Maar ook bijdragen van particulieren en zelfstandige (niet gesubsidieerde) organisaties vormen een niet te verwaarlozen extra inzet. In de proeftuin 'Samenwerking lokale fondsen' is gesproken over hoe fondsen meer te betrekken bij het gemeentelijk beleid, waardoor deze voor burgerinitiatieven makkelijker bereikbaar worden.

BURGERINITIATIEVEN: *samenwerking met fondsen*

‘Een gezamenlijk belang dat

Tekst: Lucas Meijs & Wendy Stubbe, CSR Academy

Het aanbod van fondsen in Nederland is complex, ondoorzichtig en verdeeld over vele aanbieders. In elke gemeente zijn op allerlei beleidsterreinen nationale en lokale fondsen actief. Fondsen die individueel hulp geven in aanvulling op uitkering en/of bijzondere bijstand en fondsen die burgerinitiatieven ondersteunen.

Burgerinitiatieven lijken hun weg niet goed te vinden naar met name kleine lokale fondsen en gemeenten helpen hen daar onvoldoende bij. Dat is niet alleen jammer voor de burgerinitiatieven maar ook voor deze fondsen, want die kunnen op hun beurt de initiatieven niet ondersteunen. Het is dan ook in ieders belang dat de kennis over en inzicht in fondsen en de toegang daartoe voor burgerinitiatieven wordt verbeterd. Een dergelijk gezamenlijk belang vraagt om een regisseur die spelers bij elkaar brengt en richting geeft. Gemeenten kunnen deze rol op zich nemen. Een burgerinitiatief dat gerealiseerd wordt, is immers een bron van maatschappelijke vernieuwing, sociale cohesie en emancipatie. Bij het zoeken naar manieren om de samenwerking tussen lokale overheden en supporters van burgerinitiatieven te verbeteren, liep de proeftuin ‘Samenwerking met lokale fondsen’ tegen een aantal knelpunten aan.

Een belangrijk knelpunt is het ontbreken van gemeentelijke regie.

Fondsen werken met van tevoren vastgestelde doelen. En zelfs wanneer een aanvraag past binnen de doelstelling, dan zijn er nog allerlei redenen om een aanvraag af te wijzen. Zeker bij grotere aanvragen waarin de gemeente een rol speelt, lijkt er weinig ruimte voor fondsen om te kunnen meebeslissen en te sturen. Tegelijkertijd is voor veel fondsen deelname van de gemeente in de vorm van cofinanciering een voorwaarde. De consequentie is dat er veel minder geld de gemeenschap invloeit dan dat er mogelijk is. Regie vanuit de gemeente kan hierbij een oplossing bieden. Het opbouwen en onderhouden van een netwerk is essentieel. Periodiek overleg

vraagt om een regisseur die spelers bij elkaar brengt'

met de gezamenlijke fondsen over de voortgang van projecten, liggende aanvragen en nieuwe uitdagingen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de informatiepositie van gemeenten. De gemeentelijke regie heeft daarnaast betrekking op de gemeentelijke organisatie zelf. Binnen de gemeentelijke organisatie is breed draagvlak nodig voor zowel de burgerinitiatieven als betrokkenheid van andere partijen. In de proeftuin 'Samenwerking lokale fondsen' bleek dat hier nog winst valt te behalen. Een centraal aanspreekpunt in de organisatie voor burgerinitiatieven en fondsen kan daarbij helpen.

Een tweede knelpunt is dat aanvragen bij fondsen door burgerinitiatieven als complex en ingewikkeld worden ervaren.

De burgers bij de burgerinitiatieven ontbreekt het vaak aan ervaring om deze complexe en ingewikkelde aanvragen juist in te vullen. Het gevolg is dat onjuist ingevulde aanvragen worden ingediend, waarmee de kans op succes aanzienlijk wordt verkleind. De gemeente kan een facilitaire rol op zich nemen en ondersteuning bieden bij het invullen en indienen van een aanvraag. Ook kan de gemeenten helpen bij het zoeken naar het meest passende fonds bij de vraag van het burgerinitiatief. Daarnaast moet de gemeente de ervaring met succesvolle en minders succesvolle aanvragen verzamelen, zodat zij een betere informatiepositie kan verwerven op dit terrein.

Een derde knelpunt is dat burgerinitiatieven met hun fondsenwerving het initiatief niet volledig gefinancierd krijgen.

Op het laatste moment moeten dan de plannen bijgesteld worden of wordt zelfs het hele plan geschrapt omdat burgerinitiatieven de financiering niet rond krijgen. Veel geld wordt niet geïnvesteerd omdat er een gat in de financiering zit, waardoor het hele idee op losse schroeven staat. Gemeenten zouden er over kunnen denken om, onder de juiste condities, leningen te verstrekken aan organisaties om dit zogenaamde financieringsgat te dichten. Een innovatieve vorm is een lokaal LEF-fonds (Laatste Eindjes Fonds) waarbij betrokken burgers voor delen van de lening garant zouden kunnen staan. Dat zou bijvoorbeeld kunnen via een coöperatie.

Een vierde knelpunt is dat het voor burgerinitiatieven moeilijk is om financiering te vinden bij met name grote fondsen.

Dit knelpunt doet zich voor omdat het voor de indieners vaak te ingewikkeld en tijdrovend is om een aanvraag in te vullen. De hoeveelheid papierwerk die nodig is voor een aanvraag staat niet altijd in verhouding met de grootte van de te vragen bijdrage. Ook voor fondsen zelf zijn veel aanvragen voor kleine bijdragen zeer bewerkelijk. Gemeenten zouden hierbij kunnen helpen door soortgelijke aanvragen te bundelen, alvorens deze bij een fonds worden ingediend. Naar verwachting kan de beoordeling van de aanvragen dan sneller en goedkoper verlopen.

SAMENVATTEND

Vanzelfsprekend zijn de burgerinitiatieven in principe zelf verantwoordelijk voor het vinden van samenwerkingspartners en financiering. Maar gemeenten en fondsen kunnen de initiatieven daarbij helpen. Het basisproces loopt via het inschatten van de haalbaarheid van een initiatief, het bepalen van mogelijke partners en financiers, het opstellen van aanvragen, het indienen van de aanvragen, de realisatie van het idee en het afleggen van verantwoording. Door op een juiste manier regie te voeren en te faciliteren, kan een gemeente de slagingskans van burgerinitiatieven in hun relatie met de fondsen aanzienlijk verbeteren. Misschien is het zelfs mogelijk om fondsen actiever te betrekken bij het beleid van gemeenten en gebruik te maken van hun kennis en expertise in het stimuleren van burgerinitiatieven. Tenslotte willen fondsen en gemeenten toch hetzelfde: een bloeiende gemeenschap waar burgers leuke en belangrijke dingen doen voor de samenleving en daarmee ook voor zichzelf. ◀

P

In de proeftuin 'Samenwerking lokale fondsen' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Achtkarspelen, Amersfoort, Amsterdam, Den Haag, Tubbergen en Zwolle. De proeftuin heeft gewerkt aan de methodiek 'Regie krijgen op samenwerking met lokale fondsen'. Deze is te downloaden op www.inactiemetburgers.nl.

WIJKGERICHTE AANPAK van buiten naar binnen

‘De grootste fout die ik heb gemaakt, is dat we de afgelopen vijf jaar keihard buiten hebben gewerkt en dat ik te weinig voor elkaar heb gekregen om het wijkgerichte werken intern te verankeren. Samen met bewoners en andere partners in de wijk is er veel bereikt, maar dat had nog veel meer kunnen zijn. We hebben in een handvest opgenomen dat 10% van de reguliere budgetten voor wijkgericht werken zou worden vrijgemaakt. In de praktijk is hier echter niets van terechtgekomen. Per wijk hebben we weliswaar een budget van 25.000 euro, maar daarmee zit je op het niveau van de wikip en een jongerenontmoetingsplek in de buitenruimte. In de wijk zijn ze heel gelukkig met ons, de wijkmanagers, maar in het gemeentehuis vindt men ons irritant: voor hen komen we op onverwachte momenten alleen maar om geld schooien.’

Tekst: Igno Pröpper, Partners+Pröpper

Dit was kortweg het relaas van een van de wijkmanagers uit een deelnemende gemeente aan een bijeenkomst van de proeftuin ‘Burgergerichte gemeente’ rond het thema ‘Van buiten naar binnen werken’. In deze bijeenkomst vond een aantal intervisiegesprekken plaats op basis van de handreiking ‘Interactief werken’ van Partners+Pröpper (zie hiervoor het boek ‘De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders’ in de boekenrubriek op pagina 37). Deze handreiking helpt om de juiste vragen te stellen bij het doordenken, ontwerpen en uitvoeren van een interactief proces. Tijdens de intervisiegesprekken met de leden van de proeftuin zijn leerpunten naar voren gekomen. Vervolgens is een aantal aansprekende lessen uit de intervisiegesprekken besproken.

Leerpunt 1

Bepaal vooraf precies wat de kernopgave is.

Tijdens de proeftuinbijeenkomst kwam naar voren dat gemeenten het doel van wijkgericht werken verschillend formuleren. Zo werden het vergroten van leefbaarheid in de wijk, het bevorderen van sociale cohesie en vraaggericht werken genoemd als doelstellingen voor wijkgericht werken. Wat precies moet worden bereikt en welk overkoepelend doel aansprekend en motiverend voor bewoners is, zijn niet altijd vragen die als vanzelfsprekend worden opgepakt. De indruk bestaat dat vraaggericht werken niet meteen iets is waar bewoners enthousiast van worden. De

term vraaggericht werken is bovendien voor meerdere uitleg vatbaar. Voor sommige bestuurders komt dit er vooral op neer dat zij een goed beeld willen hebben van de wensen van de achterban. Andere bestuurders willen werkprocessen afstemmen op de vragen van burgers en de gemeentelijke organisatie daarop inrichten. Het gaat dan meer over de dienstverlening aan burgers.

De vraag over wie verantwoordelijk is voor het specifieke beleidsterrein, moet vooraf worden besproken. Tijdens de discussie in de proeftuinbijeenkomst werd duidelijk dat deze vraag vaak niet wordt gesteld. Wel bestaat aan de ene kant het impliciete beeld dat wijkgericht werken gemeentelijk beleid is en vorm krijgt in een nota over wijkgericht werken. Aan de andere kant vindt men het vanzelfsprekend dat wijkgericht werken plaatsvindt met bewoners, winkeliers, woningbouwverenigingen, politie en een welzijnsstichting. Maar wat houdt deze samenwerking precies in? Uit de discussie kwam het beeld naar voren dat iedereen op een of andere manier betrokken is. Samenwerking kan echter ook betekenen dat partijen toewerken naar gemeenschappelijk beleid en dat afspraken worden gemaakt over de inbreng van financiële middelen en wie wat uitvoert.

Leerpunt 2

Maak de inzet van het interactieve proces helder en garandeer een goede doorwerking van de inbreng van burgers: organiseer vooraf wanneer, door wie en op welke wijze aan deze inbreng een vervolg wordt gegeven.

EVALUATIE VAN DE INTERVISIE MET VEEL 'LASTIGE VRAGEN'

De deelnemers gaven tijdens de bijeenkomst aan dat ze doorgaans weinig rust en ruimte nemen om systematisch een proces goed voor te bereiden: 'Veel van dit soort vragen stellen we onszelf niet, waardoor we achteraf in de problemen komen.' Tijdens de intervisiebijeenkomst is gebleken, dat de tijd die een intervisiegesprek kost rond één dossier best wel meevalt. Er lijkt wat drem-

pelvrees te zijn, gezien het grote aantal vragen dat moet worden doorlopen. De handreiking 'Interactief werken' bevatte al een flinke lijst met vragen, maar de gedreven deelnemers stelden er tijdens de intervisie nog veel meer. Een van de deelnemers gaf na afloop aan dat het haar aanvankelijk wat duizelde na al die vragen, maar dat ze tegelijkertijd de relevantie van de vragen inzag.

Er komt veel kijken bij interactieve beleidstrajecten en ze gaf aan de komende tijd systematisch met de vragen uit de handreiking aan de slag te gaan om het proces goed uit te lijnen. Een andere deelnemer besloot de evaluatie met de volgende observatie: 'Opmerkelijk hoe je door zoveel complicerende vragen de zaak uiteindelijk heel simpel kan maken.'

Een voorbeeld waarbij dit leerpunt speelt, zijn wijkontwikkelingsplannen. Het maken van die plannen kost veel tijd en energie. Het is van belang vooraf goed na te gaan hoe wijkontwikkelingsplannen kunnen worden uitgevoerd en hoe die uitvoering kan worden geborgd. Vooraf moet geld en uitvoeringscapaciteit worden vrijgemaakt om de uitvoering te realiseren. Verder is het van belang dat ook de doorwerking naar structuur- en bestemmingsplannen wordt geregeld. Of de voorstellen uit de wijkontwikkelingsplannen in de ruimtelijke planvorming worden overgenomen, blijkt soms afhankelijk van 'de willekeur' van de behandelende ambtenaar. Goede doorwerking van burgerparticipatie betekent niet dat voorstellen in wijkontwikkelingsplannen worden overgenomen. Het kan zijn dat deze voorstellen een vervolg krijgen in de discussie rond een structuurvisie of bestemmingsplan. Doorwerking kan ook betekenen dat het wel of niet overnemen van voorstellen uit de wijkontwikkelingsplannen expliciet in een vervolgproces wordt afgewogen.

Wil je werkelijk wat betekenen voor bewoners of burgers 'buiten', dan moet je voldoende tijd steken in 'binnengericht' werken; in het verbinden van buiten en binnen. Anders gesteld: wat men buiten doet en toezegt, moet men vooraf en achteraf borgen binnen de organisatie, dan pas krijgt men het voor elkaar. Op papier is dat gemakkelijk gezegd, maar in de praktijk werkt het vaak anders. De deelnemers van de proeftuin wisselden tips met elkaar uit: als wijkmanager moet je niet overal naar toe vliegen. Werk met een afgebakende opdracht en weet waar wel en geen speelruimte bestaat. En, neem de tijd om zaken ook intern

te regelen, zodat het gemeentebestuur een goede samenwerkingspartner vormt van zowel de bewoners als alle andere betrokken partijen.

Leerpunt 3

Bewoners kunnen veel zelf als je ze de ruimte geeft.

Een voorbeeld dat tijdens de bijeenkomst de revue passeerde met betrekking tot dit leerpunt was de exploitatie van een sporthal. In een bepaalde gemeente is een multifunctionele sporthal gebouwd. De exploitatie liep in het begin stroef en de sporthal had beperkte openingstijden. Na een initiatief van de bewoners is deze hal nu vaak open voor publiek en wordt er goed gebruik van gemaakt. Om de exploitatie mogelijk te maken, hebben de bewoners daarvoor een aparte stichting opgericht. Burgers hebben zich georganiseerd mede om op een goede manier blijvende bemoeienis met de sporthal te kunnen hebben. Zij hebben ervoor gezorgd dat veel verenigingen zich in de multifunctionele ruimte hebben gevestigd en dat er nu veel activiteiten worden georganiseerd. ↻

P

De volgende gemeenten namen deel aan de proeftuin 'Burgergerichte gemeente': Amersfoort, Brummen, Delfzijl, Grave, Haarlemmermeer, Hengelo, Oude IJsselstreek, Rheden, Rijswijk, Terneuzen, Valkenswaard en Veldhoven.

P

Bij de proeftuin 'Burgerjaarverslag als participatie-instrument' leverde de bijeenkomst over de evaluatie van de burgerparticipatie twaalf tips op voor de lerende organisatie. *In actie* ging naar Amersfoort, waar al enkele jaren veel aandacht besteed wordt aan het evalueren van participatietrajecten, en testte enkele tips.

Burgerparticipatie: VOOR BESTUUR OF BURGER?

Tekst: Noortje van Dorp

Drie jaar geleden vroeg de gemeenteraad van Amersfoort om meer aandacht voor het resultaat van participatietrajecten. Er volgde een raadsonderzoek naar burgerparticipatie. Lopende het onderzoek groeide in de gemeente het besef dat een hoge participatiegraad nog niet altijd leidt tot een bevredigend resultaat. 'Er waren al wel veel participatietrajecten, maar deze voldeden niet aan de verwachtingen van de deelnemers', aldus Joyce de la Croix, hoofd Communicatie sector Welzijn, Sociale Zekerheid en Onderwijs bij de gemeente Amersfoort.

Amersfoort besloot om voortaan nog bewuster met participatietrajecten om te gaan. 'We hebben gezegd: laten we ook meer participatietrajecten gaan evalueren', aldus Christianne van den Broek, hoofd Communicatie Stedelijke Ontwikkeling en Beheer bij de gemeente Amersfoort. 'Niet alleen de slechtlopende trajecten.' Op tafel ligt het evaluatieonderzoek van enkele participatietrajecten waar onder andere de actieve en kritische burger Roelie Norp aan meewerkte. Elk traject staat uitgebreid omschreven met

daarbij de uitkomst van de interviews met burgers én verbeterpunten. Bij het participatietraject over de daklozenopvang is bijvoorbeeld één van de uitkomsten dat de uitgebreide opzet van het traject en het lerende vermogen van de gemeente zeer werden gewaardeerd. Verbeterpunt voor de gemeente is dat ze in sommige bijeenkomsten een meer open houding had mogen hebben.

NUTTIGE TIPS

Evalueren van participatietrajecten is goed doorgedrongen in Amersfoort, al is de gemeente volgens eigen zeggen nog steeds lerende. *In actie* legde Joyce de la Croix (JC), Christianne van de Broek (CB) en Roelie Norp (RN) enkele tips voor de lerende organisatie voor.

Leg de verantwoordelijkheid bij iemand met gezag en maak het tot collegebeleid.

CB: 'In Amersfoort is participatie en de evaluatie daarvan tot beleid gemaakt. Beter kunnen we het niet afspreken.'
JC: 'Wij geven ook richtlijnen over hoe je een participatie-

project kunt evalueren. Collega's kunnen daarover een workshop volgen. En we hebben een toolkit op Intranet waar ambtenaren interactief ervaringen kunnen uitwisselen. Door het evalueren te faciliteren, verstevigen we het.'

Kies voor toezicht op de participatieprocedures.

CB: 'Als je iets afsprekt en er kijkt niemand naar, dan gebeurt er ook niks.'

JC: 'Amersfoort heeft spelregels voor participatietrajecten opgesteld. Daardoor is het heel helder waar burgers ons op aan kunnen spreken.'

RN: 'Burgers kunnen natuurlijk ook de wijkwethouder aanspreken op het participatieproces.'

CB: 'Misschien is dat zelfs wel belangrijker, dat de toezichthouder ook iemand is die echt binding heeft met het project.'

Maak duidelijk wat de kwaliteit van het participatieproces inhoudt. Beoordeel het proces, doelgerichtheid, explosiviteit, verwachtingenmanagement en/of het behalen van politieke doelen.

JC: 'Het is goed om van tevoren te kijken naar wat je wilt evalueren. Je kunt namelijk naar verschillende dingen kijken. Naar de participatiedoelstellingen bijvoorbeeld. Zijn die gehaald? Of naar de door participanten ervaren invloed in het traject. Maak vooraf helder wat je wilt evalueren en bedenk ook wat je met de resultaten van je evaluatie gaat doen.'

CB: 'Burgerparticipatie moet vooral niet afhangen van één persoon. Zorg ervoor dat iedereen het belangrijk vindt.'

Zorg voor een open cultuur in de organisatie.

JC: 'Je kunt niet zomaar een 'open cultuur' maken. We hebben het hier over een organisatie van negenhonderd man. Bovendien is openheid in de ene functie belangrijker dan in de andere.'

RN: 'Ik merk wel dat de cultuur de afgelopen jaren duidelijk is veranderd. De gemeente is nu veel meer dienstbaar naar de inwoners toe. Amersfoort is zonder meer responsief. Iedereen is goed bereikbaar. Dat betekent natuurlijk niet

'ZONDER WRIJVING GEEN GLANS'

'We hebben als gemeente de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in het verbeteren van onze participatietrajecten', aldus de burgemeester van Amersfoort, Albertine van Vliet-Kuiper. 'Onder andere door ambtenaren beter toe te rusten en door van tevoren meer duidelijkheid te bieden over de spelregels en het speelveld. Natuurlijk betekent deze verbeterslag niet dat in onze stad nu alles in harmonie en tot volle tevredenheid van iedereen verloopt. Participatie is geen wondermiddel. Daar waar veel betrokken Amersfoorters verschillende ideeën hebben over waar het heen moet met de stad, zal nu eenmaal stevig van gedachten gewisseld moeten worden. Zonder wrijving geen glans! Waar het om gaat is dat we met elkaar in gesprek blijven. Dat betekent dus ook dat burgers en overheid elkaar recht in de ogen moeten kijken om te vertellen hoe ze vinden dat het gaat met de participatie. Amersfoort organiseerde vorig jaar twee stadsbijeenkomsten om de participatie te evalueren. Dat ging met de nodige emotie gepaard. Maar er was ook waardering voor het feit dat de gemeente zich op deze manier kwetsbaar opstelde.'

dat gemeente en burgers altijd op één lijn zitten, we weten elkaar wel te vinden.'

JC: 'Wij hebben ingezet op een open houding van ambtenaren in plaats van een open cultuur. Daar kun je veel meer mee in de vertaling naar concreet gedrag.'

Zorg voor een veilige omgeving en dat mensen zelfkritisch durven te zijn zonder afgerekend te worden.

RN: 'Ambtenaren moeten niet het idee hebben dat ze afgerekend worden als ze voor een groep burgers staan. Burgers in Amersfoort durven hun zegje te doen.'

CB: 'Wij raden collega's aan om van tevoren te sparren met de afdeling communicatie of met het eigen afdelingshoofd. Door van tevoren goed stil te staan bij hoe je je participatietraject wilt aanpakken en welke dingen daarbij ingewikkeld of gevoelig kunnen liggen, is het eenvoudiger om na afloop kritisch naar eigen handelen te kijken.'

Kom tot een gedeelde norm over wat participatie is en ten dienste van wie het staat.

CB: 'Maak vooral duidelijk wat het kan opleveren. Als een project al vastligt, geef dit dan ook aan en houdt niet de schijn op. Burgers kunnen dan eventueel een andere weg bewandelen.'

RN: 'Houd er ook rekening mee dat je niet alle burgers tevreden kunt stellen.'

Creëer een gevoel van urgentie.

CB: 'Ik denk dat niemand een probleem aanpakt als het niet urgent is. Door onder meer het raadsonderzoek naar participatie is het bij ons echt gaan leven.'

JC: 'Het participatietraject moet toegankelijk zijn voor iedereen. Maar het gaat me te ver om daar bijvoorbeeld een hele reclamecampagne voor op te tuigen.'

Houd rekening met koudwatervrees. Negatieve ervaringen van burgers halen gemakkelijk de pers. Hierdoor kan de angst ontstaan dat burgers een proces vooral aangrijpen om een besluit tegen te houden. Weet dat die angst er kan zijn.

CB: 'Zorg er in ieder geval voor dat ambtenaren die participatietrajecten uitvoeren stevig in hun schoenen staan en ondersteun hen daarin. Vaak gaan gemeenten al uit van tegenstand in participatietrajecten. Bewoners snappen ook heus wel dat niet alles kan.'

RN: 'De gemeente wil betrokken bewoners. Ook boosheid laat zien dat bewoners betrokken zijn.'

CB: 'In Amersfoort is ook vastgelegd dat bewoners ondersteuning kunnen krijgen bij inspraak. Bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een ver-

gaderruimte of het inschakelen van onafhankelijk advies.'

De geïnterviewden voegden zelf nog een extra tip toe aan de lijst.

Geef ook aandacht aan burgerparticipatie tijdens de uitvoering van het project.

RN: 'Voorafgaand aan het traject is er veel aandacht voor burgers, maar dit verdwijnt vaak tijdens de uitvoering van het desbetreffende project. Dan kan het ineens zo zijn dat een architect heel andere stenen gebruikt dan is afgesproken.'

CB: 'Soms worden afspraken, die tussen burgers en gemeente zijn gemaakt tijdens het participatietraject, niet duidelijk genoeg opgeschreven. Zorg ervoor dat dit wel gebeurt en toets ook tussentijds of de gemaakte afspraken worden uitgevoerd.' ↩

PROEFTUIN 'BURGERJAARVERSLAG ALS PARTICIPATIE- INSTRUMENT'

Vlak na de start van de proeftuin 'Burgerjaarverslag als participatie-instrument' kwam het bericht dat de wettelijke verplichting tot het maken van een burgerjaarverslag door de burgemeester zou komen te vervallen. Burgemeesters blijven wel wettelijk verplicht om zich te verantwoorden over de kwaliteit van burgerparticipatie. Het accent van de proeftuin is daarom gaandeweg verschoven naar het thema 'verantwoording en interactie'. Een van de proeftuinbijeenkomsten leverde '12 tips voor de lerende organisatie' op waarvan we enkele tips in dit artikel aan de geïnterviewden voorlegden. Naast de 12 tips kwamen de deelnemers van de proeftuin tot het inzicht om vormen van verantwoording te gebruiken die aansluiten bij behoeften van burgers. Ook kunnen naar de mening van de proeftuin-deelnemers burgers soms beter oordelen over gemeentelijke resultaten dan gemeenten zelf. Hun oordeel wekt meer vertrouwen bij het publiek en is niet duur. In de proeftuin 'Burgerjaarverslag als participatie-instrument' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Amersfoort, Emmen, Leeuwarden, Maastricht, Nijmegen en Rotterdam.

BURGERINITIATIEVEN

De kunst en kunde van het faciliteren

De deelnemers aan de proeftuin 'Faciliteren van burgerinitiatieven' hebben zich verdiept in de kunst en kunde van het faciliteren. Wat is faciliteren? Wat komt daar bij kijken? En wat betekent het voor jezelf en voor de organisatie? Er is meer nodig dan alleen goede wil als je als gemeente wilt samenwerken met bewoners en ruimte wilt geven aan initiatieven. In de proeftuin is verkend wat 'dat' méér is aan de hand van de thema's managen, faciliteren en verbreden. Ook is gekeken naar wat het betekent voor de dagelijkse praktijk. Het is aan de gemeente om de stap te maken van bewonersparticipatie in overheidsinitiatieven naar overheidsparticipatie in burgerinitiatieven. Je hebt het in eigen hand om het op weg of juist om zeep te helpen.

In de proeftuin 'Faciliteren van burgerinitiatieven' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Haarlemmermeer, Helleendoorn, Rotterdam, Valkenswaard en Vlist.

Doen	Op weg helpen	Om zeep helpen
Betrekken	Haal buiten naar binnen en ga ook zelf naar buiten.	Achter je bureau blijven zitten en afwachten.
Reageren	Zorg voor een snelle reactie: ga praten met de initiatiefnemers.	Op de lange baan schuiven of je handen er vanaf trekken.
Luisteren	Wees duidelijk over wat wel en wat niet kan en waarom.	Verschuilen achter regels en procedures.
Meedenken	Denk ook buiten bestaande kaders.	Afkraken en geen alternatieven bieden.
Verbinden	Breng initiatiefnemers in contact met anderen, zoals collega's, ondersteuningsorganisaties en fondsen.	Het initiatief overnemen van de initiatiefnemer.
Vertrouwen	Denk in mogelijkheden en zie de capaciteiten van burgers.	Geen vertrouwen hebben in burgers.
Beslissen	Geef bewoners beslissingsbevoegdheid.	Gemeenteraad laten beslissen over de invulling van de bewonersbudgetten.
Waarderen	Zet initiatiefnemers in het zonnetje en vier successen.	Eerst positief reageren, daarna afhaken.
Verankeren	Maak de aanpak organisatiebreed: betrek en stimuleer collega's en zorg voor politiek draagvlak.	Initiatieven lekker bij jezelf houden en het in je eentje wel even 'oplossen'.

Ze hebben toepasselijke namen, trekken dagelijks honderden bezoekers en becommentariëren alles wat er op en rondom het stadhuis van Tilburg gebeurt. Weblogs als TilburgZ.nl en TheoIlburg.nl hebben zich in enkele jaren tijd in het vocabulaire van de politiek betrokken Tilburger genesteld. Daarnaast zijn er nog tal van kleinere, specifiekere en tijdelijke weblogs in de lucht, zoals TilburgVirtueel.nl, Tilburgers.nl en Anotherbrickinthemall. Kortom: Tilburg kent een levendige ‘blogosfeer’. Maar lezen politici en bestuurders deze weblogs ook? En trekken ze zich in het stadhuis iets aan van wat er online geschreven en besproken wordt? Een klein veldonderzoek naar de invloed op politiek en bestuur van bottom-up burgerjournalistiek in Tilburg.

Folklore of factor van belang?

TILBURGSE STADSBLOGS

Tekst: Tom Jütten & Jonneke Stans, Politiek Online

‘We ontvangen dagelijks drie- tot vierhonderd unieke bezoekers’, zegt oprichter en hoofdredacteur Theo Ilburg van het gelijknamige weblog. ‘We worden vooral bezocht tijdens kantooruren. In de weekenden zakt het bezoekersaantal met vijftig procent en in de vakanties zelfs met zeventig procent. Onze grootste bezoekersaantallen komen dan ook van het stadhuis en van de redactie van het Brabants Dagblad. Samen staan zij garant voor meer dan de helft van het verkeer naar ons weblog.’

Over de vraag of hij met zijn weblog invloed heeft op Tilburgse politici en bestuurders hoeft Ilburg geen seconde na te denken: ‘Nou en of! Wij publiceren dingen die andere media niet kunnen of niet durven schrijven. We zijn volledig onafhankelijk, schrijven met een humoristische noot en hebben het beste voor met de stad. Dat vinden maatschappelijk betrokken Tilburgers interessant. Als je dan ziet dat het Brabants

Dagblad de bijlage Tilburg afschaft en in plaats daarvan komt met een regiobijlage met nieuws uit omliggende dorpen, is het niet raar dat er lokaal een gat ontstaat waar wij in kunnen springen.’ Op het stadhuis wordt inderdaad bevestigd dat de weblogs goed bekend zijn. ‘Wij volgen de lokale weblogs zoals we andere lokale media volgen’, zegt een woordvoerder van de gemeente Tilburg. ‘Dat hoort bij ons werk. TheoIlburg.nl volgen we niet dagelijks, maar zo’n twee keer per week. Natuurlijk, het is leuk om te lezen en mocht ik iets tegenkomen waarvan ik vind dat de wethouder daar iets mee moet, dan laat ik hem dat uiteraard weten. Maar voor ons zijn vooral de reacties op nieuws van de gemeente interessant.’ Of ambtenaren vanuit het stadhuis reageren op weblogartikelen weet de woordvoerder niet. Vanuit de gemeentelijke communicatieafdeling gebeurt het in elk geval niet, zegt hij: ‘Daar zit geen officieel beleid achter, maar dat hebben wij zo afgesproken.’

E-participatie: long tail, toolkit en bestuurlijke drukte

De deelnemers van de proeftuin 'E-participatie' verschillen. De leervragen evenzeer. In de praktijk blijkt bovendien dat de dagelijkse politieke en bestuurlijke drukte beslag kan leggen op ieders agenda zodat lang niet iedereen op alle momenten aanwezig kan zijn. Een overzicht van de leervragen van de groep en een enkele theoretische verkenning.

Tijdens de eerste kennismaking in Burgers' Zoo te Arnhem bleek al snel dat een aantal verschillende leervragen centraal zou komen te staan in deze proeftuin. Feitelijk wilden de deelnemers van de proeftuin drie verschillende zaken realiseren. Sommigen wilden samen een praktische toolkit ontwerpen van middelen, die – met behulp van internet – ingezet zouden kunnen worden om burgers beter bij beleid te betrekken. Anderen wilden kennisoverdracht op strategisch niveau, zodat bestuurders en beleidsmakers in de eigen organisatie overtuigd konden worden van het nut van e-participatie. De derde groep wilde vooral zelf (basis-) kennis opdoen: wat is e-participatie nu eigenlijk en aan welke spelregels moet je je houden?

Deze verschillende leervragen hangen samen met de verschillende achtergronden van de proeftuindeelnemers. Sommigen vinden het onderwerp interessant, maar weten nog niet alles van het onderwerp. Ze hebben geen praktische ervaring met e-participatie in de eigen organisatie. De tweede groep heeft wel enige ervaring (meestal in de vorm van een pilot), is enthousiast, maar wil vooral andere vormen van e-participatie leren kennen (in de vorm van een toolkit). De derde groep is volop betrokken bij e-participatie en is expert. Dit deel van de groep wil vooral een strategische verdieping realiseren: 'we moeten voorbij de middelen willen en durven denken'. Waarmee duidelijk is, dat de leervragen elkaar soms een tikje beconcurreren.

In de praktijk van de proeftuin betekent dit vooral dat er een mix van activiteiten is georganiseerd. Soms door kennis over te dragen, soms door een praktische casus uit te werken, maar steeds met wisselende kleine deelverzamelings van de proeftuindeelnemers. Zo is er bijvoorbeeld gekeken naar de effecten van de campagne van Obama en heeft Politiek Online laten zien hoe een 'social media campaign' in Nederland opgezet kan worden. Daarnaast is ervoor gekozen om ook individuele vragen van deelnemers in een apart traject kort te begeleiden.

VAN DIK HOUT...

De Tilburgse communicatieafdeling mag dan niet reageren op weblogs, een aantal Tilburgse raadsleden doet dat wel. Op TilburgZ.nl liep de discussie zelfs zo hoog op, dat de webmaster onlangs besloot de reactiemogelijkheid tijdelijk uit te schakelen. Wat brengt raadsleden ertoe zich te mengen in verhitte online discussies? 'Op internet zaagt men vaak van vreselijk dik hout planken', zegt Tine van de Weyer, raadslid voor de PvdA en actief columnist op TilburgZ.nl, 'maar de discussies over politieke zaken prikkelen mij. Ze vragen vaak ook om een genuanceerde reactie. Je moet alleen uitkijken dat het geen verslaving wordt. Er wordt online van alles beweerd, waardoor je je al snel uitgedaagd kunt voelen.'

Ook Arjen Roos, raadslid voor de Lijst Smolders Tilburg (LST) is online actief. Hij is columnist op TilburgZ.nl, TilburgVirtueel.nl en TheoIllburg.nl: 'Natuurlijk vind ik het leuk om te doen. Ik ben de politiek ingegaan omdat het politieke debat me interesseert. Op de Tilburgse weblogs wordt over politiek gediscussieerd, dus ben ik daar aanwezig. Maar het is ook gewoon een geschikt platform om duidelijk te maken waarvoor je als politieke partij staat en om ideeën en signalen op te pikken van de mensen die reageren.' Van de Weyer en Roos zijn enthousiast over de mogelijkheden van deze vorm van online discussiëren, maar vinden nog niet al hun collega's in de raad aan hun zijde. Roos: 'Het idee is toch vaak dat het publiek van weblogs te klein is. Men komt liever in de krant om standpunten uit te dragen.' Daar komt bij dat publicaties en reacties op internet voor lange tijd vaststaan. Roos: 'Je kunt er als politicus jaren later nog mee geconfronteerd worden en daar zijn veel raadsleden toch bang voor.'

WEBLOGS IN DE RAAD

Ambtenaren monitoren de lokale blogosfeer en raadsleden mengen zich actief in online discussies. Maar worden de opmerkingen en signalen ook vertaald naar de politieke arena? Ofwel: hebben bloggers, reageerders en online columnisten daadwerkelijk invloed op beslissingen van Tilburgse politici? Volgens Van de Weyer wel: 'Op het moment dat uit de reacties op een artikel over een actueel onderwerp blijkt dat men zich ergens over opwindt, dan deel ik dat met mijn fractieleden. Ik neem die signalen serieus, ook al weet ik dat ze uit een bepaalde hoek komen. Ik ben stellig van mening dat die reacties slechts het topje van de ijsberg vormen. Die ene procent op internet staat misschien voor tien procent van de Tilburgse bevolking.' Ook Roos is van mening dat online discussie in sommige gevallen wel degelijk invloed heeft op de politieke besluitvorming. Hij geeft het voorbeeld van de nazaten van een oude Lindeboom op de Heuvel. Een boom die jaren geleden door de gemeente

is gekapt. De nazaten zijn inmiddels herplant op het nieuwe Heuvelplein in Tilburg. Roos: 'Dat de gemeente die oude Lindeboom ooit heeft gekapt, zat veel Tilburgers dwars. Toen bekend werd dat het Heuvelplein heringericht werd, hebben zij elkaar via allerlei lokale internetfora en weblogs gevonden en vervolgens voor elkaar gekregen dat die nazaten op het nieuwe plein werden herplant. Juist daarvoor is internet bij uitstek het geschikte medium: mensen met een gezamenlijke interesse of een gezamenlijk belang bij elkaar brengen. Vaak ontstaat er dan vanzelf actie.'

TOENEMENDE INVLOED

'Tilburgse politici en bestuurders zijn internet steeds serieuzer gaan nemen', zegt ook Aldert van der Burg, columnist van de TilburgZ.nl en De Tilburgse Koerier, een regionaal huis-aan-huisblad. 'Toen ik in 2005 in Tilburg als columnist begon, was dat veel minder het geval. Toen zaten er nog geen politici en columnisten op TilburgZ.nl en TheoIlburg.nl bestond nog niet. Nu internet steeds meer een relevant discussiemedium aan het worden is, wordt het vanzelf interessant voor politici en bestuurders. Als het op mediagebruik aankomt, zie je dat politici steeds breder zijn gaan kijken. Was men vroeger vooral gericht op het Brabants Dagblad, tegenwoordig spelen ook andere media een belangrijke rol.'

ACTUEEL EN TASTBAAR

De herinrichting van een plein, de komst van een mega shoppingmall of de kap van een oude boom, over dergelijke onderwerpen discussieert men online het liefst, getuige het aantal reacties op artikelen over deze thema's. 'De populairste discussieonderwerpen zijn actueel, tastbaar en kennen duidelijk identificeerbare groepen voor- en tegenstanders', zegt Van der Burg. 'Op mijn blog op TilburgZ.nl vond de meeste discussie plaats naar aanleiding van mijn column over Hans Smolders, oprichter en fractieleider van de LST. Een artikel over hem leverde in een paar dagen tijd bijna zeventig reacties op.' Ook de shoppingmall en het roemruchte rotondekunstwerk 'Het Draaiend Huis', onderwerpen die in de raad felle voor- en tegenstanders kenden, maakten de tongen los. Van dergelijke tastbare en praktische onderwerpen moet je het online toch hebben. Ik publiceer op internet om reacties uit te lokken, om discussie los te maken. Maar een constructieve online discussie over de sociaaleconomische positie van Tilburg over tien jaar zie ik nog niet zo snel ontstaan.' ↻

Interessante stadsblogs in Nederland

Typ het woord 'stadsblog' in uw zoekvenster en negentig procent van de resultaten leidt u naar een Belgisch weblog. Het stadsbloggen is in België dan ook vele malen bekender dan in Nederland. Toch is het stadsblog in Nederland in opkomst. Daarom: een - verre van compleet - overzicht van interessante Nederlandse stadsblogs en communities.

Amsterdam

Amsterdam Centraal
www.amsterdamcentraal.nl

Maastricht

Maestricht.net
www.maestricht.net

Amstelveen

Amstelveen.blog
amstelveen.blog.nl

Nijmegen

Nijmegen Centraal
www.nijmegencentraal.nl

Arnhem

Arnhem Direct
www.arnhem-direct.nl

Raalte

RaalteOnline
raalte-online.nl

Den Bosch

Janus Kiep
www.januskiep.nl

Tilburg

TheoIlburg
www.theoilburg.nl

Den Haag

De Haag Te Kijk
www.denhaagtekijk.nl

Tilburg

TilburgZ
www.tilburgz.nl

Emmen

HalloEmmen
www.halloemmen.nl

Zeeburg

www.grootoost.nu

Helmond

De Weblog van Helmond
hellemond.web-log.nl

P

In de proeftuin 'E-participatie' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Amsterdam, stadsdeel Westerpark, Boskoop, Haarlemmermeer, Heerhugowaard, Oss, Rhenen, Smallingerland, Tilburg, Utrecht en Zeist.

Burgerparticipatie wordt een steeds belangrijker punt op de gemeenteagenda. In de proeftuin 'Van burgerpanel tot burgerbestuur' werden ambtenaren geprikkeld om werkelijk vanuit het burgerperspectief te werken. Want van wie staat nu de burgerparticipatie ten dienste? Een gesprek met proeftuindeelnemer Jeannine Groenheiden uit Zaanstad en Wim Boer, burger uit Ridderkerk en aanwezig bij de proeftuinbijeenkomst in Ridderkerk, over de rol van gemeente en burgers.

KIJKEN VANUIT HET burgerperspectief

Tekst: Noortje van Dorp

'Toen ik jong was, had je mij niet om mijn mening moeten vragen over een gemeentelijke ontwikkeling', aldus Wim Boer, lid van het burgerforum in Ridderkerk. 'Maar als ik je bij de supermarkt had aangeschoten met een vraag over een actie van de gemeente, had je me waarschijnlijk wel geantwoord', reageert Jeannine Groenheiden, beleidsmedewerker Communicatie bij de gemeente Zaanstad. Groenheiden en Boer zijn het er over eens dat voor burgerparticipatie inzet vereist is. Van beide partijen wel te verstaan. 'Je hebt als burger rechten én mogelijkheden om je stem te laten horen. Als je daar geen gebruik van maakt, zijn je kansen verkeken', aldus Boer. 'En als overheid kun je verschillende communicatiemiddelen inzetten om verschillende doelgroepen te bereiken', vult Groenheiden aan.

Zowel in Zaanstad als Ridderkerk staat burgerparticipatie hoog op de gemeentelijke agenda. In Zaanstad is eind 2008 door de gemeenteraad het afwegingskader Interactieve Beleidsvorming vastgesteld. 'Zaanstad was op verschillende manieren met burgers beleid aan het maken', vertelt Groenheiden. 'Verwarrend. Voor meer transparantie binnen en buiten de organisatie heb ik een burgerparticipatieschema opgesteld dat

ambtenaren kunnen gebruiken bij bijvoorbeeld het opstellen van een collegebesluit.' Door het ja/nee-schema te volgen kunnen ambtenaren zien hoe en in welke mate burgerparticipatie wenselijk is. 'Het is belangrijk als je interactief beleid voert dat je verwachtingen ook duidelijk en scherp zijn', aldus Groenheiden. 'Duidelijk zijn in wat je van burgers vraagt, en ook wat je vervolgens met hun inbreng gaat doen.'

PROCESSEN

Wim Boer vormt met vijf Ridderkerkers het burgerforum 'waarin iedereen die een bijdrage wil leveren welkom is.' Eén keer per maand komen ze bij elkaar om te praten over zelf aangedragen onderwerpen. 'Wij houden ons bezig met het bestuderen van processen, niet van individuele gevallen', aldus Boer. 'En we geven dus ongevraagd en onafhankelijk advies.' Zo adviseerde het burgerforum de gemeente niet alleen handhavend op te treden in 30 kilometer-zones waar toch nog te hard werd gereden. 'Ga uit van goede wil en zet meer in op een signaleringsinstrument hoe hard de automobilist rijdt', was het advies dat ook door de gemeente is overgenomen.

Momenteel buigt het burgerforum zich over het proces rondom de verlening van bouwvergunningen. 'Onze insteek is om duidelijk te krijgen voor wie de

‘De relatie tussen overheid en burgers moet altijd op de agenda staan’

gemeente en ambtenaren werken. Een ambtenaar kan een bouwvergunning sec op regels afwijzen, maar hij kan ook meedenken. Door een telefoontje te plegen of zelfs even langs te gaan bij de bewoner kan al veel onduidelijkheid opgehelderd worden. Misschien kan de ambtenaar de bouwvergunning wel goedkeuren als een muurtje bijvoorbeeld twintig centimeter opgeschoven wordt. Dat hoeft natuurlijk niet bij iedere zaak, maar door je als ambtenaar kwetsbaarder op te stellen is er bij de burger wellicht ook een betere acceptatie wanneer de vergunning toch wordt afgewezen’. Het Burgerforum kan zich nog niet beroepen op een grote naamsbekendheid in Ridderkerk. Boer: ‘Wel proberen we transparant te zijn in hetgeen wij doen. Er is inmiddels een eigen website, we evalueren elk jaar en daarnaast trachten we ons af te vragen of we nog voldoende bestaansrecht hebben als Burgerforum.’

In Zaanstad is de gekozen vorm voor burgerparticipatie een besluit van de beslisser die ook over het inhoudelijke besluit gaat. Groenheiden: ‘Als de raad bevoegd is, is dat de raad. Is de dienst gemandateerd, dan is dat de dienst.’ Is dat niet vreemd: burgerparticipatie, maar dan wel op een manier zoals de gemeente het wil? Boer: ‘Je kunt niet overal burgers bij betrekken, dan blijven processen liggen en wordt alles enorm vertraagd. Bovendien is er nog de gemeenteraad die het algemeen belang behartigt. Belangrijkst is dat de gemeente eerlijk is over de bedoelingen.’ Groenheiden reageert dat die behoefte aan duidelijkheid van burgers haar ook heel erg bijgebleven is van de proeftuinbijeenkomst in Ridderkerk: ‘Voor de burger is het essentieel om te weten wat de overheid wil. Doe je dat niet, dan riskeer je schijnbetrokkenheid.’

TIPS

Volgens beiden is de relatie tussen overheid en burgers iets dat altijd op de agenda moet staan. Zou elke gemeente een burgerforum moeten hebben? Boer: ‘De mogelijkheid om je op zo’n manier als burgers te verenigen moet in ieder geval wel gefaciliteerd worden. De eerste stap komt dus vanuit de gemeente. Bij ons had een ambtenaar de ‘bandweversfunctie’. Zij brengt burgers en ambtenaren onderling en met elkaar in contact.’

Een proeftuin als ‘kijkje in de keuken’ juichen beiden ook toe. ‘Je bent als gemeente een lerende organisatie’, aldus Boer, terwijl Groenheiden instemmend knikt. ‘Je hebt de wijsheid niet in pacht. Een collegiale toetsing op zijn tijd is verfrissend. Bovendien hoef je niet altijd zelf het wiel uit te vinden. Je kunt elkaar adviseren over de do’s en don’ts. Zo word je beter als gemeente en daar is de burger bij gebaat.’

P

In de proeftuin ‘Van burgerpanel tot burgerbestuur (IMI)’ zijn de volgende gemeenten actief geweest: Amersfoort, Dantumadeel, Oldebroek, Ridderkerk, Schijndel, Sint-Michiëlgestel, Sittard-Geleen, Winschoten, Zaanstad en Zeist.

De boekenkast

Burgerparticipatie is een veel besproken onderwerp, ook in de literatuur. Een kleine greep uit onze boekenkast.

WE GOOIEN HET DE INSPRAAK IN

Een onderzoek naar de uitgangspunten voor behoorlijke burgerparticipatie, de Nationale ombudsman 2009

Tien spelregels voor behoorlijke burgerparticipatie, toepasbaar op de dagelijkse praktijk. De Nationale ombudsman onderzocht wat vanuit het perspectief van de burgers de kwetsbare punten in de huidige participatieprocessen zijn en welke gedragingen

tot de grootste ergernissen leiden. De beleving van de burgers stond centraal.

Het rapport is te downloaden op de website www.nationaleombudsman.nl.

LOCAL AND REGIONAL LEVEL PARTICIPATION IN EUROPE

Prof. Dr. G.H. Addink, Universiteit Utrecht, november 2009

Het rapport handelt over de manier waarop en de mate waarin burgerparticipatie in de landen van de Raad van Europa wordt gerealiseerd. De mogelijkheden voor Europese burgers om op een democratische wijze invloed uit te oefenen op besluiten van de lokale en regionale overheid verschillen sterk van land tot land.

Het rapport is te downloaden op de website www.uu.nl.

HELP! EEN BURGERINITIATIEF

Jurgen van der Heijden, Laura van der Mark, André Meiresonne, Jornt van Zuylen, InAxis, Min. van BZK 2007

Gemeenteambtenaren weten zich nauwelijks raad met actieve burgers. Veel burgerinitiatieven struikelen hierdoor al in de planfase. Een boekje met veel praktijkervaringen en oplossingen voor ambtenaren. Er is aandacht voor de initiatiefnemer en de worstelingen,

maar er worden ook tips gegeven hoe te reageren op burgerinitiatieven.

Het boek is aan te vragen en te downloaden op de website www.inaxis.nl.

DE BURGER AAN ZET

Vormen van burgerparticipatie: inventarisatie en evaluatie, prof. dr. Monique Leyenaar, Faculteit der Managementwetenschappen, Radboud Universiteit Nijmegen 2009

In opdracht van de Directie Kennis van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties schreef Monique Leyenaar drie rapporten. Dit tweede rapport inventariseert de beschikbare methoden van burgerparticipatie in

Nederland en presenteert een toetsingskader om deze van elkaar te kunnen onderscheiden. De drie rapporten zijn op te vragen bij de Directie Kennis van het ministerie van BZK.

DE AANPAK VAN INTERACTIEF BELEID: ELKE SITUATIE IS ANDERS

dr. Igno Pröpper, Coutinho 2009

In welke situatie is welke vorm van (interactief) beleid van toepassing? Hoe moeten deze projecten worden ingebed in de organisatie? En hoe wordt interactief beleid vormgegeven? 'De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders' biedt houvast bij interactieve

projecten. Het presenteert een afwegingskader waarmee (toekomstige) beleidsmakers systematisch leren kijken naar keuzes die zij moeten maken om tot een interactieve aanpak op maat te komen.

VERTROUWEN IN DE DEMOCRATIE

Herman van Gunsteren, Uitgeverij Van Gennep B.V. 2006

In 'Vertrouwen in de democratie' bestrijdt politiek filosoof Herman van Gunsteren de stelling dat democratie 'dom' zou zijn. Van Gunsteren onderzoekt of de principes van zelforganisatie, zoals die in de recente wetenschappelijke literatuur naar voren zijn gekomen,

toepasbaar zijn op de politiek. Het resultaat is een fascinerende zoektocht naar de aard van de democratie, die een fundamenteel nieuw licht werpt op bekende politieke vraagstukken van burgerschap, representatie, verantwoording en leiderschap.

Eduard van Vloten

BEGELEIDER PROEFTUIN 'DE ROL VAN DE GEMEENTERAAD'

'Je moet leren van de praktijk en niet blijven hangen in theorie. We hebben binnen de groep van vijftien deelnemende gemeenten geïnventariseerd welke gemeenten het meest experimenteel bezig zijn. Dat bleken Oude IJsselstreek, Oss en Geldermalsen. Daarnaast hebben we een werkbezoek gebracht aan drie ervaringsdeskundige gemeenten: Arnhem, Amersfoort en Hardenberg. Vervolgens hebben we aan de hand van de praktijk samen gekeken wat we zouden bespreken in de proeftuin.'

Hoe kunnen de drie verschillende rollen van de raad worden ingevuld als het gaat om burgerparticipatie? Die vraag stond centraal in de proeftuin 'De rol van de gemeenteraad'. 'Wat in elk geval zowel in de kaderstellende, als de controlerende en volksvertegenwoordigende rol terugkomt, is de besluitvorming. Dit is een belangrijke verantwoordelijkheid waarvan een ieder zich bewust moet zijn', aldus proeftuinbegeleider Eduard van Vloten.

De proeftuinbegeleider COACHT BEVLOGEN

Tekst: Ingrid Schaap

'In de drie rollen die benoemd zijn in de proeftuin, kwam uit de praktijk steeds weer hetzelfde fenomeen naar voren: besluitvorming. Alle rollen zijn belangrijk, maar elke rol krijgt te maken met een eindmoment in het proces waar daadwerkelijk een weloverwogen besluit moet worden genomen. Je zou het kunnen benoemen als een aparte vierde rol van de gemeenteraad, maar ik vind het meer een belangrijke verantwoordelijkheid waarvan iedereen zich bewust moet zijn.'

VERWACHTINGSPATROON

'Ook het verwachtingspatroon was een belangrijk leermoment van de proeftuin. De gemeenteraad zou meer moeten doen aan verwachtingenmanagement. Zij moet zich bewust zijn van het feit dat er verwachtingen worden gecreëerd, zowel binnen de gemeenteraad als naar de burgers toe. Ik hoop dat het mogelijk is om een vervolg aan de proeftuin te geven. We hebben tijd gehad om een motor te starten en die begint nu te draaien. Ik zou graag de ervaringen die mensen nu met elkaar opdoen in de proeftuin voortzetten. Ik denk dan bijvoorbeeld aan een digitale ervaringskamer waar die uitwisseling kan worden gecontinueerd.'

Marion Blom

RAADSLID IN ARNHEM (PVDA)

'Een gemeentebestuur moet goed weten waaraan het begint bij burgerparticipatie. In Arnhem is burgerparticipatie in de afgelopen vier jaar enorm opgebloeid. Inwoners denken steeds vaker mee over onderwerpen die vooraf worden vastgesteld. Je moet als gemeentebestuur dan ook ontzettend duidelijke afspraken maken over status en invloed van de inbreng van burgers. Daarnaast moeten het college en de raad duidelijk afbakenen wie waarover gaat bij burgerparticipatie, zodat iedereen weet waar hij of zij aan toe is.'

De kadersteller ZOEKT DE GRENS

'De gemeenteraad stelde in 2004 het controversiële plan Rijnboog vast, waarbij Arnhem meer bij de Rijn betrokken zou worden door middel van een 'Havenkwartier'. 'Het bleek lastig te zijn om burgers bij de plannen te betrekken: een referendum, waarbij gekozen kon worden uit drie varianten voor de haven, bracht slechts 11% van de Arnhemse kiesgerechtigden op de been. De Arnhemse politiek verkeerde in een impasse. Daarom werd een raads werkgroep in het leven geroepen om de samenwerking met de bevolking tot stand te brengen. De raads werkgroep heeft hard geknokt om een duidelijke kaderstelling voor de uitwerking van het plan voor elkaar te krijgen. Het college vond in eerste instantie dat de werkgroep een te prominente rol had in het proces, maar daarover hebben we uiteindelijk goede afspraken kunnen maken. Er is binnen de werkgroep nagedacht over de manier waarop we burgers konden enthousiasmeren om mee te doen.'

'Binnen de gestelde kaders moest er voor de burgers een serieuze speelruimte zijn om mee te denken. Vragen als 'waarover kunnen we burgers bevragen en wat past in de plannen' moesten worden beantwoord. Uiteindelijk zijn er drie onderdelen gekozen waarbij burgers inspraak hadden: de verkeersafwikkeling, beeld en kwaliteit. Hoe komt het Havenkwartier eruit te zien? Hoe zit het met de toegankelijkheid voor het verkeer en behoudt het kwartier zijn culturele karakter?'

'Op verschillende momenten in het traject heeft er een terugkoppeling naar de burgers plaatsgevonden. Mede hierdoor duurde het traject langer dan verwacht. We hebben van dit traject geleerd dat je burgers tot aan het allerlaatste onderdeel moet meenemen als je ze betreft bij een proces. Verder merkten we dat sommige raadsleden het moeilijk vonden om tijdens het participatietraject hun politieke standpunt niet mee te laten spelen. Als lid van de raads werkgroep moet je jezelf neutraal opstellen. Raad en college zijn er mede door dit project van overtuigd dat je burgerparticipatie heel serieus moet nemen.'

Anja den Dolder

RAADSLID IN HARDENBERG (CHRISTENUNIE)

'Wat wij in de raad merken, is dat het college en de ambtenaren steeds meer open staan voor de mening van burgers. Eén van de vragen uit de raad is vaak: 'Zijn de burgers bij dit plan betrokken, is er bijvoorbeeld een klankbordgroep samengesteld?' Dit wordt door de raad altijd nagegaan, maar de controlerende rol wordt ook steeds vaker bij de burger neergelegd. Als burgers met een initiatief komen, wordt er ook van ze verwacht dat ze zelf de controle houden.'

De controleur CREËERT VERTROUWEN

'Na de herindeling in 2001 wilde de gemeente Hardenberg beleid uitstippelen voor de toekomst, maar wilde dat niet geïsoleerd vanuit het gemeentehuis doen. In een onderzoek is aan achthonderd burgers gevraagd hoe zij de toekomst van Hardenberg zagen. Over bepaalde zaken werd uiteraard verschillend gedacht. Dit is gefilterd tot een aantal programma-lijnen: waar moet er gebouwd worden en hoe denken burgers over de invulling van de groene ruimte en over het beleid met betrekking tot toerisme en het bedrijfsleven. Twee jaar later lag er een concepttoekomstvisie voor de jaren 2004 tot 2019. Hierover kon de bevolking stemmen. In 2008 zijn we opnieuw naar de burger toe gegaan en hebben we tijdens bijeenkomsten gevraagd of alles nog klopte, of mensen tevreden waren en wat er nog kon veranderen. Het leuke was dat tijdens de evaluatie bleek dat de grote lijnen nog steeds golden.'

'Hardenberg werkt niet meer met raadscommissies, maar met oriënterende en informerende rondes. Burgers spreken in het begin vooral vanuit emotie. Dan begin je al met een achterstand. Je moet burgers en gemeente in het communicatieproces op één level krijgen. Dit is lastig. Door in gesprek te blijven met de burgers, creëer je vertrouwen. Dat zien we bijvoorbeeld bij de keukengesprekken. De burgemeester of wethouder zit dan bij iemand thuis letterlijk aan de keukentafel. Het mooie is dat mensen nieuwe kansen krijgen als er over en weer naar ze wordt geluisterd.'

Een voorbeeld van burgerparticipatie in Hardenberg volgde op de Millenniumdoelen-campagne. Deze doelen zijn op internationaal niveau geformuleerd, maar worden ook in Hardenberg geconcretiseerd. 'Inwoners van onze gemeente hebben een stichting opgericht die zich bezighoudt met de realisatie van millenniumdoelen. In die stichting zitten sleutelfiguren uit de samenleving. Denk aan een dijkgraaf, een directeur van een zorginstelling en een directeur van een groot bouwbedrijf. Het mooie is de wisselwerking tussen de stichting, inwoners en de raad. Er is tussen deze partijen een actieve communicatie en er wordt dan ook samen gekeken naar hoe ze elkaar kunnen versterken bij het halen van de doelstellingen. Ik ben trots op de manier van aanpak van onze inwoners. Een van de doelen was de realisatie en het herstel van waterputten in Niger. Hiervoor is uiteindelijk een subsidie toegekend door de gemeente. De stichting zelf stelt kaders, behoudt de controle en informeert de gemeente weer hoe het project loopt. De raad is enthousiast, ook omdat ze ziet dat de burgers zelf initiatief tonen. En dat kweekt vertrouwen.'

Jan Finkenflügel

FRACTIEVOORZITTER IN OUDE IJSSSELSTREEK
(LOKAAL BELANG)

'De gemeenteraad van Oude IJsselstreek is vooral vernieuwend bezig door een nieuwe manier van vergaderen. Tijdens de Raadsrotonde worden er vier vergaderingen tegelijkertijd gehouden in verschillende kamers. In een soort spoorboekje kunnen inwoners lezen welke onderwerpen worden besproken in welke kamer. De fractieleden van de verschillende partijen kunnen zich verdelen over de kamers. Er worden op deze manier veel meer onderwerpen op een avond behandeld.'

De volksvertegenwoordiger IS BETROKKEN

In het kader van *In actie met burgers!* heeft de gemeente Oude IJsselstreek een aantal projecten voorgesteld om verder te ontwikkelen (lees meer hierover vanaf pagina 101). Dit zijn de burgerjury, de burgervisatie en het burgerbegrotingsforum. Het initiatief kwam van het raadspresidium. 'Deze voorstellen zijn een stimulans geweest om na te denken over hoe we burgerbetrokkenheid anders kunnen aanpakken', aldus Finkenflügel.

Toch moet de gemeente volgens Finkenflügel wel bewust zijn van het feit dat er verwachtingen richting burgers worden gewekt: 'Dat maakt het spannend, want je moet aan die verwachtingen kunnen voldoen, zeker met deze nieuwe vormen

'Tijdens de Raadsrotonde gaat iedereen met elkaar in gesprek en de informele sfeer maakt het juist aantrekkelijk voor burgers om mee te praten'

van burgerparticipatie. Maar de raad is enthousiast over alle drie de projecten en inmiddels is duidelijk dat we met alle drie de voorstellen willen doorgaan in de toekomst. Terug naar de oude manier is geen optie. We hebben een enthousiaste raad en raadsgriffier die open staan voor een andere manier van werken.' Gestart wordt met de burgerjury, waarbij er door burgers gekeken wordt naar voorzieningen en of deze wel evenredig worden verdeeld binnen de nieuwe gemeente.

In alle gevallen is het van groot belang dat de gemeente terugkoppelt naar de burgers wat er met hun input is gebeurd. Finkenflügel: 'Dat is echt heel belangrijk. Als iets niet lukt, dan wordt dat duidelijk beargumenteerd. Nee is ook een antwoord. Ook als er geen nieuws is, dan wordt dat teruggekoppeld. Of als iets langer duurt. Burgers willen geïnformeerd worden.' Ook de nieuwe manier van vergaderen, de Raadsrotonde, vindt Finkenflügel een verbetering: 'Het is informatief en voor inwoners toegankelijk. Tijdens de Raadsrotonde gaat iedereen met elkaar in gesprek en de informele sfeer maakt het juist aantrekkelijk voor burgers om mee te praten. Deze vorm van vergaderen neemt drempels weg.'

Lef, een budget en continue ondersteuning zijn volgens het BurgerPanelRotterdam dé ingrediënten voor het slagen van een burgerpanel. Drie jaar na de oprichting praat het BurgerPanelRotterdam over de ervaringen en resultaten én heeft het tips voor gemeenten die een burgerpanel willen opstarten.

De kracht van HET BURGERPANEL

Tekst: Noortje van Dorp

Rotterdam is in 1991, als experiment, een stedelijk kwaliteitspanel gestart. Het kwaliteitspanel, gevormd door burgers, nam de gemeentelijke dienstverlening onder de loep. Een positief project volgens voortrekkersstad Rotterdam, maar het kwaliteitspanel kende ook een aantal beperkingen waardoor het niet volledig functioneerde zoals vooraf was bedacht. Zo was het college bijvoorbeeld niet verplicht te reageren binnen een bepaalde termijn.

Als burgemeester Ivo Opstelten in het burgerjaarverslag van 2005 pleit voor het opzetten van een burgerpanel, worden in de gemeente de koppen bij elkaar gestoken. Uiteindelijk wordt het kwaliteitspanel ontbonden en is in 2006 het BurgerPanelRotterdam een feit. Professionele ondersteuning krijgt het BurgerPanelRotterdam van Stichting OnderNeming Opbouwwerk Rotterdam (SONOR). SONOR tekent samen met het college een convenant om zo de beperkingen van het kwaliteitspanel te dichtten. Het college heeft een contactambtenaar toegewezen die zorgt voor ondersteuning bij de communicatie tussen het panel en het college.

BurgerPanelRotterdam is een onafhankelijk adviesorgaan voor de gemeente en kan zelf onderwerpen aandragen voor advies. 'De onderwerpen zijn niet onbeperkt', aldus projectleider van het BurgerPanelRotterdam Aart Martin de Jong van SONOR. 'Aan de snelwegen rondom Rotterdam komen we niet, maar bijvoorbeeld wel aan het vuil op straat.' Tegenover 'ongevraagd advies' staat 'gevraagd advies' vanuit de gemeente, volgens De Jong is de verhouding drie-staat-tot-één: 'De gemeente kan naar eigen behoefte een advies over een bepaald onderwerp aan

het BurgerPanelRotterdam vragen. Meestal is het onderwerp te omvangrijk voor het panel om te onderzoeken. Dan wordt er eerst met een trechtermethode het onderwerp afgebakend om zo tot een concrete onderzoeksvraag te komen.'

STRAAT OP

De onderzoeksvraag wordt op verschillende manieren onderzocht, maar altijd vanuit het perspectief van de Rotterdamse burger. 'De kracht van dit burgerpanel is dat de leden echt de straat op gaan om de mening van Rotterdammers te horen', aldus De Jong. 'En dat valt niet altijd mee. Maar het is belangrijk dat het advies vanuit het BurgerPanelRotterdam niet alleen de mening is van het panel, maar van veel Rotterdammers.' De conclusies en aanbevelingen worden beschreven in een rapport en aan de betreffende wethouder gepresenteerd.

Sinds de start in 2006, heeft het BurgerPanelRotterdam twaalf adviezen uitgebracht. De adviezen gaan over het aantal fietsstallingsplekken tot aan de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de Stadswinkels. Wat hebben de adviezen opgeleverd? Op de website Burgerpanelrotterdam.nl (button: gedaan!) staat de reactie van het college bij de betreffende adviezen. Zo volgde de gemeente het advies op om de openingstijden van de Stadswinkels op elkaar af te stemmen. Het advies om extra fietsstallingen te plaatsen bij het station is afgewezen omdat er daar volgens het college al genoeg van zijn. Mede naar aanleiding van het advies van het BurgerPanelRotterdam zag het college wel de noodzaak om extra fietsbeugels te plaatsen op drukke plekken in de stad.

Omdat het BurgerPanelRotterdam ook nieuwsgierig was naar de resultaten van de eigen inzet, heeft ze een

eigen onderzoek gedaan naar de effecten van de inspanningen van het BurgerPanelRotterdam. Het rapport 'Woorden en Daden' is op 13 november 2009 aan burgemeester Achmed Aboutaleb overhandigd. 'Uit het onderzoek blijkt dat het BurgerPanelRotterdam gematigd positief is over het effect van het panel', aldus De Jong. 'Maar we mogen niet ontevreden zijn. Uit het onderzoek blijkt ook dat het panel nog echt haar beslag moet krijgen in de ambtelijke organisatie. Ik zeg ook wel eens tegen het BurgerPanelRotterdam: nee is ook een antwoord. Het belangrijkste is dat het college onze adviezen serieus neemt. Dat ze deze vervolgens niet overneemt, is haar keuze. Gelukkig blijkt dat meer adviezen wel worden overgenomen dan niet.'

DICHTER BIJ BURGER

Het BurgerPanelRotterdam ontvangt altijd een schriftelijke reactie op de aanbevelingen. De termijn hiervoor is zes weken. 'Helaas wordt dit nog wel eens overschreden', aldus De Jong. 'En soms als we een reactie te summier vinden, vragen we om een extra toelichting. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot een vervolgesprek tussen de wethouder en enkele leden van het burgerpanel.' Heeft het BurgerPanelRotterdam volgens de projectleider ook effect op de manier van werken van de gemeente? 'In het gemeentelijk apparaat wordt positief gereageerd. Ik heb al meerdere keren gesproken met ambtenaren die enthousiast waren over de inspanningen van het BurgerPanelRotterdam. Met het burgerpanel staat de gemeente dichterbij de burger en is zo beter op de hoogte van wat er werkelijk speelt. Iemand in een hoge toren weet

'Niets is dodelijker voor een burgerpanel dan niemand die naar hen luistert'

niet altijd wat zich aan de voet op het plein afspeelt. Zo iemand kan met de beste bedoelingen beslissingen maken voor de mensen op het plein die uiteindelijk toch nadelig werken. Met het BurgerPanelRotterdam proberen we dat te voorkomen.'

Volgens De Jong is het vooral belangrijk dat een burgerpanel een adviserend en geen controlerend orgaan is: 'Een echt burgerbestuur moet je niet willen, dan heb je alleen maar discussies. Je moet niet vergeten dat leden van het burgerpanel vrijwilligers zijn. Zij hebben niet alle tijd van de wereld om telkens maar te checken wat er gebeurd is en of dat volgens de afgesproken regels is gedaan. Het is geen actiepanel of belangenbehartigingsgroep. Ze hebben gewoon geen tijd om overal bovenop te zitten.' Daarmee wil De Jong niet zeggen dat een adviserend orgaan niet serieus moet worden genomen. 'Er is niets dodelijker voor een burgerpanel dan niemand die naar hen luistert.' ↻

Tips en trucs voor een burgerpanel

In de proeftuin 'Van burgerpanel tot burgerbestuur (IPP)' zijn de gemeenten Amsterdam, stadsdelen Bos en Lommer en De Baarsjes, Castricum, Dronten, Geldermalsen, Haarlemmermeer, Oude IJsselstreek, Rhenen, Rijssen-Holt en Wijk bij Duurstede actief geweest. Tijdens de proeftuin spraken de deelnemers over de mogelijke consequenties van het invoeren van nieuwe vormen van burgerparticipatie voor het gemeentebestuur en voor de ambtelijke organisatie. De specifieke onderzoeksvraag voor deelnemende gemeente Rhenen is de meerwaarde van een burgerpanel en hoe een burgerpanel het best gerealiseerd kan worden.

'De aanleiding om een burgerpanel in Rhenen te installeren is te vinden in het collegeprogramma', aldus Eveline Henneke, communicatieadviseur van de gemeente Rhenen. De gemeente bevindt zich momenteel nog in de onderzoeksfase. 'We zijn vooral aan het kijken wat voor soort burgerpanels er zijn', aldus Henneke. 'En daar was de proeftuin een ideale gelegenheid voor. Het is interessant om te zien hoe andere gemeenten deze vorm van burgerparticipatie aanpakken. De bijeenkomst in Rotterdam vond ik het meest inspirerend, vooral ook omdat het BurgerPanelRotterdam daarbij zelf aanwezig was. Ze zijn goed georganiseerd. Ik ben benieuwd of dat ook in Rhenen gaat lukken. We zijn natuurlijk een kleinere gemeente en hebben minder wethouders.'

Zijn er nog specifieke eisen voor het burgerpanel in Rhenen? Henneke: 'Het moet in ieder geval een representatieve groep zijn, met niet alleen maar dezelfde gezichten. Verder is het ook belangrijk dat de drie kernen van Rhenen en de gemeenschappen goed vertegenwoordigd zijn.'

In actie vroeg het BurgerPanelRotterdam, geen deelnemer aan de proeftuin maar wel uitgebreid besproken als praktijkvoorbeeld, om tips voor Rhenen en andere gemeenten die een burgerpanel willen installeren. 'Allereerst moet je lef tonen als gemeente', reageert De Jong. 'De gemeente moet het burgerpanel in een onafhankelijke positie durven zetten. Ten tweede moet een budget beschikbaar worden gesteld, onder andere voor een permanente ondersteuning van het burgerpanel.' Laatste tip is het burgerpanel serieus nemen. 'Ook al is de boodschap niet altijd even leuk, het is ontzettend belangrijk om altijd de adviezen van het burgerpanel te bestuderen en ook een antwoord te geven op wat er met het advies gaat gebeuren.'

‘Ambtenaren ZIJN ZELF MOEILIK BEREIKBAAR!’

‘Een Ghanese vrouw was ziek, de ambulance kwam te laat en de vrouw overleed. De hele Ghanese gemeenschap was in rep en roer. Er was grote onrust en er moest iets gebeuren. Maar toen stond Victoria op. Zij spreekt geen Nederlands en slecht Engels. Maar ze spreekt wel de taal van de Ghanese gemeenschap en heeft gezag. In een paar dagen organiseerde ze een bijeenkomst. Zij bleek in haar eentje de hele gemeenschap te kunnen mobiliseren en via haar konden wij met de mensen communiceren. Een vrouw die dan wel nooit een beleidsplan zou kunnen schrijven als ambtenaar, maar die ongekend doeltreffend is.’

Tekst: Sonja Ammerlaan

Met dit voorbeeld begon Jude Kehla-Wirnkari, bestuurder van de gemeente Amsterdam, stadsdeel Zuidoost, zijn openingsverhaal op de bijeenkomst die gehouden werd in het kader van de proeftuin ‘Moeilijk bereikbare doelgroepen’. Deze vond plaats tijdens de Dag van 1000 culturen, de start van het cultureel- en sportseizoen, op 26 september 2009 in Amsterdam Zuidoost. Kehla-Wirnkari legde zijn dilemma’s met betrekking tot burgerparticipatie als bestuurder aan de kleine honderd aanwezigen voor. Eén van zijn dilemma’s begint bij het feit dat bij de inspraakavonden altijd dezelfde mensen aanwezig zijn: ‘Hoe ga je daarmee om? Hun mening staat overal in de notulen, maar is niet representatief. Een groep van twintig personen die altijd aanwezig is, kun je niet negeren. Deze mensen kunnen het beleid ook enorm vertragen terwijl ze niet representatief zijn. Maar hoe overtuig je die groep mensen dat hun mening alleen geldt voor 20% van de bewoners en dat het niet gaat om het algemeen belang. Niemand kan zeggen dat het de mening

is van iedereen. Hoe kan ons stadsdeel het algemeen belang goed bewaken. Dat is mijn dilemma.’ Een ander dilemma van de bestuurder is gericht op de aanpak van armoedebestrijding met als voorbeeld het project Kansrijk Zuidoost: ‘Wij gaan van huis naar huis, we bellen aan bij elke deur. We willen iedereen van het stadsdeel bezoeken en vragen wat de problemen zijn waarvoor mensen oplossingen willen hebben. Het is misschien betuttelend, maar wel effectief. Mijn reactie is altijd: wat is er mis met betuttelen? Maar het is wel mijn dilemma. Het is niet wat ik zelf zou willen. Men wil eigenlijk met rust gelaten worden. En niet iedere keer iemand aan de deur hebben die zegt “kunnen we even praten”. En toch doen we dat. We doen dat, omdat we weten dat het nog makkelijker is om mensen in de anonimiteit van hun ellende te laten zitten. Maar waar ligt de grens?’ Kortom, de dilemma’s van de bestuurder zijn: hoe kan een gemeente iemand inzetten die zo doeltreffend is als Victoria, hoe bewaakt een gemeente het algemeen belang en waar ligt de grens van betutteling.

‘Zorg dat je voor burgers een gezicht hebt.’

Kehla-Wirnkhar vervolgt zijn verhaal met een tip aan de aanwezigen van de bijeenkomst: ‘Je kunt mensen niet zo ver krijgen dat ze participeren, tenzij je weet wat hun capaciteiten zijn.’ Gemeenten moeten aan capacity mapping doen aldus de bestuurder: ‘Je moet erachter komen wat personen hebben gedaan in hun leven. Als je mensen kunt aanspreken op datgene wat zij kunnen en willen doen, is het makkelijker om ze te laten participeren. Het kost veel tijd, maar het is zo belangrijk!’ Tot slot heeft Kehla-Wirnkhar een vraag aan de aanwezigen, waarop hij het antwoord al meent te weten: ‘Wanneer bent u voor het laatst tevreden naar huis gegaan? Dat is toen u hebt kunnen zeggen: “het is mij gelukt om een burger te raken en zijn leven ten goede te beïnvloeden”.’

CREATIEVE WERKWIJZE

Het doel van stadsdeel Zuidoost met de bijeenkomst van 26 september 2009 was om de opgedane kennis over burgerparticipatie bij moeilijk bereikbare doelgroepen zichtbaar te maken. Belangrijker was nog het uitwisselen van deze opgedane kennis met anderen. Proeftuinbegeleider Mellouki Cadat van Movisie schrijft in zijn uitnodiging: ‘Bewonersparticipatie is een actieve manier van communiceren met en advies vragen aan burgers over alle mogelijke beleidsonderwerpen in allerlei fasen van het besluitvormingsproces. Participatie geeft de mogelijkheid de verantwoordelijkheid voor het beleid te delen met burgers, beleidskeuzes aan hen voor te leggen, daardoor een rijker beeld te krijgen van wat er speelt en op het spoor te komen van andere – soms buiten de gebaande paden – oplossingen. Het is vooral zoeken naar breed gedragen oplossingen en daarvoor moet je ook streven naar een breed bereik. En als we werkelijk een breed bereik willen hebben, dan kunnen we niet volstaan met alleen het benaderen van de bestaande netwerken. Het is noodzakelijk om ook op zoek te gaan naar nieuwe netwerken met nieuwe woordvoerders. Dat vraagt om creatieve werkwijzen, die aansluiten bij de belevingswereld van de groepen waarmee we willen communiceren, en om hele doelgroepspecifieke en intensieve benaderingsmethoden.’

Een voorbeeld van zo’n benaderingsmethode in stadsdeel Zuidoost is het inzetten van de Street Comedians. De Street Comedians zoeken jongeren op straat op. Ze zijn zelf opgegroeid in Zuidoost en spreken

dezelfde taal. ‘Eigenlijk weten veel hangjongeren niet eens hoe ze overkomen op voorbijgangers. In hun beleving zijn ze aan het relaxen’, vertelt wijkcoördinator Baltus Simson tijdens zijn presentatie over het project. ‘En natuurlijk zijn er jongeren die wel voor overlast zorgen, maar er zijn ook veel jongeren die gewoon op straat staan met hun eigen groep.’ De Street Comedians rijden in een bus naar de plekken toe waar veel jongeren samenkomen. Clarence Creeburg, een van de comedians: ‘We zijn geen theatershow. We maken wel muziek, maar komen vooral om te praten en te luisteren. We nodigen jongeren uit om op hun eigen manier te vertellen wat hen dwarszit. Dit doen ze vaak door te rappen. Zo hoor je dat ze zich ergeren aan het feit dat een buurthuis dicht is op tijden dat zij er juist gebruik van willen maken. Maar ook hoor je dat veel jongeren zich positief willen inzetten voor de wijk.’ Simson benadrukt dat dit natuurlijk niet het enige is wat er gebeurt. Er wordt in Zuidoost gewerkt met een multidisciplinaire aanpak: ‘Indien nodig wordt er ook handhavend opgetreden. We proberen samen met diverse partijen, waaronder de politie, beheersbaar te maken wat in de groep gebeurt. We richten ons hierbij vaak op de meelopers. Deze moet je proberen weg te halen uit de groepen.’

Het werken in de Indische Buurt van Amsterdam kwam tijdens de bijeenkomst aan bod met Rob van Veelen, wijk-aanpakambtenaar in Amsterdam Zeeburg. Als straatambtenaar heb je volgens Van Veelen drie eigenschappen nodig: liefde, geduld en vertrouwen. Zijn omschrijving van het begrip liefde als ‘een authentieke belangstelling voor je wijk en de bewoners’ wordt ontvangen met applaus. Van Veelen heeft in de Indische buurt de netwerken in kaart gebracht, maar ook gelet op de competenties van de mensen: ‘Ik ben het met de heer Kehla-Winkler eens dat we moeten kijken naar wat mensen kunnen!’ Verder adviseert hij bewoners te benaderen als producenten: ‘Ik bedoel niet dat zij het werk van de gemeente moeten overnemen. Maar als bewoners zeggen dat ze dingen missen, is de vraag eigenlijk gelijk “en wat ga je daaraan doen”.’ Een van de moeilijk bereikbare doelgroepen in de Indische Buurt is de groep Marokkaanse mannen. Van Veelen sluit zijn inspirerende presentatie af met een praktijkvoorbeeld waar hij trots op is: ‘Een heel mooi voorbeeld van

Ga de wijk in, werk niet van 9 tot 5'

een geslaagd initiatief is de schaakschool. Een aantal werkloze, Marokkaanse mannen liet mij weten, dat het voor hun kinderen en kleinkinderen belangrijk is dat ze een denksport kunnen doen in plaats van voetbal of een vechtsport. Via een denksport komen de jongeren met andere sociale milieus in aanraking. Hierdoor kunnen ze uit hun netwerk ontsnappen. Deze heren hebben nu een succesvolle schaakschool en coördineren het geheel. Waarschijnlijk kan een van hen er ook betaald werk krijgen.'

DOELGROEPBELEID WERKT

Naast de bijeenkomst in Amsterdam Zuidoost, hebben de deelnemers aan de proeftuin 'Moeilijk bereikbare doelgroepen' (Amsterdam, stadsdeel Zuidoost, Capelle aan den IJssel, Rijswijk, Schiedam, Tilburg en Zoetermeer) bijeenkomsten gehad in Rotterdam en Bloemendaal. De belangrijkste uitkomst van de proeftuin is volgens de deelnemers: 'Hoezo zijn jongeren en allochtonen moeilijk bereikbare doelgroepen? Ambtenaren zijn zelf moeilijk bereikbaar! Als zij achter hun bureau vandaan komen en in de wijk hun gezicht laten zien, ontstaat het contact vanzelf. Mensen participeren vaak in hun eigen groep. Ze zijn bijvoorbeeld actief in de kerk of in een vereniging. Het probleem is dat er weinig kruisbestuiving plaatsvindt. Niet tussen bewonersgroepen onderling en niet tussen bewoners en het stadsdeel of de gemeente.' Een van de lessen die uit de proeftuin naar voren komt, is dan ook: 'zorg dat je kruisbestuiving organiseert, bijvoorbeeld een netwerkdag waar iedereen kan binnenlopen,

maar waarvoor ook gericht bewonersnetwerken uitgenodigd worden'. Gemeenten kampen allemaal met de vraag hoe ze doelgroepen als allochtonen, ouderen en jongeren moeten bereiken. Onder de doelgroep valt ook de burger die nooit tevreden is over de lokale overheid. 'Zorg dat je voor burgers een gezicht hebt. Ga de wijk in, werk niet van 9 tot 5, maar werk op de momenten dat je met burgers contact kunt leggen. Dat is de beste manier om de drempel te verlagen', is het advies van de proeftuindeelnemers. 'Maar ook moet het politiek-bestuurlijk apparaat het contact met burgers wel willen. Ambtenaren moeten er bovendien tijd voor hebben en krijgen. Zorg voor draagvlak voor deze werkwijzen onder je collegae en bij het management en de politiek.' Door tijdgebrek komt het vaak voor dat ze achter hun bureau iets bedenken, simpelweg omdat dat sneller gaat. Vervolgens leggen ze hun plan voor aan die burgers die altijd wel hun zegje doen. Deze manier van werken leidt in de praktijk niet tot de gewenste resultaten, omdat de doelgroep niet wordt bereikt en de maatregelen niet effectief zijn.' De deelnemers aan de proeftuin en de aanwezigen bij de bijeenkomst tijdens de Dag van 1000 culturen zijn het in ieder geval eens: doelgroepenbeleid werkt wanneer er gekozen wordt voor de juiste sleutelfiguur die communiceert met de achterban. 📍

Video-interviews met deelnemers aan de proeftuinbijeenkomsten zijn te zien op www.youtube.com/inactiemetburgers.

Leefbaarheid in de wijk is een groot goed. Burgers uit Rijswijk kijken daarom per wijk samen met de gemeente waar het nog beter kan. Op een regenachtige maandagavond begin oktober komen bewoners van de Muziekbuurts naar het stadhuis in Rijswijk voor de tweejaarlijkse wijkontmoeting tussen burgers en college.

EEN WIJKONTMOETING IN

Rijswijk

Tekst: Ingrid Schaap

Tijdens de wijkontmoetingen in Rijswijk kunnen bewoners ventileren wat hen allemaal bezighoudt in de wijk. Het college kijkt vervolgens samen met de wijkbewoners waar de verbeterpunten liggen en wat zij voor de bewoners kan betekenen. Maar ook waar de eigen verantwoordelijkheid van de burger begint.

Voor de bewoners van de Muziekbuurts is de wijkontmoeting een manier om het college hun ongezoeten mening te geven over de wijk en wat er speelt. Het college geeft de bewoners daarin vrij spel. Alles kan worden aangekaart. Wat de bewoners van de Muziekbuurts dan ook doen in de raadzaal van het stadhuis. Aan het begin van de avond komen eerst de bewoners aan het woord. Speciaal voor de avond is Pieter Kuipers van RTV West als gespreksleider ingehuurd. Hij heet de mensen welkom en begint de avond met een citaat dat hij van Hyves heeft geplukt: 'De Muziekbuurts. Mijn buurt, my place to be.' Met daarop meteen een vraag: 'Wie voelt zich thuis in de Muziekbuurts?' Dit levert meteen een hoop reacties op uit de zaal, die voornamelijk gevuld is met 40-plussers.

'Dat het gezelliger kan in de wijk'. En 'dat er toch niet altijd goed contact is met elkaar'. Kuipers loopt door de zaal en laat iedere bewoner die zijn hand opsteekt, aan het woord. Alle vragen van bewoners worden genoteerd op grote vellen papier. De avond is pas voorbij als alle punten aan de orde zijn geweest. 'En dan kan het soms best een lange avond worden', legt Petra van der Burg, coördinator Leefbaarheid van de gemeente Rijswijk uit. De bijeenkomst is dan al een uur op gang en de bewoners leveren nog steeds onderwerpen aan waarover gesproken moet worden: 'honden die loslopen, te veel leswagens in de wijk, te weinig speelplekken in de wijk, hangjongeren, mensen die te hard rijden, een buslijn die opgeheven is. En er moeten vooral veel meer prullenbakken komen'.

Mevrouw Greve zegt zich niet altijd veilig te voelen: 'Ik word vaak door jongeren bedreigd met serenades die niet in de Van Dale staan.' Ook de bewonersorganisatie is aanwezig en maakt meteen van de gelegenheid gebruik om bewoners aan te sporen om het kleine team van de bewonersorganisatie te versterken. Het college hoort de vragen aan en de burgemeester overlegt af en toe met de wethouders, of staat even op om te zien welke burger nu precies een vraag stelt. Als alle vragen zijn genoteerd, is het de beurt aan het college om te antwoorden.

Burgemeester Ineke van der Wel - Markerink pakt haar mobiele telefoon: 'Ik krijg net een sms'je dat ons winkelcentrum In de Bogaard een Europese prijs

heeft gewonnen. Dat is nog eens een positief begin.' Meteen daarna start zij een stevig pleidooi waarin ze het opneemt voor de jongeren. Daarbij spreekt ze de zaal direct toe: 'Niet alle jongeren zijn crimineel, soms willen jongeren gewoon buiten hangen met vrienden.' En: 'U bent toch ook jong geweest, sommige mensen schijnen dat te vergeten.' Ze eindigt met aan te geven dat jongeren behalve lastig, toch vaak ook kwetsbaar zijn. De burgemeester haalt meteen nog een heikel punt aan: veiligheid.

Ze geeft aan dat er wel vaak geklaagd wordt over veiligheid, maar dat er op de veiligheidsbijeenkomst in het verleden nog geen twaalf mensen aanwezig waren. Als mensen zich niet veilig voelen, moeten ze hun

mond opendoen. Het college doet vervolgens actief een beroep op de aanwezige burgers. Wethouder Dick Jense beantwoordt de meeste vragen die de burgers hebben aangekaart. Over de hondenuitlaatplekken is hij heel duidelijk: 'Of er nu wel of geen borden staan over het aanlijnen van honden, we hebben het hier over goed fatsoen. Mensen met een hond weten hoe het hoort.' Ook over het parkeerbeleid is hij duidelijk: 'Ik heb de oplossing voor de parkeerproblemen niet. Ik schud de oplossing niet even snel uit mijn mouw. We moeten het als bewoners onder elkaar in de wijk regelen.' De wethouder steekt de hand ook in eigen boezem: 'Ik heb pas geleden iemand aangesproken op het verkeerd parkeren in de parkeergarage. Maar ik reageerde nogal gepikeerd, waarop de man reageerde: "Dat kun je ook iets aardiger zeggen". En hij had gelijk. Het gaat er dus ook om hoe je met elkaar in gesprek raakt.'

Het college gaat alle aangegeven onderwerpen af. Uit de reacties van de wethouders en de burgemeester komt sterk naar voren dat er bij de aangegeven punten ook veel verantwoordelijkheid bij de burgers ligt. 'We organiseren de wijkbijeenkomst nu al een aantal jaar op deze nieuwe manier, waar burgers alles op de agenda kunnen zetten en direct antwoord krijgen van het college, en het werkt best positief', aldus Van der Burg. 'Het is wel typerend dat vooral gesproken wordt over relatief kleine dingen. Veel grote zaken in de wijk zijn al jaren geleden aangepakt. Zo is negen jaar geleden een wijkontwikkelingsplan gemaakt voor de Muziekbuit.

Hierin werd een aantal punten benoemd, zoals een dertig kilometer zone in de wijk, nieuwe afvalcontainers en vooral aanpassingen in de openbare ruimte. Hier knapte de Muziekbuit erg van op. De openbare ruimte ziet er op dit moment gewoon goed verzorgd uit. Wat nu vooral aan bod komt zijn de onderwerpen op sociaal vlak binnen de Muziekbuit. We willen de wijkontmoeting nog verder doorontwikkelen, want het zorgvuldig oppakken en afhandelen van de signalen en vragen uit de wijkontmoeting vormt nog steeds een uitdaging.'

Na de bijeenkomst bevestigt burgemeester Van der Wel - Markerink: 'Het is nog een klein beetje een dorpsgevoel. De bewoners kunnen en mogen alles ter sprake brengen. Wij wijzen ze alleen wel op de eigen verantwoordelijkheid. Als het gaat om relatief kleine dingen, dan verwachten wij dat de burgers zelf actie ondernemen. Het doel van deze bijeenkomst is dan ook tweeledig. Wij willen graag reacties uit de wijk horen, dat mensen meedenken. Maar ook moet er gewoon stoom afgeblazen worden.' Theo Warnink van de bewonersorganisatie ziet dat toch nog iets anders: 'Wij als bewonersorganisatie worden geacht de ogen en de oren van de gemeente te zijn. Er wordt wel gezegd dat er naar de burgers wordt geluisterd. Maar we worden toch niet altijd gekend in wat er gebeurt. Burgers willen duidelijkheid als het gaat om hun buurt.' Van der Wel - Markerink reageert dat hieruit blijkt dat voortdurend communiceren het sleutelwoord is: 'Soms blijkt al heel snel dat je ongewild niet op hetzelfde informatie-niveau

WIJKGERICHT WERKEN EN BEWONERSPARTICIPATIE

Tekst: Han Bruinink, DSP-Groep

'In de proeftuin 'Wijkgericht werken - opstartfase' is in het afgelopen jaar stil gestaan bij de rol van bewoners in zeven gemeenten met relatief weinig ervaring in het wijkgericht werken. Dit hebben we gedaan aan de hand van casuïstiek. Door de deelnemers is vooraf een actuele casus ingebracht die vervolgens in workshops is besproken, uitgewerkt en enkele maanden later met een bezoek vereerd. Op die manier konden we ter plekke zien of de casus geholpen was met de ervaringen en adviezen uit de proeftuin. Bovendien leerden we weer van de lokale praktijk. Zo heeft in Doesburg deze aanpak geleid tot een

bezoek aan een kunstenaar die met zijn plan voor seizoenfeesten bewonersparticipatie structureel een plek wil geven in de wijk en het wijkgericht werken. En in Reusel-De Mierden hebben we ons gebogen over hoe de gemeente en haar partners actieve bewoners, aldaar verenigd in een dorpsraad, betrokken kunnen houden bij hun wijk en het gemeentelijk beleid. In Rijswijk is samen met ambtenaren van verschillende afdelingen en het welzijnswerk gekeken naar hun ervaringen met bewonersparticipatie in de wijken. De wijkontmoeting tussen bewoners en college (zie hoofdstuk) maakt daar bijvoorbeeld deel van uit. Aangezien de gemeente Rijswijk in de Muziekbuit het wijkgericht werken

wil vormgeven aan de hand van een wijkplancyclus - dit is een programmatische werkwijze waarmee op basis van een wijkanalyse en -visie een jaarlijks wijkprogramma wordt opgesteld - hebben we een handreiking ontwikkeld die suggesties en tips geeft over de rol van bewoners in die cyclus. In de handreiking zijn ook de ervaringen verwerkt uit de andere casussen. Hoewel de handreiking is toegespitst op de situatie in Rijswijk, is deze zonder meer toepasbaar in andere gemeenten. De handreiking is te vinden op www.inactiemetburgers.nl.'

Han Bruinink begeleidde de proeftuin 'Wijkgericht werken - opstartfase'.

zit. Of dat de informatie wel verstrekt is, maar ergens is blijven liggen of soms zelfs vergeten wordt.' Alles wat besproken wordt tijdens de wijkontmoeting, wordt teruggekoppeld naar de burgers met een verslag. Dit verslag krijgt iedereen die aanwezig is, thuisgestuurd. 'Daarna horen de bewoners eigenlijk twee jaar niets meer', aldus Van der Burg. 'Er worden in de tussentijd natuurlijk wel acties uitgezet en problemen opgelost, maar soms vergeten we dat te melden. Dit is een van de redenen waarom we zijn gestart met de proef 'wijkgericht werken' in de Muziekburch. We willen meer participeren met de bewoners, en de bewoners vaker informeren. Dit gaan we doen door middel van een wijkagenda. Bewoners kunnen actiepunten aandragen die op de agenda worden geplaatst. De bedoeling is dan om in samenwerking met de bewoners, de gemeente en partners zoals een woningcorporatie binnen een paar maanden de benoemde punten daadwerkelijk uit te voeren. Het is een praktische manier om signalen uit de buurt op te pikken en om te zetten in actie. Daarnaast willen we werken aan de manier waarop de gemeente omgaat met de signalen uit de buurt. Door kleine commissies van buurtbewoners binnen de Muziekburch te realiseren, krijgen we misschien een beter beeld van wat er speelt in de buurt. Maar het blijft de vraag hoe je dit goed organiseert, zowel in de buurt als binnen de gemeente. We kunnen nog veel leren als het gaat om verwachtingen en het communiceren van successen richting de bewoners.'

De burgemeester wordt na de bijeenkomst nog even aangesproken door een bewoner uit de Muziekburch: 'Er wonen toch relatief veel allochtonen in de Muziekburch? Ik heb geen allochtone bewoner gezien op deze bijeenkomst.' De burgemeester pareert meteen. 'Weet u hoeveel allochtonen er in de wijk wonen?' De bewoner reageert van niet. 'Eenentwintig procent. En u hebt gelijk, ze zijn hier niet aanwezig. Maar de jongeren en de jonge gezinnen uit de wijk zijn ook niet aanwezig vanavond. We moeten onderzoeken hoe we alle bewoners het best kunnen bedienen en hoe zij het best kunnen participeren. Een idee is om deze verschillende groepen niet alleen in ons netwerk te betrekken, zoals we doen met deze bijeenkomst. Misschien moeten wij interesse tonen in hún netwerk. Daar moeten we eens over nadenken.' ↻

P

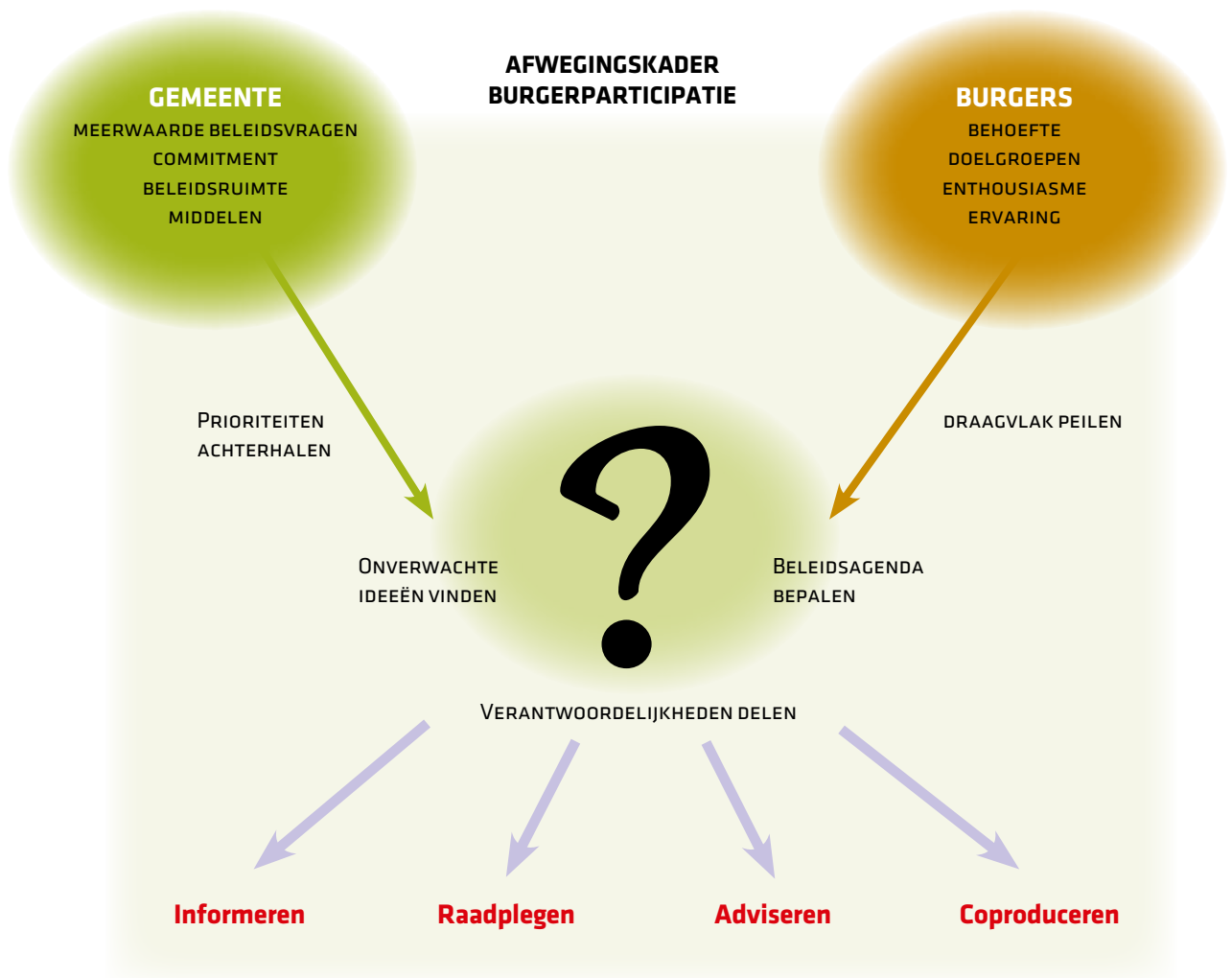
In de proeftuin 'Wijkgericht werken - opstart-fase' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Doesburg, Pijnacker-Nootdorp, Reusel-De Mierden, Rhenen, Rijswijk, Teylingen, Utrechtse Heuvelrug en Zaltbommel.

‘Kun je even snel een folder maken?’, willen de communicatieadviseurs uit de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie (S&P)’ niet meer horen. Zo’n verzoek komt meestal te laat in het proces om doel – zinvolle communicatie met burgers – te treffen. Communicatie komt in essentie namelijk van twee kanten, het is een dialoog. Dit geldt ook voor burgerparticipatie.

Communicatieadviseurs

LEREN ASSERTTIEF ADVISEREN

Tekst: Marije Hulsinga & Ruth Maassen,
Schuttelaar & Partners

Veel communicatieadviseurs bij gemeenten zien burgerparticipatie als één van de belangrijkste middelen om de interactie tussen burgers en gemeente vorm te geven. In plaats van brochures en webteksten maken, zien zij hun rol vooral als onafhankelijk projectadviseur die vanaf de verkenningsfase van een nieuw project wordt ingeschakeld. In de proeftuin 'Communicatie en burgerparticipatie (S&P)' is gebleken dat de succesfactoren voor goede burgerparticipatie op brede bekendheid en erkenning kunnen rekenen. De leden van de proeftuin zijn op zoek gegaan naar wat hen en de organisatie tegenhoudt om burgerparticipatie effectiever in te zetten als instrument. De zoektocht begint bij de vraag of burgerparticipatie een communicatie-instrument is of een beleidsinstrument. De keuze valt op het laatste.

AFWEGINGSKADER

Om inzicht te geven in deze en andere afwegingen, hebben de deelnemers in de proeftuin aan een afwegingskader gewerkt. Met dit afwegingskader doorloopt een projectteam aan de hand van enkele vragen stapsgewijs de (on)mogelijkheden voor burgerparticipatie in een gekozen beleidstraject. De randvoorwaarden, risico's en aanpak komen zo scherper in beeld. De checklist is gebaseerd op het

EXPERIMENTEREN MET EEN SIMULATIE

In de proeftuin 'Communicatie en burgerparticipatie (S&P)' begeleid door Schuttelaar & Partners is geëxperimenteerd met een simulatie van een projectteamvergadering. Een wijkmanager van Amersfoort, Willem van Laar, zette allereerst een case uiteen. Vervolgens bespraken de leden van de proeftuin met de concept-checklist in de hand of en hoe burgerparticipatie een bijdrage zou kunnen leveren. Daarna lichtte de wijkmanager toe voor welke methode gekozen was in de specifieke case. Proeftuinleden en wijkmanager zaten behoorlijk op één lijn over de randvoorwaarden van de burgerparticipatie. De gekozen methode en de wijze waarop deze was toegepast, kreeg zeer veel waardering van de proeftuinleden: sterke burgerinbreng en effectief beleid.

afwegingskader waaraan de gemeente Amersfoort het afgelopen jaar heeft gewerkt en een checklist voor burgerparticipatie die bij het Rijk gebruikt wordt. Het idee van de proeftuin was om een checklist te maken die 'gemeenteproof' is. Daarom wilde de proeftuin de checklist ook echt 'testen' in een projectteamvergadering.

LEF HEBBEN

Gandeweg zijn de deelnemers aan de proeftuin tot de conclusie gekomen dat kennis het probleem eigenlijk niet is. En dat zo'n kader alleen handvatten biedt voor projectleiders en communicatieadviseurs die burgers al zien als belangrijke partner. Het zorgt ervoor dat je elkaar bij de start van een project de juiste vragen

Cultuur: wat/wie staat centraal?	Organisatie	Netwerk	Burgers
Participatie	Participatieladder: informeren - raadplegen - adviseren - coproductie	Netwerkdelen met externe partners	Eigen verantwoordelijkheid burgers
Rol in organisatie	Burgers denken mee bij geselecteerde beleidsprojecten	Inspraak van burgers is vastgelegd in beleidsproces	De organisatie staat altijd open voor inbreng burgers
Voorbeeld in gemeente	Stakeholdermethode gemeente Amersfoort	Samenspraak gemeente Eindhoven Beginspraak gemeente Zwolle	Waarderend Vernieuwen gemeente Breda

stelt. Als de intenties bij de gemeente goed zijn (de inbreng van burgers echt benutten), is burgerparticipatie vooral een kwestie van gezond verstand, lef hebben en improvisatietalent. En daar schort het nogal eens aan bij de gemeente, blijkt in de proeftuin. De houding van de gemeente bepaalt in sterke mate de ambitie en het succes van burgerparticipatie. Politiek en bestuur moeten ruimte bieden voor de inbreng van burgers en de uitkomsten uitvoeren. Dat is pas lef. De ambtelijke organisatie zou meer moeten durven experimenteren met andere vormen van beleidsontwikkeling. Vormen waarin burgers een serieuze stem hebben.

Joyce de la Croix, gemeente Amersfoort:

‘Politiek en bestuur moeten durven loslaten. En eigenlijk geldt dat ook voor de ambtelijke organisatie.’

Slechts een beperkt aantal vragen is van tevoren relevant: doel, impact, doelgroepen, beleidsfase, beschikbare middelen, zo besluiten de deelnemers aan de proeftuin. De antwoorden vormen de basis voor een zorgvuldig procesontwerp.

GEZAMENLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

Maatwerk stond centraal in Amersfoort. Het ontwerp van de gemeente voor de ‘banktrap’, waarop jongeren konden hangen, zitten, zien en gezien worden, stuitte op enorme weerstand in de wijk. Die weerstand bleek niet te gaan om het ontwerp, maar om jarenlange frustratie over overlast van jongeren in de wijk. De gemeente sprak met bewoners af alle plannen voor de groene omgeving uit te voeren, mits er binnen een bepaalde tijd consensus werd bereikt en de plannen pasten binnen het vooraf vastgestelde budget. Dat lukte de wijkbewoners met een methode waarin een gezamenlijke verantwoordelijkheid werd uitgesproken over alle belangen rondom dit thema. Iedere deelnemer behartigde één belang. De wijkbewoners spraken af zoveel opties te bekijken als nodig was om aan alle belangen redelijk tegemoet te komen.

Joyce de la Croix:

‘Je moet in het begin bewuste keuzes maken, anders organiseer je teleurstellingen. Bij burgers en beleidsmakers.’

Daarnaast moet burgerparticipatie vooral passen bij de cultuur van de gemeente. Sommige gemeenten gaan uit van de beleidsopgaven en stellen de organisatie centraal. Andere gemeenten stellen burgers centraal en geven hen ook verantwoordelijkheid voor beleidskeuzes.

Miriam Vermeulen, gemeente Leiden:

‘Het is een breed spectrum, zonder goed of fout. Ik werk sinds kort bij een andere gemeente en ervaar dat de organisatiecultuur en de gemeenteraad in sterke mate bepalen op welke wijze burgers worden betrokken.’

ADVISEREN

De communicatieadviseurs zien voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd als het gaat om de uitvoering van de ambities van burgerparticipatie. Zij doen mee om de blik open en het hoofd fris te houden. Zij bieden een schat aan ervaring met communicatie met burgers. En ook voor hen geldt dat ze lef moeten tonen in hun voorstellen. Zij moeten bereid zijn het college en ambtenaren een spiegel voor te houden.

André Peters, gemeente Breda:

‘Ik noem dat assertief adviseren richting bestuur en politiek.’

Hoewel gemeenten dus, bijvoorbeeld vanwege cultuurverschillen, goede redenen hebben om verschillend met burgerparticipatie om te gaan, is een participatietraject pas succesvol als de raad er het nut van inziet, het college het in woord en daad ondersteunt, de ambtelijke organisatie het proces vakkundig regisseert en het publiek effectief meedenkt. Gemeenten doen er wijs aan zich hierop te bezinnen alvorens aan participatie te beginnen. ◀

P

In de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie (S&P)’ zijn de volgende gemeenten actief geweest: Amersfoort, Breda, Den Helder, Hengelo, Leiden, Moerdijk en Sittard-Geleen.

Een scherp licht

op de proeftuin 'WIJKGERICHT
WERKEN – DOORONTWIKKELING'

Meegesleept in een kleine zwarte koffer, hop ik van de rug van mijn begeleider naar de bank van een gele NS-trein. Dwars door Nederland en steeds maar weer plaatjes, plaatjes en plaatjes geven. Met 2000 lumen ben ik de houvast in donkere en in lichte tijden. Wat is een, voor een groep, pratende professional nu zonder beamer? Vorm is inhoud, ik heb het in me, voor de vorm dan...

Tekst: Joop Hofman, Rode Wouw

► **EIND 2008** In de Canopy Lodge van Burgers' Zoo is er nog een flipoverbord en zijn drie stiften beschikbaar. Elf gemeenten spreken, met rood gekleurde stift onderstreept, af dat ze aan het eind van de proeftuin kennis hebben van de kenmerken van een goede wijkgerichte aanpak. En ze willen weten onder welke condities zo'n aanpak kan floreren. Waarbij goed staat voor snelheid, inspelen op bewonersvragen en ideeën, samenwerkend met lokale partners en toch verankerd in de organisatie van de gemeente. Gelukkig is dat geschrijf op een digitale camera gezet zodat ik via een projectiescherm kan laten zien wat een flipoverscherm is...

► **FEBRUARI 2009** Het eerste beeldplaatje maakt duidelijk dat ik wel één dia heb, maar dat één inleider daar toch nog een halve dag

over kan 'ouwehoeren'. Waardevol is de opmerking dat je 'scherpte moet stellen in de doelen voor het gebied'. Geen algemene beleidsnotitie maar een op die ene situatie afgestemde aanpak. Leidraad: 'Waar doen we het voor, wat willen we bereiken, wie gaat wat doen en waarom'. En durf het handelen zo te organiseren dat je de druk van alle partijen op elkaar versterkt en benut. Dat zorgt er voor dat samenwerkingen vitaal blijven en dat er verschuivingen ontstaan in prioriteitsstelling.

► **APRIL** Er paradeert een carrousel aan stadse en dorpe plaatjes aan me voorbij. Wijken en mensen uit Emmen en Oldebroek, Heerhugowaard of Capelle aan den IJssel, Doesburg, Amsterdam en Lisse of Beverwijk. Ze zijn allemaal aan het 'participeren'. En iedere gemeente doet het anders: de programmamanager in Emmen, Beverwijk: regisserend, Capelle: regisserend/coördinerend, Lisse: aanjagend/makelaar, Heerhugowaard: spin en spreekbuis voor de burger, Oldenbroek: procesplanner. Maar welke rol er ook ingenomen is, essentieel is dat er een mens is die de mensen kent en de instanties (vis à vis). Nog een les: als een werkmethode en bijbehorende

P

In de proeftuin 'Wijkgericht werken - doorontwikkeling' zijn de volgende gemeenten actief geweest: Amsterdam, stadsdeel Westerpark, Beverwijk, Capelle aan den IJssel, Doesburg, Eindhoven, Emmen, Heerhugowaard, Lisse, Oldebroek, Ridderkerk en Westervoort.

doelen niet goed zijn uitgewerkt, dan wordt de rol van de wijkambtenaar (manager/regisseur, etc.) naar believen ingevuld. De ene keer is het een neutrale rol in een kwestie tussen gemeente en buurt, de volgende keer moet hij de verbinding met de wijk organiseren, de keer daarop is hij een burgerbeleidsadviseur richting het bestuur, weer een andere keer de voorpost-ambtenaar namens de gemeente richting de wijk, of hij organiseert het gezamenlijk *partnership* van alle partijen die iets willen in een wijk. Conclusie: de rol van de werker is afhankelijk van de werkmethode inclusief keuzes die gemaakt worden.

► **MEI** In een tuinhuis in Emmen ben ik de presentator van maar liefst zestig foto's die ter plekke door de proeftuindeelnemers zijn geschoten in de wijk Angelslo. Een proeftuin is pas een proeftuin als je de wijk en bewoners proeft. Het scherm laat de meizon er door komen. De contouren van wijkgericht werken worden middels een programmabureau scherp neergezet. Afgemeten woorden horen daarbij. Zoals de eenvoudige maar in zijn consequenties ver doorgevoerde afspraak tussen gemeente en wijkverenigingen: 'de kwaliteit van de openbare ruimte is een gedeelde verantwoordelijkheid van bewoners en van de gemeente'. En een heel normale afspraak tussen gemeente, corporatie en bewoners, dat 'een afspraak, een afspraak is' wordt stringent uitgevoerd. 'Je doet het omdat je het hebt afgesproken met elkaar.' Een zuchtende medewerker bij het uitzetten van mijn off-knop: 'Maar het gaat ook altijd weer om een flinke hap geld. Dat zie je hier wel.'

► **JUNI** Schilderijtjes gaan van de muur en dan is er nog net een plekje over om mijn lichtbundels op het behang te laten vallen. Een optelsom van taartstukken en rapportcijfers geven aan welke zaken er toe doen bij een echt vitale samenwerking. Wat we te veel hebben aan organogrammen is er vaak te weinig aan gezamenlijke energie. De Vitaliteitmeter noteert beoordelingen van echt samenwerken. Daarbij valt dat ene, in elke bijeenkomst zeven keer terugkerende woord: draagvlak. In de ochtenduren ook al. Twee presentaties van nieuwe vormen van bewonersbetrokkenheid en steeds weer... 'draagvlak'. Wat wil de gemeente bereiken in de samenwerking met bewoners? Antwoord: draagvlak. Wat moeten bewoners aantonen als ze een goed idee voor de buurt hebben? Draagvlak. Waarom moeten politie, buurt, gemeente en corporatie beter samenwerken? Draagvlak maken. Waarom gaat een bestuurder een inleiding houden voor een wijkoverlegplatform? Draagvlak maken! Het is het vloek- en hoerawoord in de proeftuin 'Wijkgericht werken – doorontwikkeling'.

► **SEPTEMBER** Er staan drie laptops, twee beamers, vier verbindingskabels en vier mannen die het wel even zullen 'fixen'. Kortom, ik geef even een poosje geen beeld meer. Da's dan jammer! Totdat het gesprek tijdens de proeftuinbijeenkomst in Beverwijk gaat over de samenwerkingsrelaties in de wijk. Pats, beeld, veel rochelende geluiden en... het woord 'draagvlak'. Een projectleider Wijkvernieuwing uit Deventer zegt het terloops 'Draagvlak is een woord van professionals, niet van bewoners, die willen iets.' In de middaguren legt een inspirerende initiatiefne-

mer van de Zorgcoöperatie in het Brabantse Hoogloon het eenvoudig uit: 'Je kunt ons model niet kopiëren, omdat ik de betrokkenheid uit mijn wijk niet mee kan importeren naar jullie wijk. Daar moet je eerst aan werken. En vergeet niet dat een burgerinitiatief start in een woonkamer, soms in een straat, maar nooit in een wijk. Kijk uit met verbreden, uitrollen en implementeren.'

Toen was ik al uit. Op de terugweg, dit keer soezend op de achterbank van een auto, terugblikkend... bedacht ik me dat wijkgericht werken blijkbaar te maken heeft met:

- het organiseren vanuit de doelen voor die ene wijk;
- het organiseren van een bijpassende methode (en dat is dus geen organogram);
- het neerzetten van een gezamenlijke opdracht en daar consequent naar handelen;
- het organiseren van energie tussen mensen en partijen;
- het organiseren van de samenwerking en elkaar er op durven aanspreken;
- de toegang tot geld;
- het zien en vooral oppikken van initiatiefrijke burgers;
- en iets met draagvlak, maar daar zitten we nog wel mee in onze maag.

Veel open deuren, niet voor niks open, 't is waar. De zwarte koffer gaat even dicht. ◀

Ambtenaren moeten interactief werken niet ervaren als iets wat ze er óók nog bij moeten doen, maar als iets dat ‘van henzelf’ is. Maar vooral: mensen moeten kunnen genieten van wat ze doen! Dat waren belangrijke conclusies van de vijfde bijeenkomst van de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie (P+P)’ die op 24 september 2009 werd gehouden in het gemeentehuis van Cromstrijen. De ‘vraag van de dag’ was deze keer: hoe raakt de interne ambtelijke organisatie optimaal betrokken bij interactieve processen?

‘O nee, moet ik dat er ook nog bij doen...’ KAN BURGERPARTICI

Tekst: Ton Kock, Partners+Pröpper

De deelnemers aan de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie (P+P)’ – voor deze keer aangevuld met een aantal Zuid-Hollandse voorlichters – bogen zich een dag lang enthousiast over het thema. Ook burgemeester Giel Janssen van Cromstrijen schoof even aan om de ervaringen te delen die zijn gemeente opdeed met een traject van het competent maken van de ambtelijke managers en beleidsmedewerkers in het werken met interactieve beleidsvoering. In Cromstrijen hebben vier groepen beleidsmedewerkers in de periode van april tot medio september een plan van aanpak gemaakt voor vier pilotprojecten gericht op interactieve beleidsvoering. Het ging om de onderwerpen als monumentenbeleid, evaluatie hondenbeleid, de toekomst van het historische Fort Buitensluis en de opstelling van een Programma van Eisen voor een deel van Numansdorp. Het waren ‘gemengde’ groepen: niet alleen betrokken beleidsmedewerkers zaten aan tafel, maar ook ambtenaren van heel andere beleidsdisciplines die niets met het onderwerp als zodanig te maken hadden. Zij dachten met hun collega’s mee en deden tegelijkertijd ervaring op met het doordenken van beleidsprocessen op aspecten van interactief beleid. Vervolgens hebben de groepen tijdens een speciale bijeenkomst de resultaten van hun denkproces in de vorm van een plan van aanpak gepresenteerd aan collega’s en leden van het college van b&w. De beste presentatie – zowel qua inhoud als qua performance – won een fraaie trofee. De deelnemers hebben het traject ervaren als verrijkend en plezierig. De Cromstrijense ervaringen en de in de proeftuin

gemobiliseerde denkkraft leverden de volgende aandachtspunten op bij het toepassen van burgerparticipatie:

1. Het competent maken van een ambtelijke organisatie in het werken met interactieve processen, maar ook het binden, boeien en bezielen van mensen daarbij, vraagt om een doordachte projectmatige aanpak.
2. De oplossing ligt niet in het opstellen van een checklist, hoewel men in een organisatie daar al snel om vraagt. Interactieve trajecten zijn geen eenvoudige, lineair lopende processen in de trant van: als je het maar stap voor stap precies zó doet zoals het in de handreiking staat, komt alles goed. Het gaat doorgaans om moeilijke of weerbarstige beleidsopgaven. Dat vraagt van de betrokken ambtenaren méér dan inhoudelijke vakkennis.
3. Gemeenten hebben veel beleidsinhoudelijke expertise. En ook aan de middelenkant – de zogenaamde PIOFAH-taken (personeel, informatie, organisatie, financiën, automatisering, huisvesting) – zijn veel kennis en kunde opgebouwd. Maar het ontbreekt nog vaak aan professionele expertise voor het managen van beleidsprocessen.
4. Het ontwikkelen en borgen van die expertise is in feite een cultuurveranderingsproces. Alle bekende mechanismen, ondersteuningsvragen en weerstanden ten aanzien van cultuurverandering spelen dan een rol.
5. Met het aanbieden van trainingen ben je er niet. Het gaat letterlijk om een ontwikkeltraject: haal alle wikkels eraf en ga op zoek naar de weerstanden.

Niet om ze vervolgens te bagatelliseren – ‘Kom op: ’t valt allemaal best mee... Even allemaal de schouders eronder!’ – maar om ze te benoemen en om te delen hoe men kan ondervangen dat angsten en zorgen bewaarheid worden.

6. Heb oog voor weerstanden zoals:
 - angst voor het onbekende: ‘Ik moet vertrouwde werkwijzen loslaten. Ik weet niet genoeg. Kan ik het wel? Ik wil geen fouten maken. Ik wil geen gezichtsverlies lijden.’ En nog een belangrijke: ‘Bij interactief beleid weet je nooit wat de uitkomst is!’;
 - de zorg voor gebrek aan tijd: ‘Ik heb het al zo druk, moet dit er óók nog bij? Weer zo’n nieuw speeltje, maar prioriteiten stellen, hó maar...!’;

- zorg dat men ervaringen kan delen. Maak dat licht en luchtig. Verzilver de successen. Deel complimenten uit. Buig teleurstellingen om naar leerpunten. Toon daarbij gevoel voor de context en het weerbarstige zoekproces. Zo’n aanpak geeft betekenis aan de nieuwe werkwijze. Anders gezegd: zorg dat mensen kunnen genieten van wat ze doen. ‘Dit heb ik voor elkaar gekregen...!’ Of: ‘Mijn ervaring is van groot belang geweest voor de hele organisatie...!’ ‘Die avond met de buurtbewoners voelde uitstekend. Ik ging met heel veel extra energie naar huis...!’ Zorg dat interactief werken iets ‘van henzelf’ wordt;
- help mensen bij het ontdekken van hun eigen rol en mogelijkheden bij interactief werken. Stel ze in

PATIE OOK LEUK ZIJN?

- de zorg voor verlies van invloed: ‘Met al onze expertise hebben wij na veel wikken en wegen de best mogelijke beleidsoplossing bedacht; dat kan dus zomaar weer door burgers (en raad...!) onderuit gehaald worden...?’;
 - angst voor kwetsbaarheid: ‘In interactieve processen worden wij als ambtenaren meer zichtbaar, en dus kwetsbaarder! Hoe gaan we om met mislukkingen en fouten?’;
 - spanning tussen individuele vrijheid en opgelegde kaders: ‘Ik deed het altijd op mijn eigen manier. En nou moet het ineens allemaal anders...’;
7. Voor het competent maken van een ambtelijke organisatie in het werken met interactieve processen, wordt vaak naar de communicatieafdeling gekeken. Wie die handschoen oppakt doet er goed aan de volgende punten aandacht te geven:
 - ga niet doceren, maar organiseer de dialoog over kansen en zorgen rondom interactief werken. Laat mensen meedenken, geef ze invloed. Zoek naar ieders belang;
 - geef heldere informatie over de achterliggende visie die heeft geleid tot de aandacht voor interactief werken;
 - zorg dat er ruimte geboden wordt, in tijd, maar ook in prioritering van werkzaamheden, om mensen de gelegenheid te geven zich de nieuwe werkwijze eigen te maken. Doorgaans wordt het grootste tijdverlies in beleidsdossiers geleden doordat er onvoldoende aandacht was voor de proceskant van het beleid. De tijd nemen om beleidsprocessen professioneel te leren managen verdient zich dubbel en dwars terug;
 8. De beste strategie om te bereiken dat medewerkers zich competent voelen voor interactief werken én er plezier aan beleven is: doen, doen, doen. Aanvankelijk voor enkele pilotdossiers. Maar zo spoedig mogelijk voor alle beleidsopgaven. En tenslotte: maak duidelijk dat interactief werken niet moet worden gezien als iets ‘dat je óók nog moet doen...’, maar als onderdeel van *professioneel beleid maken*. ↻

P In de proeftuin ‘Communicatie en burgerparticipatie (P+P)’ begeleid door Partners+Pröpper zijn de volgende gemeenten actief geweest: **Beemster, Beverwijk, Buren, Cromstrijen, Emmen, Heerde, Huizen, Middelharnis, Nieuwerkerk aan den IJssel, Olst-Wijhe, Ouder-Amstel en Twenterand.**

DORPSRADEN, bepaal je eigen agenda

Dorpsraden moeten de betrokkenheid van de burger bij het lokale bestuur versterken. Zeker wanneer gemeenten uit meerdere kernen bestaan, kunnen dorpsraden de oorspronkelijke nabijheid van het lokaal bestuur bestendigen. In hun positie tussen de gemeente en de bewoners kunnen dorpsraden die rol echter pas goed vervullen als zij keuzes maken en als zij consequent de agenda en ideeën van de bewoners tot uitgangspunt nemen. Om vervolgens te bepalen waar de meeste kans op succes te behalen is.

Tekst: Hans Kessens, Partners+Pröpper en Tjeu Cornet

HORST AAN DE MAAS

Op een woensdagavond in september komen acht vertegenwoordigers van dorpsraden in Horst aan de Maas bijeen met twee ambtenaren van de gemeente. Horst aan de Maas voert al jaren een actief beleid om de bewoners van de kernen te betrekken bij het lokale bestuur. Bijna 29.000 inwoners telt de Noord-Limburgse gemeente nu, verdeeld over tien kernen. Na verdergaande herindeling komen daar in januari nog eens zes kernen bij en neemt het aantal inwoners toe tot ongeveer 40.000. Elke kern heeft zijn eigen dorpsraad, bestaande uit maximaal vijftien leden. Er is een gemeentelijke verordening op de dorpsraden, waarin de adviesfunctie van de raden is omschreven en de (financiële) faciliteiten zijn vastgelegd. Kortom, Horst aan de Maas heeft zijn dorpsradenbeleid op orde en er is intussen de nodige ervaring opgedaan. Maar hoe staan de zaken ervoor? Hoe beoordelen de dorpsraadsleden zelf hun rol en positie?

MENSEN MET PROBLEMEN

De dorpsraadsleden manifesteren zich stuk voor stuk als betrokken en bevlogen burgers die iets voor hun gemeenschap willen betekenen. Ze zijn goed gebekt en staan positief kritisch ten opzichte van het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie. Aan hun inzet en vaardigheden schort het niet. Maar het blijkt niet eenvoudig de juiste rol te vinden en de positie ten opzichte van de achterban te bepalen. Om met die achterban te beginnen: uit de leefbaarheidsonderzoeken blijkt dat de inwoners van Horst hun dorpsraden bijzonder waarderen. 'Tegelijk worden onze vergaderingen alleen bezocht door mensen die problemen hebben. Pas als de speeltuin is aangelegd, begint het geklaag. Dat is best frustrerend', zegt Jos Jacobs van de dorpsraad Grubbenvorst. Alleen bij echt actuele kwesties trekt de dorpsraad mensen. Dat leidt meteen tot de aanbeveling dat het dus de kunst is om een thema al vroeg in een besluitvormingsproces 'sexy' te maken voor bewoners. En die mensen met problemen? 'Neem die niet op voorhand over, maar nodig ze uit om een volgende keer hun kwestie toe te lichten. Dan weet je gauw genoeg hoe serieus het is.'

KANS OP SUCCES

Iedereen is het erover eens dat een dorpsraad het meest voor elkaar krijgt als zij initiatief neemt op thema's die leven in het dorp. Het ontwikkelen van

'Zwaar beladen politi

een centrumplan, de restauratie van een dorpsplein, de oprichting van een dorps huis, een herstelplan voor lanen en kanalen. Dat zijn allemaal zaken die bewoners kennen en herkennen. Een uitgelezen kans om dergelijke initiatieven ook op de agenda van de gemeenteraad te krijgen, bieden de Dorpsontwikkelingsvisies. Daarin kunnen dorpsraden al hun wensen kwijt. De gemeentelijke coördinator leefbaarheid, Mart Thijssen, doet op dit punt een belangrijke aanbeveling: 'Leg de lat niet te hoog. Maak een groslijst van alle mogelijke wensen en knelpunten. Pas op dat je niet direct gaat detailleren. Laat de gemeente eerst kijken naar de levensvatbaarheid van een plan voordat je daar veel energie in gaat steken. Uiteindelijk blijft een aantal onderwerpen over, waar dorpsraad en gemeente samen de schouders onder kunnen zetten. Dán ligt succes in het verschiet.'

JE KUNT NIET ALLES

Een dorpsraad heeft echter niet alleen haar eigen agenda. Volgens de verordening wordt zij ook geacht gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeente over uiteenlopende onderwerpen. 'Als leden van de dorpsraad zijn we met weinigen, dus we kunnen niet alles. Voor je het weet zit je tot aan je nek in de dossiers', zegt Trudy Hoeijmakers van de dorpsraad Sevenum. 'Daar zijn we dus mee gestopt. Onze adviesrol aan de gemeente mag niet ten koste gaan van onze rol als belangenbehartiger. We zijn trouwens ook niet

Vertegenwoordigers van de dorpsraden uit tien kernen van de gemeente Horst aan de Maas.

‘eke dossiers horen niet bij de dorpsraad’

verplicht advies te geven. We reageren alleen nog maar op voorstellen die we zelf belangrijk vinden.’

Maar het ene belangrijke dossier is het andere niet. Neem de voorgenomen vestiging van een asielzoekerscentrum in een dorp. Moet de dorpsraad daarover een standpunt innemen? ‘Welk advies je ook geeft, je krijgt altijd gedonder. Dat is precies niet wat je wilt. En de gemeente wil het ook niet, want zo verliezen we ook voor het bestuur onze functie’, is de reactie van een van de dorpsraadleden. Met andere woorden: zwaar beladen politieke dossiers horen niet bij de dorpsraad, maar bij de gemeente zelf. Een dorpsraad kan in die gevallen hooguit de mening van bewoners peilen en deze doorgeven aan de gemeente.

ROL GEMEENTERAAD

Over de relatie met de gemeente is op andere punten ook nog wel wat te zeggen. Met de ambtenaren zit het doorgaans wel goed en met het college ook. Hay Arts van de dorpsraad Hegelsom: ‘Al zouden we graag wat meer reactie krijgen. Als wij een uitgebreid advies hebben gegeven en het college zegt alleen de dorpsraad te hebben gehoord, dan is dat erg kort door de bocht. We zouden graag zien dat het college inhoudelijk op onze adviezen reageert, ons vertelt wat men wel en niet overneemt, en zo nee waarom niet.’ Meer pijn zit in de relatie met gemeenteraadsleden. ‘We voelen ons door hen niet serieus genomen. Het is net alsof zij zich verheven voelen, ons als hun concurrenten beschouwen.

Dat klopt trouwens ook wel als je uitgaat van de ouderwetse stoeptegelpolitiek. Wij trekken zaken naar ons toe die raadsleden vroeger op hun revers konden spelden. Maar in deze tijd moet de gemeenteraad toch keuzes maken in plaats van stoeptegels rechtleggen!’

TOP DRIE

In Horst aan de Maas weten ze waar ze over praten. Voor alle andere dorpsraden in Nederland volgt hier de top drie van hun aanbevelingen voor succes:

1. Voer je eigen agenda. Bepaal zelf de thema’s waar je je als dorpsraad sterk voor maakt.
2. Zoek in een vroeg stadium contact met de gemeente om zicht te krijgen op de haalbaarheid van een plan.
3. Laat de discussie over zware, politiek gevoelige dossiers over aan de gemeente zelf.

Meer in het algemeen bevatten deze drie aanbevelingen aan dorpsraden aandachtspunten voor de verdere ontwikkeling van dorps- en wijkgericht werken. ↩

P

De volgende gemeenten namen deel aan de proeftuin ‘Dorp- en kerngericht werken’: Emmen, Geertruidenberg, Heeze-Leende, Horst aan de Maas, Lochem, Middelharnis, Oldebroek, Terneuzen en Zaltbommel.

Op Berenjacht in BERLIJN

Tekst: Joop Hofman, Rode Wouw & Guust Linders, VNG

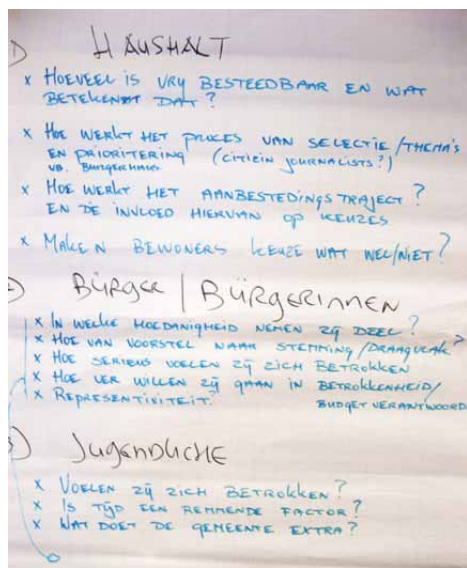
BEWONERSGELDEN EN BUURTBUDGETTEN

De proeftuin 'Bewonersgelden en buurtbudgetten' bestond vanaf de start al uit een internationaal gezelschap aangezien de Belgische stad Gent ook mee deed. De proeftuin heeft niet alleen zijn eigen modellen van 'bewonersbudgettering' onder de loep genomen. Ze is vooral op zoek gegaan naar voorbeelden uit het buitenland. Cordoba in Spanje was er één, in Jemappes-Flenu in Wallonië werd ook gewerkt met modellen van bewonersbudgetten en natuurlijk is gekeken naar hét grote voorbeeld: Porto Allegre, de Braziliaanse stad die de begroting van de stad inricht op basis van de keuzes en discussies in de wijken. In Europa wordt vooral in Berlijn geëxperimenteerd. Het stadsdeel Lichtenberg (250.000 inwoners) is de voorloper. De deelnemers aan de proeftuin gingen voor hun laatste bijeenkomst dan ook niet naar één van de deelnemende gemeenten. Het treinkaartje werd voor deze keer verlengd naar Berlijn. Via de Gentse deelname werd Vlaanderen ook gemobiliseerd en zo trokken veertien deelnemers van vijf Nederlandse (Emmen, Hoogeveen, Dordrecht, Hengelo, Schiedam), drie Vlaamse (Gent, Genk, Leuven) gemeenten en een VNG-medewerker drie dagen door Berlijn onder leiding van de proeftuinbegeleider Joop Hofman. Programmaonderdelen waren gesprekken met de burgemeester, bezoeken van twee Stadtteilkonferenzen met Bürger und Bürgerinnen, gesprekken met geëngageerde burgers en discussies met jongeren in Lichtenberg. Tussen deze onderdelen door waren er sessies in het hotel, stadhuis of Nachbarschaftshaus waarin de deelnemers de leerpunten bespraken. Op de volgende pagina's leest u meer over de ervaringen, hoogtepunten, tips, verwonderingen en lessen van de deelnemers. Ook werd er tijdens de gesprekken en Konferenzen naar Nederland getwitterd: tweets met het gevoel van het moment.

BÜRGERHAUSHALT - BEWONERSBUDGETTEN - BEWONERSAANKOOP

Een bewonersbudget in de Nederlandse context is in de regel een vrijgemaakte som geld dat door bewoners of in overleg met bewoners wordt ingezet voor activiteiten en projecten in wijken. Bewonersaankoop gaat een stap verder en richt zich op het zelfstandig laten inkopen van diensten door bewoners. Enkele proeftuimgemeenten experimenteren daarmee. Het systeem van Bürgerhaushalt in Berlijn-Lichtenberg gaat om het vroegtijdig inrichten van de gemeentebegroting door bewoners. Het gaat om geld voor diensten die geen 'Plichtdiensten' zijn. 'Het gaat om de diensten aan de samenleving die het leven mooier maken', aldus de burgemeester van Berlijn. Een beïnvloedbare ruimte van 30 miljoen euro. Op veertien Stadtteilkonferenzen in één maand en met veel gebruik van internet worden voorstellen gemaakt die uiteindelijk op het beslisbordje komen van de politiek van Lichtenberg.

Tweets met het gevoel van het moment

EsterWeststeijn Zometeen projectgroep Burgers aan Zet, dan koppelen we onze verhalen over de Bürgerhaushalt in Berlijn terug!

09:00 AM Oct 14th from mobile web

RodeWouw eigenlijk is de deelname van DEZE jongeren zeer grondig voorbereid met toekomstwerkstattmethode

3:10 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Ook jongeren dragen t participatieproject uit. ondanks dat t n lange adem vraagt, verdedigen zij t idee.

3:17 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Maar ja, ze moeten wel wachten tot 2011 voor ze de nieuwe graffiti muur krijgen...

3:10 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Op 15 oktober is het stemmen in Lichtenberg; jongeren mobiliseren elkaar om hun voorstel erdoor te krijgen.

3:09 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn We spreken nu met jongeren over hun betrokkenheid bij Bürgerhaushalt.

3:08 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn hoe brengen wij onze kennis over burgerparticipatie over? een spel met beren op de weg?: ojee, een beer, hoe nu verder?

12:53 PM Oct 9th from mobile web

RonEmmen Er is Hoop. Er zijn ernstig betrokken burgers die weten waar ze over praten. 5° kunst van het onthouden zit vermoedelijk in het herhalen

12:05 PM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Ook in Berlijn is houding en gedrag van ambtenaren en politiek soms nog een beer op de weg.

11:38 AM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Dus het is bijna een communicatie instrument!

11:24 AM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Nu komt het doel boven tafel: niet alleen burgers betrekken, maar vooral ook activiteiten van het gemeentebestuur en wat kost het?

11:24 AM Oct 9th from mobile web

RodeWouw burgergesprek is 1 vraag en 10 minuten antwoord van 1 burger

11:15 AM Oct 9th from mobile web

EsterWeststeijn Gesprek met 'Interessierte Burger en Bürgerinnen', wat vinden zij van de Bürgerhaushalt?

10:58 AM Oct 9th from mobile web

RodeWouw voorstel weerwoord kluitje riet stilte akkoord

8:11 PM Oct 8th from mobile web

(Net als bij Twitter staan de nieuwste berichten bovenaan)

BÜRGERHAUSHALT

Bürgerhaushalt Lichtenberg is een ijzersterke en stabiele methode, geldend voor alle wijken (Stadtteile) in het gehele Bezirk (district). Het draait al vijf jaar en ontwikkelt zich continu. Het heeft geen pilot-uitstraling en staat als een huis. Alle te leveren diensten, van gezondheidszorg tot economie en seniorenbeleid of ruimteplanning, worden inclusief de bijpassende budgetten helder geïntroduceerd. Elk jaar is er een zogenaamd Gemeinwesendiskussion met professionele partijen en (een beperkt aantal) burgers waarin de zwaartepunten voor de ontwikkeling van elke wijk worden benoemd. In de daaropvolgende Stadtteilkonferenzen (een Stadtteil is een wijk van 4.000 tot 30.000 inwoners) kunnen burgers voorstellen leveren op alle terreinen. Op de conferenties wordt in werkgroepen verder gewerkt. De werkgroepen zijn ingedeeld op de zwaartepunten voor wijkontwikkeling. Over de voorstellen van de burgers wordt daarna op één dag en op verschillende plaatsen gestemd. Iedere inwoner heeft vijf punten te verdelen. De top vijf per wijk geldt als eindvoorstel voor het bestuur. Een tweede lijn die tegelijk meeloopt, zijn de discussies en voorstellen op internet. Ook hier kan iedereen stemmen. Dit is Lichtenbergbreed. De top tien van internet wordt meegenomen in het eindvoorstel. In totaal levert deze werkwijze 75 burgervoorstellen voor Lichtenberg op. Deze voorstellen worden nog eens gecheckt in een zogenaemde huishoudsbevraging onder 10% van de bewoners (25.000). Daarna moet de gemeenteraad keuzes maken. Vervolgens worden de keuzes verwerkt in de begroting van het komende jaar. Dit betekent dat de voorstellen van dit najaar (2009) in de begroting 2011 verwerkt worden.

LEREND VERMOGEN

Bürgerhaushalt Lichtenberg wordt elk jaar verbeterd. Zowel burgers als de burgemeester zijn kritisch naar elkaar en gericht op vooruitgang. Zo zijn sinds dit jaar speciale kinderconferenties en extra voorbereidingsbijeenkomsten met jongeren in het leven geroepen. Aanpakken in het verleden om zowel pro als contra te stemmen zijn weer verdwenen, omdat burgers niet contra willen stemmen. Vanaf 2010 komt er € 5.000 handgeld per wijk om niet één begrotingsjaar te hoeven wachten. In gesprek met burgers werd duidelijk dat ze veel bekende aanmerkingen hebben als: 'we missen de dialoog met ambtenaren', 'ze leggen vaak uit waarom iets niet kan', 'we horen niks meer terug van een aangenomen voorstel' of 'dat er iets niet kan snappen we, maar er wordt niet meegezocht naar andere oplossingen'. Maar, alle burgers, inclusief de jongeren, snappen dat Bürgerhaushalt een leerproces is waar iedereen aan moet wennen. 'Es ist ein wachsender Prozess', volgens een zeer kritische bewoonster van de Frankfurter Allee Süd. Hiervoor zijn blijkbaar geen zware evaluatie- en implementatierondes nodig. Men spreekt elkaar er op aan en partijen gaan dan weer zoeken naar een nieuwe oplossing.

HOEZO EEN COMMUNICATIEPLAN?

Vreemd is gewaar te worden dat de informatie richting bevolking allemaal degelijk geregeld is met een uitnodiging, affiches en brochures. Maar in Nederlandse ogen ziet het er saai en niet appellerend uit. Hetzelfde geldt voor de Stadtteilkonferenzen: alles klopt wel. Er is ontvangst, er zijn per workshop twee moderatoren die in de wijk werken of vrijwilliger zijn, een (te warme) zaal met (niet werkende) microfoon en de stoelen in in een klassieke opstelling. Verder zijn er voldoende vakambtenaren die met hun lichaamstaal duidelijk maken dat ze liever ergens anders hadden gezeten, zijn er twee doventolken aanwezig en wordt een terugkoppeling per workshop gegeven waarin op onverklaarbare wijze voorstellen terugkwamen die of niet gekozen of niet voorgesteld waren in de workshops. En... aan het eind lijkt iedereen tevreden. Bijzonder: de Stadtteilkonferenzen zijn van 18.00 tot 20.30 uur.

DOEL

Wat wil Lichtenberg met Bürgerhaushalt? In de teksten staat dat men streeft naar een Gesamtkommune. De burgemeester, Frau Emmrich, benadrukt dat. Het gaat om gemeenschapsontwikkeling. In de praktijk lijkt het er toch meer op dat het een model is dat politieke legitimering zoekt bij burgers. En dat blijkt nog moeilijk genoeg te zijn. De burgemeester benadrukt dat de raadsleden zo goed als geen interesse tonen in de Bürgerhaushalt. Ze komen bijvoorbeeld niet op de Stadtteilkonferenzen. Ook een actieve bewoner, die vroeger in de raad had gezeten, noemde dit aandachtspunt en wees er op dat zij nu meer van politiek en wijkvragen begrijpt dan toen ze in de raad zat. Voor het ambtelijk apparaat is het moeilijk om mee te bewegen in de dialoog met burgers. Wat ook meespeelt, is dat door Bürgerhaushalt de burgers aangesproken worden als klant, terwijl voor echte gemeenschapsontwikkeling de burger een coalitiepartner van de stad en haar partners zou moeten zijn. Met name deze constatering was een eyeopener voor de burgemeester toen zij de presentaties van Emmen en Dordrecht hoorde. Je zag haar denken 'die kant zou ik ooit op willen'. Selbstverständlich heeft de proeftuin de burgemeester en aanhang uitgenodigd voor een Holland-Belgienbesuch in 2010. Sie wird kommen.

EsterWeststeijn Het is wel een erg geleide discussie, die bovendien bij consensus wil eindigen, het lijkt op NI. polderen!

7:25 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Het is bijna niet te doen: iedereen oproepen om ideeën te roepen, maar alles afkappen dat niet in de vooraf bedachte hokjes past.

7:01 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Eerste vraag uit de zaal: waarom is het speelplekje om de hoek weggehaald?

6:30 PM Oct 8th from mobile web

RonEmmen Bijeenkomst van zeer gedisciplineerde burgers. Er wordt goed geluisterd en frau burgermeister heeft ook naar de groep geluisterd.

6:27 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Wel veel ouderen, statische opzet in een veel te warme zaal.

6:11 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn De burgemeester heet ons welkom bij de Stadtteilkonferenz, er zijn ca. 150 mensen!

6:09 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn proces: burgers als klant, als samenwerkingspartner en uiteindelijk zelfs als opdrachtgever? "dan wordt het pas echt lollig"

3:39 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Berlijn doet veel met weinig, bijv. vrijwilligers in de buurt als moderator bij Stadtteilkonferenz.

3:10 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Berlijn propageert gemeenschapsvorming, maar klopt hun methode dan? Is het niet alleen rechtvaardigen van politieke besluitvorming?

3:09 PM Oct 8th from mobile web

MannyEmmen Zopas kennis gemaakt met een goeie Burgemeesterin, die volop bezig is met burgerbetrokkenheid!!! Ze was ook erg verrast door onze verhalen

2:50 PM Oct 8th from mobile web

RodeWouw leuk. na de buurtkeuzevergadering doen ze second opinion onder 10% bevolking

2:37 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Ach, Dordrecht en Berlijn verschillen per saldo niet zo veel... beiden worstelen met bereik doelgroepen, met vertrouwen, met representatie...

2:14 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Hoe meer ik hoor over de Burgerhaushalt, hoe minder ik ervan snap. Burgers hebben ideeën, maar hoe loopt vertaalslag naar buurtbegroting?

1:48 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Maar de (autochtone) bevolking stemt wel in grote getale voor Vietnamese boeken in de bibliotheek!

1:28 PM Oct 8th from mobile web

GRÜNDLICH UND PÜNKTLICH

De eerste reactie van Frau Bürgermeister, nadat Emmen zijn aanpak geschetst had, was dat zij wat van ons kon leren en niet andersom. Toch is dat niet helemaal waar. Eerst en vooral past er grote bewondering voor de Lichtenbergse aanpak, twintig jaar na 'die Wende'. En, zoals het Duitsers betaamt, gaat alles vervolgens gründlich und pünktlich. En dat is misschien wel het sterkste punt van de aanpak in Lichtenberg: het heeft een grote mate van continuïteit. Daarmee heeft de gemeente een sterke troef in handen en kan er gewerkt worden aan verbetering van het proces en die verbeterpunten zijn talloos. Wij eigenwijze Nederlanders daar op bezoek, hadden natuurlijk zo ons oordeel klaar. Maar toch moet je zeggen dat het proces om burgers te betrekken en burgerinitiatieven ('Vorschläge') uit te lokken wellicht belangrijker is dan het resultaat zelf. Resultaat is dat burgers zich gekend weten en zelf een bijdrage kunnen leveren aan hun woonomgeving en oplossingen kunnen aandragen voor het aanpakken van de sociale problematiek in de wijk. Dat is belangrijker dan uiteindelijk die extra geranium in de straat, een bankje in het park of al die andere 'leuke dingen voor de mensen'. Dat is de les uit Lichtenberg. De aanpak van de woonomgeving kan op kleinere schaal geregeld worden dan die van de gemeente. De speelvoorzieningen, de verkeerssituatie en uiteraard ook de losliggende stoeptegels moet je op dit niveau oppakken. Dat is gewoon gezond verstand. En met een beetje geluk brengt dat met zich mee dat de mensen uit hun huizen komen en dat de politiek wat dichterbij de burgers komt te liggen. In Lichtenberg hebben we het gezien!

BEGROTING OPSTELLEN

De Bürgerhaushalt noemt dat er over 30 miljoen euro kan worden meegesproken. In de brochure voor de bevolking staat dat bewoners begrotingsposten kunnen verschuiven. En ook in de formulieren op de Stadtteilkonferenzen kunnen burgers aankruisen welke begrotingsonderdelen sterker moeten worden en ten koste van welke onderdelen dat moet gaan. Maar nu de praktijk: deze formulieren worden nergens ingevuld. De 30 miljoen euro zijn al van tevoren ingepland door ambtelijke diensten die elk voorstel beoordelen of het binnen hun plan kan. Verschuiven is niet aan de orde. De werkvorm richt zich ook niet op begrotingsverschuiving. Dit onderwerp staat nergens op de agenda. Bewoners komen met veel signalen en praktische vragen over verkeersborden, al dan niet een bankje voor jongeren of ouderen, computers voor het seniorencafé of een workshop over de integratie van dove mensen in het dagelijks leven. Gezien de stevige haalbaarheidsdebatten op de bijeenkomsten lijkt dat nog een hele klus om dat te kunnen realiseren in 2011, getuige onze eigen ontdekking in de boeken, dat de voorstellen die in 2008 zijn uitgevoerd in totaal € 12.000 hebben gekost. De grote en bevlogen ambities rond Bürgerhaushalt die de Bürgermeisterin uitspreekt, passen niet bij de praktische uitvoering in de zaaltjes van Lichtenberg. Daarbij wel de kanttekening dat het al een prestatie van formaat is om vanuit een centralistisch geleide DDR-regime deze burgerparticipatieresultaten te kunnen neerzetten. Een groot deel van de Nederlandse gemeenten heeft meer tijd nodig voor hun cultuuromslag...

VERBAZING BIJ DE PROEFTUINDEELNEMERS

Is het voorstelbaar in Nederland dat bewoners een minimaal voorstel hebben en dat dat met 'hebben we geen budget voor' wordt afgewezen? Dat dit gebeurt met voorstel na voorstel, en dat de voorstelindiener vervolgens zegt tevreden te zijn dat hij antwoord heeft gekregen? Is het voorstelbaar dat jongeren van rond de vijftien jaar goed aan veertien Hollanders en Belgen kunnen uitleggen waarom het twee jaar duurt dat hun verzoek voor een beachvolleybalplekje op een leeg stukje grond kan worden gerealiseerd? Is het voor te stellen dat mensen die net horen dat een groots herstructureringsplan niet doorgaat, dan maar voorstellen om het vervallen gebouw in het park weg te halen en dat uiteindelijk terugkrijgen

van de moderator als voorstel om de fontein te beplanten met bloemen? Is het voorstelbaar dat er een voorstel komt om Vietnamese bewoners beter Duits te laten leren, zich opeens omvormt in een idee om dus tien koffers aan te kopen voor boeken van de bibliotheek? Is het voorstelbaar dat de gespreksleider (ook directeur van het Cultureel Centrum) aan het eind van het gesprek over fysieke zaken in de wijk zegt, dat niemand wat heeft gezegd over de bezuiniging op het cultureel centrum en de afname van het cultuuraanbod, en dat na enige algemene terugwerping in de zaal dat vertaald wordt als een burgervoorstel voor het versterken van het cultuuraanbod?

DE BURGEMEESTER

Bürgerhaushaltung en Frau Bürgermeister Christina Emmerich is een twee-eenheid. Ze gelooft er in, is bevolgen. En weet iedereen met een sterk en open verhaal mee te nemen in het model. Ze is de enthousiasmerende, politieke vaandeldrager van de Bürgerhaushalt in Lichtenberg. Zij IS participatie. Op alle Stadtteilkonferenzen is ze aanwezig, elke zaterdag loopt ze met groepen burgers door een deel van de wijk, ze nodigt 25.000 inwoners die ze ergens van kent met een brief uit om naar de Stadtteilkonferenz te komen en overal waar ze komt, grijpt ze heel even in met een opmerking om haar verhaal goed neer te zetten of een ambtenaar op zijn plaats zetten. De gemeenteraad van Lichtenberg is volledig afwezig. Ook een les voor Nederland: Bürgerhaushalt kan niet zonder zo'n gezaghebbende politieke trekker. Geen politieke draagvlakmakers maar duwers en veranderaars die hun kop in de wind durven te steken.

BEREN

In de proeftuin is vanaf begin 2009 gewerkt met de term 'beren'. Afgeleid van 'beren op de weg tegenkomen'. Dit zijn die belemmeringen die het werken met modellen van bewonersbudgetten tegenwerken. De proeftuin is ook op 'Berenjacht' gegaan: het afschieten van de beren en het komen met oplossingen. En laat nu net de beer het symbool van Berlijn zijn. Alle proeftuindeelnemers hebben de burgemeester een knuffelbeer overhandigd met daarop vermeld een andere 'beer van tegenstand'. Het was de proeftuinagenda voor Berlijn. In de Berlijnse kleine uren is het berenpaleet uitgebreid met de term 'De Beerput', het lied 'We gaan op Berenjacht' is gegalmd en het idee voor een bordspel of computergame 'De Berenjacht' is geboren. Bedoeld om dit aan te bieden aan meerdere gemeenten. Eén resultaat hebben we al: de proeftuin blijft de eerste jaren op eigen houtje bestaan. ↻

EsterWeststeijn Bereik doelgroepen: taalproblemen zijn een punt, o.a. met de grote groep Vietnamezen. Die komen niet naar de Stadtteilconferentz.

1:27 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Uiteindelijk beslist in Berlijn nog steeds de raad, maar de relatie en interactie met burgers is sterker.

1:23 PM Oct 8th from mobile web

RonEmmen Ook de manier van werken in Dordrecht wekt de interesses van de Duitse collega's

1:06 PM Oct 8th from mobile web

RonEmmen 5^e methode welke in Emmen gebruikt wordt is goed ontvangen in Lichtenberg

1:00 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Burgemeester van Berlijn benadrukt dat volksvertegenwoordigers moeite hadden met de Burgerhaushalt; zij waren toch zelf van de begroting?

12:33 PM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Ook in Berlijn organiseren ze aparte kinderverkiezingen, net als in Nieuw KrSPIjn.

12:01 PM Oct 8th from mobile web

ursrut we gaan zo de burgemeester ontmoeten van lichtenberg

12:00 PM Oct 8th from mobile web

RodeWouw Opvallend: de meest saaie uitnodigingen en zaalaankleding. De afdelingen communicatie bestaan hier niet (meer)

10:23 AM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Idee in Berlijn is nadenken over de grote thema's voor 2011, maar in de praktijk gaat het toch weer over irritaties als hondenpoep.

9:51 AM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Het lijkt of Berlijn veel minder pampereerd dan Nl. en B., doe je niet mee, jammer dan, kans gemist.

9:47 AM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn Worden er dan lukraak voorstellen ingediend? Zo lijkt het. Oogst: 75 ideeën.

8:50 AM Oct 8th from mobile web

EsterWeststeijn In een buurt in Berlijn met 27000 inwoners komen er ca. 70 naar een gesprek over het buurtbudget.

8:49 AM Oct 8th from mobile web

RonEmmen onderweg naar Berlijn hebben wij al zeer uitgebreid kennis gemaakt met de verschillen tussen Emmen, Dort en Schiedam

5:35 PM Oct 7th from mobile web

EsterWeststeijn Straks onderweg naar Berlijn Lichtenberg, waar ze al 4 jaar succesvol zijn met buurtbudgetten; wat kan Dordrecht voor Burgers aan Zet leren?

9:15 AM Oct 7th from web

Participeren

IS MEEDENKEN EN MEEWERKEN

Burgers, NS Poort en de gemeente werken in Amersfoort gezamenlijk aan de ontwikkeling van een voormalig NS-onderhoudsterrein. De drie partijen hebben een unieke Publiek-Private-Particuliere Samenwerking, de zogenaamde PPPS. Maar hoe waarborg je een gelijkwaardige PPPS?

Tekst: Noortje van Dorp

Na sluiting van de voormalige NS Wagenwerkplaats in 2000 was de NS afhoudend voor verdere ontwikkeling van het terrein omdat de ontwikkelingsmogelijkheden op korte termijn zeer beperkt waren door het vervoer van gevaarlijke stoffen over het emplacement. Maar door verval van de werkplaats en vandalisme op het NS-terrein, kwam de buurt in actie. 'Dit historische erfgoed moesten wij bewaren', aldus Joke Sickmann, initiatiefneemster en woordvoerder van het burgerinitiatief Wagenwerkplaats dat gestart werd toen bekend werd dat alle bebouwing op het onderhoudsterrein gesloopt zou worden. Een eerste burgerinitiatief voor de Wagenwerkplaats werd in juni 2005 aan de gemeenteraad gepresenteerd. 'Dit eerste voorstel, onder andere voor het veranderen van een loods in een museum, was niet mogelijk', vertelt projectmanager Heino Abrahams van de gemeente Amersfoort. 'Maar dat betekende niet dat wij tegen het initiatief van aanpak van de Wagenwerkplaats waren. Het burgerinitiatief werd in december 2005 door de gemeenteraad aangenomen.'

De gemeente stelde een budget beschikbaar om de mogelijkheden van de ontwikkelingen van het terrein te onderzoeken. Burgers, instellingen en de gemeente sloegen de handen ineen voor een verkenningsronde. NS Poort deed in eerste instantie niet mee. 'In verband met tijd en geld konden we het ons niet veroorloven om direct in te stappen', aldus Ellen Boersma van NS Poort. 'Eerdere plannen voor de ontwikkeling van het gebied waren op niets uitgelopen.' NS Poort investeerde wel in renovatie van de hoofdloods op het terrein. Grappig genoeg kwamen NS Poort en de samenwerkende partners van het burgerinitiatief beiden tot een visie voor de ontwikkeling van de Wagenwerkplaats die verrassend veel op elkaar leek. 'Het terrein vroeg gewoon om een invulling waar kunst en cultuur een grote rol spelen', aldus Boersma. In 2006 stelde NS Poort een projectleider aan die samen met de gemeente en burgers ging kijken naar de ontwikkeling van de Wagenwerkplaats. Vanaf dat moment ontstond er een kleine regiegroep waarin de drie partners zitting hebben. Gezamenlijk kwamen ze tot een toekomstvisie waarin creativiteit en kunst centraal staan. Deze werd in september 2008 aangeboden aan de gemeenteraad.

P VAN PARTICULIER

Tot dusver verschilt dit initiatief waarschijnlijk niet veel van andere burgerinitiatieven. Bijzonder aan de samenwerking tussen gemeente, NS Poort en de burgers is dat dit op een gelijkwaardige manier gebeurt. Elke partij heeft evenveel inbreng en zeggenschap: de zogenaamde Publiek-Private-Particuliere Samenwerking (PPPS). De extra P van particulier is breder dan alleen de burgers. 'Ook een grote groep maatschappelijke instellingen zijn daarin vertegenwoordigd', verduidelijkt Abrahams.

Maar waarom kiest bijvoorbeeld een partij als NS Poort, eigenaar van de Wagenwerkplaats, voor een gelijkwaardige samenwerking? 'Met deze maatschappelijke manier van ondernemen rekenen we op veel draagvlak in de buurt', aldus Boersma. 'Het is vanuit economisch oogpunt ook aantrekkelijk omdat de kans groot is dat bewoners gebruik zullen maken van de Wagenwerkplaats. Het is niet iets dat verzonnen is door een projectontwikkelaar en waarvan het succes nog maar moet blijken.'

Ook voor de gemeente is het intensief betrekken van burgers erg belangrijk. Alleen iets zeggen is geen burgerparticipatie, daarvoor kunnen burgers terecht bij de inspraakronde tijdens de gemeenteraadsvergadering', laat Abrahams weten. 'Echt participeren is meedenken en ook meewerken aan een project.' Sickmann is zich bewust van de bijzondere positie van de burger in het geheel: 'We hebben dan geen geld of terrein, maar wij zijn wel eigenaar van het idee. En doordat niemand onze opdrachtgever is, kunnen wij met een bepaalde vrijheid naar zaken kijken. Wij zijn de waakhond om het gebied te ontwikkelen, om te kijken wat goed voor óns is.'

TOEKOMST

De ontwikkeling van het voormalige NS-onderhoudsterrein is onderdeel van een groter masterplan voor de Wagenwerkplaats. Dit masterplan bestaat uit drie zones: west, midden en oost. In de westelijke zone, vlakbij sportpark de Bokkeduinen, komen woningen. In de oostelijke zone, vlakbij het station, is plek voor financieel draagkrachtige bedrijven. De middenzone is het NS-onderhoudsterrein, de Wagenwerkplaats, dat momenteel wordt ingevuld.

Het streven is om na het maken van het bestemmings-

plan de exploitatie en het beheer van de Wagenwerkplaats in de vorm van een PPPS voort te zetten. Maar hoe werk je dat in de praktijk uit? Hoe kan de positie van de burger versterkt worden? Het projectteam wordt in het kader van *In actie met burgers!* dit jaar daarbij ondersteund door Jurgen van der Heijden van AT Osborne. Volgens Van der Heijden kan de burger alleen een gelijkwaardige positie krijgen en behouden door zich sterk te maken en een aandeel te krijgen in het project: 'Heel veel burgerparticipatietrajecten hebben te maken met bouwen. Om te voorkomen dat burgers naar de rechter stappen omdat ze last hebben van de bouw of er tegen zijn, probeer je ze zo vroeg mogelijk te betrekken. Maar dat is een ongelijkwaardige situatie: de burger heeft wel kennis en belangen, maar eigenlijk geen positie tegenover partijen die flink hebben geïnvesteerd en winst willen. Als je burgerparticipatie helemaal uitkleedt, is het eigenlijk het recht op bezwaar en beroep.'

In Amersfoort wil Van der Heijden de burgers bijvoorbeeld een aandeel geven in het project: 'Om dat te organiseren, heb ik de burgers de situatie na de bouw geschetst. Reken eens mee: in een woonwijk met bijvoorbeeld 10.000 inwoners gaat jaarlijks zo'n 100 miljoen euro om (1x modaal). Burgers hebben een enorme koopkracht. De trend is dat burgers zich steeds meer zullen gaan organiseren rondom de grootste uitgaven: zorg, energie, voedsel en mobiliteit. Een georganiseerde burger is een krachtige en machtige

burger. Wij zetten momenteel de eerste stappen voor de oprichting van een lokaal duurzaam energiebedrijf in de aangrenzende woonwijk het Soesterkwartier waar ook het burgerinitiatief is ontstaan. Het toekomstige energiebedrijf levert duurzame energie en kan daarmee een interessante gesprekspartner zijn voor bijvoorbeeld NS Poort, de ontwikkelaar van het masterplan Wagenwerkplaats.'

Volgens Van der Heijden is het oprichten van een eigen bedrijf niet te ingewikkeld: 'Het is lastig, maar het gebeurt al op verschillende plekken in Nederland. Zelfs in het Soesterkwartier zijn er al plannen. Wij maken de burger een shareholder; letterlijk aandeelhouder in het lokale duurzame energiebedrijf.'

OPNIEUW KIJKEN

Joke Sickmann benadrukt dat – al klinkt het allemaal zo positief – de samenwerking nog geen geoliede machine is: 'Als het zo makkelijk zou zijn, dan zou heel Nederland soepel bestuurd worden. Maar we staan er wel allemaal achter om deze samenwerking te continueren. Om steeds opnieuw met elkaar te kijken of het oorspronkelijke plan nog klopt met wat we aan het doen zijn. Telkens opnieuw de positie van de burger uitdenken.' Ook NS Poort en de gemeente Amersfoort geven aan constructief tegenover een verdere gelijkwaardige samenwerking te staan. De eerste doelstelling van het burgerinitiatief Wagenwerkplaats, het behoud van het industriële erfgoed van Amersfoort, is in ieder geval behaald. ↻

WAGENWERKPLAATS AMERSFOORT

De Wagenwerkplaats is een voormalig onderhoudsterrein van 25 hectare in Amersfoort dat behoort tot het industriële erfgoed van de stad. In de jaren dertig van de vorige eeuw voerde de NS daar – na sluiting van werkplaatsen in Tilburg, Zwolle en Utrecht – vrijwel al het onderhoud aan het goederenmaterieel uit. Nadat de onderhoudswerkzaamheden in 2000 waren gestopt, dreigden het terrein en de gebouwen te verloederen. In 2007

is er als burgerinitiatief een visie (gericht op cultuur, onderwijs, bedrijvigheid en ruimte voor jeugd) ontwikkeld op het voormalige onderhoudsterrein. NS Poort, de gemeente Amersfoort en het burgerinitiatief Wagenwerkplaats hebben de handen ineen geslagen om het tij te keren. De samenwerking is bijzonder, omdat de drie als gelijkwaardige partners in het overleg staan: de unieke Publiek-Private-Particuliere Samenwerking

(PPPS). De partners streven ernaar om deze Samenwerking ook vast te houden bij de uitvoeringsfase. Bij de ontwikkeling van het gebied zijn verder Prorail, de provincie Utrecht en de ministeries van VROM en V&W betrokken. Medio 2011 gaat de bedrijvigheid op de Wagenwerkplaats van start. Verdere gebiedsontwikkeling is voor de langere termijn. Meer informatie: www.wagenwerkplaats.nl.

In Emmen wordt sinds 1995 officieel gewerkt met Erkende Overleg Partners (EOP's). Dit zijn inwoners van Emmen die zich organiseren in bijvoorbeeld een raad of vereniging en zo de burgers vertegenwoordigen. EOP's worden door het gemeentebestuur als officieel inspraakorgaan erkend. Zij beheren een wijk- of dorpsbudget dat mag worden ingezet voor diverse activiteiten en faciliteiten in de wijk. Uit een evaluatie met de gemeente bleek dat de EOP's zelf graag goederen en diensten willen inkopen. Dit betekent meer verantwoordelijkheid bij de burger en een andere rol voor de gemeente.

In Emmen doen de burgers het al jarenlang zelf

Tekst: Ingrid Schaap

'Tussen 2001 en 2005 heeft de gemeente met een kritisch oog naar zichzelf gekeken. We hebben onszelf de vraag gesteld: wat willen we betekenen voor de burgers, waar ligt de focus? De conclusie was dat er meer samengewerkt moest worden en die samenwerking moest gericht zijn op de burger', aldus Arjen Mewe, gemeentesecretaris van de gemeente Emmen. Hij erkent dat er vervolgens daadwerkelijk een kanteling binnen de gemeente Emmen heeft plaatsgevonden: 'De inrichting en aansturing van de organisatie is sterk veranderd.'

Volgens Mewe ging de kanteling niet zonder slag of stoot: 'De organisatie ging zich meer richten op de burgers, terwijl ambtenaren zichzelf tot dan toe vooral als specialist zagen op een bepaald gebied. Maar burgers hebben zelf ook verstand van hun eigen leefomgeving. Het duurde even voordat de medewerkers van de gemeente dit gingen waarderen. Dat begrip kweken, doe je niet in een middag. Daarnaast hechten het college en de raad veel waarde aan de goede relatie met burgers. Dat werkt de samenwerking alleen maar in de hand. Het resultaat is dat de medewerkers nu de inbreng van burgers en EOP's steeds meer zien als een meerwaarde.' Deze goede samenwerking wordt door de EOP's

beaamd. Ab Haak, al een groot aantal jaren betrokken bij een Erkende Overleg Partner, geeft aan dat er al jarenlang sprake is van een overlegcultuur tussen bewoners en gemeente: 'Mensen kunnen makkelijk bij de bestuurders komen. Het uitgangspunt is niet over mij praten, maar met mij praten. De gemeente is van ons allemaal, niet alleen van de wethouder en de ambtenaar. Een wethouder heeft in mijn ogen gezag, als hij openstaat voor nieuwe initiatieven en kritiek.' Mewe vult aan: 'De drempel is hier in Emmen heel laag. Wethouders houden geen spreekuur, maar wandelen op bepaalde momenten gewoon door de wijk of het dorp. En als je een afspraak wilt, kun je gewoon bellen. De EOP's kennen de wethouders persoonlijk. Die korte afstand is goed voor de onderlinge verhouding.'

KORTE LIJNEN

Naast de interne reorganisatie werd er ook gewerkt aan actief overleg met bewoners van Emmen. De vierendertig Erkende Overleg Partners kregen een budget van totaal 700.000 euro per jaar, verdeeld over alle wijken en dorpen in Emmen. Het wijk- of dorpsbudget wordt verdeeld naar grootte van de wijk en naar het aantal inwoners. Haak: 'Sinds jaar en dag hebben wij als EOP eigen budgetten die we inzetten voor activiteiten die niet direct te maken hebben met de door de gemeente beheerde plantsoenen en straten. Het voordeel van een

eigen budget is dat een beslissing binnen een avond genomen kan zijn. Als er een vraag is naar bijvoorbeeld een picknicktafel of een jeu de boules baan, dan overleg ik dat als EOP met de buurtbewoners. Er wordt dan direct besloten. De lijnen zijn kort.'

Na het jarenlang werken met wijk- en dorpsbudgetten, rees uit een jaarlijkse evaluatie tussen de EOP's en de gemeente de vraag of er ook ruimte was om activiteiten zelf aan te besteden. Mewe: 'We hebben dit besproken in het college en er zijn geen verhitte discussies over geweest. Er is gewoon gesproken over hoe het zelf aanbesteden door de EOP's zich verhoudt tot de rollen van het college en de raad. Hoe ver ga je in het verleggen van de uitvoering, wie heeft de eindverantwoordelijkheid. En heel belangrijk: hoe onderbouw je dit juridisch?'

De achterliggende gedachte was dat EOP's en burgers goedkoper diensten kunnen inkopen als het gaat om een kleinschalig project in de buurt. Martje Kieft, directeur Dienst Gebied van de gemeente Emmen, geeft een voorbeeld: 'Neem bijvoorbeeld een speeltoestel. Als een wijk een speeltoestel wil aanschaffen, dan kunnen EOP's zelf een offerte opvragen. Als diverse andere wijken eveneens een speeltoestel willen, dan kan er toch door de EOP's individueel worden besloten om dit per wijk aan te pakken. Dit is juridisch mogelijk.' Volgens Kieft is het zelf aanbesteden een vanzelfsprekende stap: 'EOP's geven al jarenlang adviezen aan en denken mee met de gemeente. Uit de laatste evaluatie kwam naar voren dat de tevredenheid van de EOP's groter was dan voorheen door het eigen beheer van het budget. Het doortrekken van het zelf inkopen van goederen was een logisch gevolg.'

OFFICIËLE VRIJHEID

Het zelf inkopen van goederen en diensten door EOP's werd in 2008 werkelijkheid. Volgens Haak was er voor die tijd ook al veel vrijheid om zaken met aannemers te regelen, maar werd het nu officieel: 'Het grote voordeel bij het zelf inkopen van goederen en diensten is dat je een prijsopgaaf kan vragen aan diverse aannemers. Je kunt daarna heel snel aangeven: regel het maar, of voer maar uit. Bewoners dragen zelf ideeën aan en wij als EOP regelen het aanbesteden en overleggen met de gemeente. Als het binnen de regeling en het budget valt, dan is de goedkeuring van de gemeente slechts een formaliteit. Kijk, we kunnen niet zeggen dat we eens op Tenerife willen kijken hoe daar de bomen groeien. Het moet functioneel zijn en ten behoeve van de gemeenschap. Het is een verantwoordelijkheid, maar ook een grote vrijheid.' Mewe beaamt dit: 'Omdat de wijk- en dorpsbudget-

ten door de EOP's worden beheerd, willen ze ook waar voor hun geld. Voor het zelf aanbesteden is een maximum ingesteld van 25.000 euro en het is niet de bedoeling dat de gemeente bij iedere handeling betrokken wordt. De gemeente wordt wel geïnformeerd, maar de verantwoordelijkheid van het besteden van de budgetten ligt bij de EOP's.' Toch rees de vraag of het zelf laten inkopen door EOP's wel juridisch standhoudt. Met behulp van financiële ondersteuning vanuit *In actie met burgers!* adviseerde de universiteit van Groningen de gemeente over het zelf aanbesteden door de EOP's. De conclusie: een EOP kan kiezen om zelf aan te besteden, zolang de gemeente eindverantwoordelijk blijft en de rekening overmaakt. De EOP zoekt aannemers, onderhandelt en zet de opdracht uit. Zo hebben de EOP's geen last van extra financiële administratieve handelingen. Mewe: 'Het is fijn om te zien dat blijkt dat EOP's zelf kunnen aanbesteden zonder grote risico's. Een van de risico's was dat een EOP geen aanspraak zou kunnen maken op het BTW-compensatiefonds. Dit betekent dat de eigen aanbesteding van een EOP veel duurder uitvalt en dan kan er minder van het budget worden gedaan. Omdat de gemeente de financiën regelt, hoeven EOP's zich niet druk te maken over de BTW.'

Verdere juridische risico's zoals eindverantwoordelijkheid en aansprakelijkheid blijven bij de gemeente liggen. EOP's zijn ook juridisch niet verplicht om zelf aan te kopen, het blijft een keuze. Mewe: 'Het is mooi dat in het rapport van de universiteit wordt bevestigd dat we in Emmen al een tijd goed bezig zijn. Het past in de ontwikkeling van Emmen. Belangrijk is wel dat het natuurlijk niet overal hetzelfde werkt. In Emmen zijn we van nature al geneigd om dingen met elkaar te doen. Als gemeente moet je van te voren niet te benauwd zijn om verantwoordelijkheden te delen. Burgers weten heel goed wat ze willen in een wijk, dus laat de beslissing vooral aan hen.' Mewe vult wel aan dat een EOP niet alles kan doen van het eigen wijk- of dorpsbudget en dat er een maximum aan het budget zit: 'Hele omvangrijke zaken zoals een verbindingsweg tussen twee wijken blijft nog steeds de verantwoordelijkheid van de gemeente. Maar ook dan zie je dat er goed overleg is tussen burgers en gemeente. Het is hier normaal geworden dat mensen betrokken worden bij hun woon- en leefomgeving.' Ook Haak kan zich hierin vinden: 'De betrokkenheid van burgers neemt toe. En als mensen zelf betrokken raken bij de eigen buurt, is dat het behoud voor de buurt. Het gaat goed, maar mensen hier kloppen zichzelf niet op de borst. Die zeggen niet: 't gaat goed. Die zeggen: 't kon minder.' ↻

Meer burgerparticipatie en meer digitale producten aanbieden vanuit de lokale overheid. De gemeente Boskoop besloot van de nood een deugd te maken en combineerde deze twee aspecten. Het resultaat is een website waar burgers uit Boskoop mee kunnen denken en schrijven aan beleid.

Meedoen

VIA DE DIGITALE SNELWEG

Tekst: Ingrid Schaap

De website Boskoopactief.nl ging 1 oktober 2008 de lucht in. Nu, eind 2009 volgt de evaluatie van het experiment. *In actie met burgers!* heeft door middel van cofinanciering de coaching en begeleiding van dit traject mede mogelijk gemaakt.

Aanleiding van de website was de Wet maatschappelijke ondersteuning die als voorwaarde heeft dat gemeenten burgers bij het beleid moeten betrekken. Wethouder Corrie Oosterwijk heeft zich vanaf het begin hard gemaakt voor het experiment: 'We hebben breed ingezet. Boskoop heeft van zichzelf al een inspraakcultuur. Er worden regelmatig inspraakavonden gehouden. De reden dat wij gekozen hebben voor een website, is omdat uit die inspraakavonden bleek dat burgers het allereerst fijn vinden om in een vroeger stadium betrokken te worden bij de ontwikkeling van plannen. Daarnaast kunnen burgers door middel van dit medium vanuit huis meedenken en meeschrijven aan beleid.' Boskoopactief.nl bestaat uit een forum waar burgers met elkaar kunnen praten over de aangeboden thema's die spelen in de gemeenschap, zoals 'Jeugd', '55-plus' en 'Cultuur'. Op de website wordt telkens één thema per keer uitgelicht. Er is een Wiki-gedeelte, waar men actief kan meeschrijven aan beleid. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om filmpjes in te sturen of om een actiegroep te starten als burgers iets willen veranderen in de wijk.

'We hebben bij de start vorig jaar de website enorm gepromoot met posters, advertenties en flyers', vertelt Marrie van Rijn, beleidsadviseur bij de gemeente Boskoop. 'Belangrijker is dat we burgers duidelijk maken dat het geen eenmalige actie is. Zeker nu moeten we doorgaan en de mensen er op blijven wijzen dat ze zelf invloed hebben. Ze kunnen letterlijk het beleid vormgeven, maar ze moeten wel weten waar ze de juiste informatie kunnen vinden.'

CULTUUROMSLAG

Op deze manier burgers betrekken, bewerkstelligt binnen de gemeente een omslag. Wethouder Oosterwijk: 'Het heeft alles te maken met communicatie. Niet alleen naar de burgers toe, maar ook intern binnen de organisatie. Intern moeten we allemaal bewust zijn van de voordelen van burgerparticipatie.' Van Rijn vult aan: 'Er moet bij de gemeente een cultuuromslag plaatsvinden. De gemeente werkte van binnen naar buiten. Binnen werd het besluit genomen en beleid gemaakt, en dat werd naar buiten toe aan de mensen meegedeeld. We willen nu meer informatie naar binnen halen, burgers meer mee laten denken en mee laten schrijven met beleid, zodat we dit mee kunnen nemen in de besluitvorming. Dat werkt nu nog niet optimaal. Burgers hebben altijd heel veel wensen. Ze willen een bioscoop, een zwembad, zelfs een Bijenkorf in Boskoop. Als gemeente moeten we niet meteen zeggen dat iets niet kan. Laten we kijken naar welke mogelijkheden er wel zijn en dan samen tot een oplossing komen die voor iedereen werkt.'

Een van de thema's waar veel burgers op reageerden, is het thema 'Jeugd'. Jongeren en volwassenen reageerden op het forum, zetten acties op touw en schreven mee aan beleid op de Wikipediapagina 'Wikibeleid Boskoop'. Op de Wiki worden verschillende onderwerpen benoemd waar iedereen eigen ervaringen en ideeën bij kan schrijven. Dit werd bij het thema 'Jeugd' gedaan door jongeren en volwassenen, maar ook door professionals van binnen en van buiten de gemeente Boskoop. De vijftienjarige Noam de Vries nam een videoboodschap op: 'Ik heb een filmpje ingestuurd om duidelijk te maken dat ik en mijn vrienden graag een bankje en een prullenbak zouden willen hebben in de speeltuin vlakbij mijn huis. Het bankje stond er eerst wel, maar de gemeente heeft deze weggehaald en er boomstammen voor in de plaats gelegd. Daar begrepen we niets van. Het heeft even geduurd, maar we hebben het bankje uiteindelijk wel gekregen.' Van Rijn reageert: 'Wij kregen de oproep binnen

'We moeten burgerparticipatie niet langer zien als vraag, maar als een gegeven'

van Noam, waarin hij vroeg om een bankje, omdat bleek dat de jongeren nergens konden zitten. Uit de reacties op de website bleek dat burgers dit echt belangrijk vonden. Dan ga je binnen de gemeente kijken wie hier budget voor heeft en of we het kunnen uitvoeren. Met als resultaat dat het bankje er is gekomen.'

MIX VAN PARTICIPATIEMIDDELEN

'Uit de vele reacties over het thema 'Jeugd', hebben we de beste ideeën meegenomen bij het ontwikkelen van de jeugdnota', aldus wethouder Oosterwijk. 'We hebben juist burgers nodig die creatieve oplossingen aandragen voor bepaalde problemen, burgers die mensen onderling weten te binden. We hebben workshops gegeven op school en hebben speciaal voor jongeren een jeugddebat opgezet. Daar konden jongeren meepraten over thema's als alcoholmisbruik en wangedrag, maar er is ook gesproken over een speciale hangplek. Jongeren roepen dat er niets te doen is. Vaak valt dit wel mee. Jongeren willen gewoon gehoord worden. De gebruikte participatiemiddelen versterken elkaar. Als Boskoopactief.nl er niet was geweest,

‘Als Boskoopactief.nl er niet was geweest, dan waren er niet zoveel jongeren naar het jeugddebate gekomen.’

dan waren er niet zoveel jongeren naar het jeugddebate gekomen.’ Noam de Vries heeft daarop nog een aanvulling: ‘Ik ben bij het jeugddebate geweest en ik was bij de opening en uitleg van de site. Ik denk dat de site voor jongeren nog wat te serieus is. Als er een gedeelte zou zijn waar jongeren kunnen chatten, zou dat de site al een stuk interessanter maken.’

LEERMOMENTEN

Nu de eerste resultaten bekend zijn, wordt er binnen de gemeente veel gesproken over leermomenten. ‘Zo zou ik zelf als wethouder een actievere rol willen hebben in de terugkoppeling naar burgers’, laat Oosterwijk weten. ‘Als er sneller wordt gereageerd naar burgers toe, hebben mensen meer het idee dat er iets met een vraag of opmerking wordt gedaan. Dat gebeurt nu nog te weinig. Mensen moeten merken dat er iemand aan de andere kant zit die met het idee aan de slag gaat. En ook al kan ik niet altijd een beslissing nemen, ik kan mensen wel advies geven of meedenken met burgers.’ De wethouder geeft de jeugdnota als voorbeeld: ‘Mensen hebben suggesties gedaan en druk meegeschreven. De geregistreerde burgers krijgen iedere twee weken een nieuwsbrief, maar de uiteindelijke jeugdnota verschijnt ongeveer nu pas, ruim een jaar later. Daar zit te veel tijd tussen. Het is uiteraard een experiment en een groeiproces, het moet zich nog ontwikkelen. Maar dat is tegelijkertijd ook het gevaarlijke ervan. Burgers

willen graag direct weten wat er met hun ideeën gedaan wordt.’ Oosterwijk vindt het wel heel opmerkelijk dat het thema ‘55-plus’ evenveel hits had op de website als het thema ‘Jeugd’, terwijl er op ‘55-plus’ nauwelijks gereageerd is: ‘Ik zou wel eens willen weten wat de mensen denken die wel vaak op de website kijken, maar zelf nooit reageren. Het kan natuurlijk ook zijn dat het thema ‘Jeugd’ gewoon iets prikkelender is.’

Binnenkort wordt het project geëvalueerd. Van Rijn gaat voor een brede evaluatie: ‘We willen niet alleen een evaluatie met de werkgroep, maar juist met de hele raad. We moeten kijken naar wat goed en minder goed is gegaan.’ Ook de wethouder beaamt dit: ‘De website en de manier waarop burgers kunnen meedenken en meeschrijven is iets nieuws, zeker voor een relatief kleine gemeenschap als Boskoop. We moeten de juiste vorm vinden voor burgerparticipatie. We moeten daarbij niet alleen kijken naar het eindresultaat, maar ook naar wat je ontdekt onderweg, tijdens het proces. We moeten de stap maken van pilot naar een vaste plek binnen de gemeente. Een goede stap zou zijn als Boskoopactief.nl wordt ingebed in de website van de gemeente Boskoop. Nu is nog niet voor iedereen duidelijk dat Boskoop Actief een project is vanuit de gemeente. We moeten burgerparticipatie niet langer zien als een vraag, maar als een gegeven.’

Websites

Internet levert veel nieuwe mogelijkheden op voor burgerparticipatie.

In actie surfde voor u over het web en spotte een paar interessante websites.

INTERESSANTE LINKS

www.participatiewijzer.nl

Werkvormen, tips en plannen van aanpak voor burgerparticipatie. Deze website is bedoeld ter inspiratie en als hulp bij het betrekken van burgers en organisaties bij een project of beleid.

www.helpeenburgerinitiatief.nl

Hoe ondersteunt u burgerinitiatieven en welke middelen zijn daarvoor beschikbaar? Helpeenburgerinitiatief.nl helpt u verder.

www.eparticipatie.nl

Een particulier initiatief waarop iedereen artikelen kan publiceren. Het doel is te inspireren met goede voorbeelden van digitale burger- en/of overheidsinitiatieven.

www.16miljoenmensen.nl

Een verzameling van initiatieven die betrokken Nederlanders met elkaar willen delen. Ook professionele organisaties zijn opgenomen in de database.

www.casusadoptie.nl

Maatschappelijke problemen niet oplossen van achter je bureau, maar samen met een burger of ondernemer. Want om wie draait het tenslotte? Deze site voor ambtenaren gaat in op de methode casusadoptie, waarbij het gaat om werken vanuit de praktijk.

www.participatieplaza.nl

Methoden en concrete projectervaringen op het gebied van burgerparticipatie delen kan op deze wiki-website.

www.vng.nl/praktijkvoorbeeld

Meer dan 2500 praktijkvoorbeelden van en voor gemeenten. Stuur ook uw eigen voorbeeld in!

www.buurtalliantie.nl

Online kennis en ervaringen delen over maatschappelijk ondernemen in buurten kan op deze webcommunity.

EXPERIMENTEN

www.begrotingswijzer.nl

zie 'Verdeel uw geld in de Zuidplas' op pagina 104 e.v.

www.boskoopactief.nl

zie 'Meedoen via de digitale snelweg' op pagina 76 e.v.

www.breda-morgen.nl

zie 'Brievenboek Meedoen in Breda' op pagina 83 e.v.

www.glimmendhart.nl

zie 'Padvinders van de democratie' op pagina 92 e.v.

www.hellendoorninactie.nl

zie 'Op zoek naar nieuw 'noaberschap' in Hellendoorn' op pagina 99 e.v.

www.nieuwkrispijnaanzet.nl

www.polderestafette.nl

zie 'Burgers aan zet, een verbond van burgers en gemeente' op pagina 88 e.v.

www.tijdvoormekaar.nl

zie 'Is er nog tijd voor Tijd voor Mekaar?' op pagina 80 e.v.

www.wagenwerkplaats.eu

zie 'Participeren is meedenken en meewerken' op pagina 70 e.v.

www.wijbouweneenwijk.nl

zie 'Burgers als scheppers' op pagina 106 e.v.

Is er nog tijd voor TIJD VOOR MEKAAR?

Om de onderlinge betrokkenheid van burgers in het dorp Dommelen te vergroten, werd het plan 'Tijd voor Mekaar' ontwikkeld. Het oorspronkelijke idee hiervoor komt uit Engeland. Tijd voor Mekaar houdt in dat burgers diensten kunnen aanbieden en hulp kunnen vragen via de gelijknamige website. Er wordt niet gewerkt met geld, maar met 'tijd voor tijd'.

Tekst: Ingrid Schaap & Sonja Ammerlaan

De gedachte achter het project is dat door het uitwisselen van diensten burgers van Dommelen onderling meer met elkaar in contact komen waardoor de sociale samenhang wordt versterkt. Op de website Tijdvoormekaar.nl kunnen inwoners hulp vragen en diensten aanbieden voor bijvoorbeeld het uitlaten van de hond, de auto wassen of het maken van de computer. In Dommelen bleek echter dat mensen wel diensten willen aanbieden, maar niet zo makkelijk om hulp vragen. Door inspanningen van *In actie met burgers!* kreeg het initiatief een nieuwe impuls.

VRAGEN IS MOEILIK

Tijd voor Mekaar kreeg vorm nadat uit een leefbaarheidonderzoek in Dommelen bleek dat mensen het gemeenschapsgevoel misten. Uit het onderzoek kwam naar voren dat 81% van de ondervraagde burgers zich betrokken voelt bij de buurt, maar dat slechts 15% van de burgers zich daadwerkelijk inspant voor de buurt of vrijwilligerswerk doet. Er lag een groot gat tussen betrokkenheid en daadwerkelijke actie. Gwen Rijkers, wijkcoördinator vanuit de gemeente Valkenswaard, zette samen met de wijkraad, de welzijnsorganisatie en de woningbouwcorporatie het project Tijd voor Mekaar op. 'We hebben eerst het plan voorgelegd tijdens een avond voor de buurtverenigingen. Daarna hebben we het plan gepresenteerd aan de wijkraad en aan het college, en ten slotte hebben we het bewoners voorgelegd tijdens een bewonersinformatieavond. Iedereen was enthousiast', vertelt Rijkers. 'Vijfentwintig bewoners schreven zich direct tijdens de bewonersavond al in. Alleen was op dat moment het

project technisch nog niet rond. Toen het project wel zover was, kwamen er weinig nieuwe hulpverzoeken binnen. Er kwam geen match op gang, de trein wilde niet gaan rijden. Van tevoren hadden we gedacht dat het project zich als een olievlek zou verspreiden, maar dat gebeurde niet.'

'De hulpvraag is echt de achillespees van het project', aldus Kees Fijneman, wijkraadlid en mede-initiatiefnemer van Tijd voor Mekaar. 'Bewoners zijn meer dan bereid om diensten aan te bieden. Alleen de concrete

vraag blijkt nauwelijks los te komen. Mensen vinden het blijkbaar moeilijk om iets te vragen waarvoor ze niet hoeven te betalen. En als er geen vraag is, dan kunnen we een prachtige database aanbieden waarin burgers diensten

aanbieden, maar dan wordt er uiteindelijk geen match gemaakt.'

De deelname van de vier partners is erg belangrijk geweest vanaf het begin van het project. Fijneman: 'Allereerst zijn door diverse partijen financiële middelen beschikbaar gesteld. In deze vervolgfase is het ambassadeurschap vooral ook belangrijk. De deelnemende partijen geven allemaal aan dat zij het belang zien van dit project en dat daarmee de saamhorigheid kan worden bevorderd.' De corporatie Woningbelang is een van die partijen. Loek ter Hark, teamleider Wijkbeheer: 'Een van de doelstellingen van Tijd voor Mekaar is te stimuleren dat bewoners gaan meedoen en meedenken over hun leefomgeving. Met Tijd voor Mekaar willen we stimuleren dat verbindingen worden gelegd tussen mensen in de wijk die iets voor elkaar kunnen betekenen en dat interactie tussen wijkbewoners wordt bevorderd. Wij ondersteunen het project

door het veel te promoten. We delen folders uit, hebben posters hangen in onze ontvangthal, maar praten er vooral ook over met onze huurders wanneer we hen spreken. Wanneer we merken dat iemand bijvoorbeeld zijn tuin niet kan onderhouden, wijzen we diegene op Tijdvoormekaar.nl.'

SOCIAAL MAKELAAR

Anders dan verwacht, kwam de interactie op de website niet op gang. Met behulp van *In actie met burgers!* werd een expertisedag georganiseerd waar deelnemers van vier soortgelijke projecten in Nederland ideeën konden uitwisselen met elkaar. Juliëtte Perrée, betrokken bij het project vanuit welzijnsorganisatie Paladijn uit Valkenswaard, begeleidde daarnaast twee stagiaires die onderzoek deden naar de uitvoering van het project Tijd voor Mekaar: 'Uit het onderzoek kwam onder meer de waarschuwing naar voren dat het project niet gezien moest worden als het enige middel om burgers tot elkaar te brengen. Tijdens de expertisedag werd ook duidelijk dat we onszelf niet te veel in het project moesten vastbijten. Er zijn meerdere wegen om het doel te bereiken.' Een ander advies dat uit het onderzoek naar voren is gekomen, is het aanstellen van een sociaal makelaar. Ter Hark vindt dit een belangrijk aandachtspunt dat het uitwerken waard is: 'We moeten op zoek naar iemand die vrijwillig een sleutelrol wil vervullen en de kar wil trekken.'

Ook Fijneman kan zich helemaal vinden in dit advies voor de inzet van een sociaal makelaar: 'Puur schriftelijke communicatie is niet genoeg om mensen op de been te krijgen. Er moet één contactpersoon zijn die zich kan focussen op dit project. Iemand die naar de bewoners toe gaat en die bekend is en gekend wordt in Dommelen. Dat is de meest belangrijke rol van de

sociaal makelaar. Daarnaast willen we het element tijd uit het project gaan halen. Tijd kan ook een drempel zijn voor burgers. Als je hulp vraagt via het project, krijg je een minsaldo aan tijd op je naam. En dan voelen mensen zich misschien verplicht om meteen iets terug te doen. We willen de tijd inwisselen voor vertrouwen. Dit zou een element kunnen zijn waardoor mensen het makkelijker gaan vinden om hulp te vragen.'

IN DE STEIGERS

'De gemeente heeft in het begin samen met de wijkraad een grote rol gespeeld in het project', vertelt Rijkers. 'Dat zal waarschijnlijk veranderen. Vanwege bezuinigingen wordt op dit moment bij de gemeente bekeken of aan het opbouwwerk nog een rol voor dit project kan worden toegekend. Mijn coördinerende functie voor dit project is helaas komen te vervallen.' Op de vraag of de wijkraad het project Tijd voor Mekaar zelfstandig kan doorzetten, aarzelt Rijkers: 'Ik weet niet of de wijkraad dit project nu al kan dragen, het staat nog in de steigers.' Ook Perrée vraagt zich af hoe het nu verder moet: 'Het komt nu neer op de uitvoeringsfase. Het zou heel zonde zijn als de stekker eruit wordt getrokken. Er is op dit moment gewoon nog veel onduidelijk.' Wijkraadlid Fijneman ziet het minder somber in: 'Ik heb als vrijwilliger tot op heden mijn energie vooral gehaald uit de passie van medewerkers vanuit de gemeente. Dat stimuleert enorm. Nu deze wegvallen, heb ik bijna het gevoel niet serieus genomen te worden. Maar ik denk wel dat de wijkraad dit project kan doorzetten. De wijkraad heeft budget om het project voort te zetten. Als er geen vrijwilliger gevonden kan worden voor de rol van sociaal makelaar, dan zijn wij als wijkraad bereid om daarvoor budget vrij te maken. En als dit resultaat oplevert, dan kunnen we daarop weer verder bouwen.' ↻

In het kader van *In actie met burgers!* is het boek 'Meedoen in Breda' uitgebracht. Daarin worden de ervaringen met burgerparticipatie in Breda gepresenteerd. Het is een document voor Breda zelf, maar ook voor andere gemeenten.

Brievenboek

MEEDOEN IN BREDA

Tekst: André Peters, gemeente Breda

Het experiment 'Meedoen in Breda' is erop gericht om een maximaal rendement te halen uit de dialoog tussen inwoners en de gemeente. De manier van communiceren is de laatste jaren ingrijpend veranderd: burgers willen niet meer alleen geïnformeerd worden, maar willen ook meedenken en meepraten over beleid. De gemeente Breda heeft daarom gekozen voor de inzet van verschillende (nieuwe) communicatiemiddelen. Zo is de website Breda-morgen.nl in het leven geroepen. Bewoners kunnen hierop hun droom plaatsen en vervolgens kan iedereen daarop reageren en pluiemen uitdelen. Wanneer er voldoende pluiemen voor een voorstel zijn, betekent dit dat er draagvlak is en organiseert de gemeente een stadsgesprek rondom het onderwerp. Daarvoor worden mensen uitgenodigd om op een positieve manier met elkaar ervaringen te verkennen. Hiervan wordt vervolgens een video gemaakt voor Stads TV en een artikel voor het stadsblad geschreven. Dit alles draagt bij aan het behalen van een van de doelstellingen uit het coalitieakkoord, namelijk het opener en persoonlijker maken van de communicatie met burgers.

Om de stadsgesprekken goed te kunnen begeleiden is in 2008 in Breda de Academie Waarderend Vernieuwen opgericht. Hierbinnen verzorgt de gemeente trainingen voor ambtenaren en belangstellenden. Ook andere gemeenten kun-

nen gebruikmaken van de trainingen van de Academie. De methode Waarderend Vernieuwen bestaat uit vier onderdelen: verkennen, verlangen, vormgeven en vernieuwen.

Vaak begint een gesprek al snel met een oordeel. Met Waarderend Vernieuwen leren mensen eerst verkennen wat de motivatie is van de ander, zodat ze anders in het gesprek kunnen staan. Burgers, bestuurders en ambtenaren komen hierdoor veel beter tot een dialoog.

De ervaring die de gemeente heeft opgedaan met stadsgesprekken, de academie, dromen en projecten zijn opgetekend in het 'Brievenboek Meedoen in Breda'. De briefwisseling tussen ambtenaren, burgers en bestuurders vormt de leidraad van het boek. Het geeft een beeld van de spanningen en ervaringen van inwoners van Breda en alle betrokkenen bij Meedoen in Breda. Verder wordt in het boek omschreven hoe het verbeteren van de relatie met de inwoners is ingezet, hoe de inbedding in de organisatie heeft plaatsgevonden en welke communicatie-instrumenten ingezet zijn. In het boek is het gedachtegoed van Waarderend Vernieuwen en de voorgestane organische ontwikkeling vastgelegd. De drie 'brieven' die hierna volgen, geven een indruk van de inhoud. Het boek is gemaakt in samenwerking met de afdeling Communicatie van de gemeente Breda en het SIOO (Interuniversitair Centrum voor Organisatie- en Veranderkunde) dat het Waarderend Vernieuwen ondersteunt.

Gemeente Breda
t.a.v. wethouder Janus Oomen
Postbus 90156
4800 RH Breda

Delft, 22 september 2009

Beste Janus,

Het gemeentebestuur van Breda steekt haar nek uit met stadsgesprekken, met wijkgesprekken, en andere vergelijkbare initiatieven om het bestuur dichterbij de burger te brengen. Ik zou moeten zeggen: de burger dichterbij het bestuur te brengen. Waarom? Omdat deze initiatieven een interessante stap zijn om de burger meer politiek en bestuurlijk actief te maken. Het gemeentebestuur van Breda onderkent dat individuele burgers, zelforganisaties en uiteraard ook professionele organisaties zeer goed in staat zijn politieke afwegingen en bestuurlijke keuzes te maken. Zij kunnen het gemeentebestuur helpen het beleid te formuleren door daar actief aan bij te dragen. Een aantal voorbeelden is Breda inmiddels rijk. Ik denk aan diversiteitsbeleid en ook de speerpunten Wonen die tot stand zijn gekomen met hulp van veel burgers.

Wanneer burgers beleid maken, dan betekent dit meestal dat zij dit beleid onmiddellijk uitvoeren. De splitsing beleid en uitvoering is een organisatieverschijnsel om verantwoordelijkheden te verdelen, en is in de praktijk van gewone mensen niet van grote betekenis. Toch is de scheiding van verantwoordelijkheden wel een belangrijk issue. En dit is de reden waarom ik jou als wethouder van Breda deze brief schrijf. We hebben er al eerder over gesproken. De burger politiek actiever maken door hem en haar te vragen initiatief te nemen om het leven in de stad te verbeteren of om mee te werken aan de totstandkoming van beleid, heeft gevolgen voor het functioneren van de representatieve democratie, en in het bijzonder voor het functioneren van de Gemeenteraad en het bestuur van de stad. Initiërende burgers zijn in mijn woorden per definitie politiek actief. Sterker nog, initiëren is politiek bedrijven. Dat ik spreek van nek uitsteken is hier een direct gevolg van. De gemeente Breda verlegt het politieke primaat van de representatieve democratie naar een andersoortige democratie. Een democratie van actieve of assertieve mensen.

Wat kunnen de gevolgen zijn van deze verandering richting een assertieve democratie? Meer specifiek: hoe wordt een lokaal initiatief een initiatief dat anderen in de stad ook aangaat? Hoe worden de middelen die een stad rijk is aangewend om dergelijke initiatieven te steunen en tot uitvoering te brengen? Hoe en wie wegen deze keuze af? Kan het zo zijn dat de eerste die komt ook maalt, of moet een initiatief wachten op brede consultatie alvorens middelen kunnen worden toegekend? Wat als initiatieven strijdig zijn met wat gekozen politici willen, wie trekt aan het langste eind? Wat kan een bestuurder of raadslid doen, zeggen of toezeggen, wat is zijn of haar woord waard? Kortom, vragen die het hart raken van de huidige politieke gang van zaken. En dan heb ik het nog niet gehad over electorale aspecten. Want als meer burgers initiërend worden, hoe kan iemand zich nog onderscheiden als hij of zij een gekozen politicus wil worden? En om dit scala aan vragen rond te maken, welke rol heeft de pers?

Janus, deze vragen behoeven geen antwoord. Ik stel ze ter inspiratie en om een dialoog op te starten. Een dialoog die op veel plaatsen in de stad gevoerd kan worden. Voor mij is de crux van een dialoog elkaar vragen te stellen die het denken van de ander verder helpen. Ik wil je vragen aan de hand van mijn vragen, die ik jou als mede-initiatiefnemer van een andere communicatie tussen burger en bestuur van de stad stel, in de vorm van een retourbrief verder te denken. Ik wil je vragen mij een aantal kritische vragen en opmerkingen te maken over de inhoud van deze brief. De dialoog die wij hiermee opstarten zal het initiatief van het gemeentebestuur om de huidige politieke en bestuurlijke gang van zaken te veranderen vast en zeker verder helpen.

In dit volste vertrouwen teken ik,
Met aller vriendelijkste groet, Rob Hundman, SIOO Opleiding & Training

Lees voor het antwoord
van wethouder Janus
Oomen *Het Brievenboek*.

Bakker Nagelkerke in Prinsenbeek heeft tijdens de werkzaamheden van het HSL-spoor vrijstelling gekregen voor een openstelling op zondag. Na afronding van de werkzaamheden smaakte dat naar meer. Zijn pogingen om een vergunning te krijgen om op zondagen open te kunnen zijn, stuitte telkens op weerstand en onbegrip bij de gemeente: 'de regels en wetten laten het niet toe'. Na lange procedures en afwijzingen tot aan de Raad van State diende hij een droom in bij de site Breda-morgen.nl. Hij kreeg veel steun, wat aanleiding was voor een stadsgesprek op 23 april 2009.

Van: Bakker Nagelkerke [mailto:info@nagelkerke.nl]
Verzonden: maandag 15 juni: 9:17
Aan: Breda-Morgen [breda-morgen@breda.nl]
Onderwerp: video-opnamen van het Stadsgesprek Bakker

Beste André en Team Breda-Morgen.

Hartstikke leuk om te zien die opnames. Ik vond mezelf er nog wel zenuwachtig uitzien, maar goed. We hebben het toch maar voor elkaar gekregen. Alsnog dank je wel voor alle aandacht en de mogelijkheid dit alles te realiseren.

Naar aanleiding van het stadsgesprek heb ik samen met Irène Verkuyl (CDA) en Henk Leenders (PvdA) met de overige fracties van Breda (behalve Groen Links) een gesprek gehad en ze waren in principe allemaal voor opening op zondag van mijn bakkerij (bakkers in het algemeen in Breda). Er is namelijk een mogelijkheid in de winkeltijdenwet om per branche/bedrijfstak het toeristisch regime toe te passen. Dus de bakker!

Met vriendelijke groet,
Leopold Nagelkerke

Met het resultaat gingen vertegenwoordigers van CDA en PvdA aan de slag. Dit leidde tot een motie in de gemeenteraad en tot het volgende bericht in de regionale krant BNdeStem op vrijdag 17 juli:

Bredase broodbakker aan de slag op zondag

Voor de VVD-fractie is het een 'eerste stap naar meer vrijheid voor héél de detailhandel op zondag', maar de andere fracties in de gemeenteraad van Breda hebben donderdagsavond vooral besloten dat alleen de plaatselijke bakkers zo snel mogelijk ook op zondag open mogen zijn.

Tijdens de vergadering van de gemeenteraad hield Irène Verkuyl (CDA) een warm pleidooi voor een zondagopenstelling voor bakkers in Breda. Ze

kreeg daarbij steun van de voltallige raad. Wethouder Els Aarts van Economische Zaken gaat samen met de ondernemers en andere belanghebbers bekijken hoe snel de zondagopenstelling een feit kan zijn. Overigens hield de wethouder hierbij wel een slag om de arm, 'Ik verwacht overal een warm welkom, maar wijs u er vast op dat er tussen droom en daad nog praktische bezwaren kunnen bestaan' aldus Aarts, herinnerend aan bestaande wetten en regelgeving die het voorstel nog in de weg kunnen staan.

Ze kr
steun
lige r
Weth
Aarts
nomin
gaat s
onde
ander
bend
hoe s
open
kan z
hield
der h
slag o
verw
warm

Van: Breda-Morgen [mailto:breda-morgen@breda.nl]
Verzonden: vrijdag 17 juli: 15:21
Aan: Bakker Nagelkerke info@nagelkerke.nl
Onderwerp: Motie Bakker in raadsvergadering

Leopold,

Hartstikke gefeliciteerd met dit succes. Ja, van 'rechtstaat' naar 'droom' en die nu verwezenlijken. Kijken wat de volgende stap gaat brengen. De droom komt steeds dichterbij!!!

Groeten André

Van: Bakker Nagelkerke [mailto:info@nagelkerke.nl]
Verzonden: vrijdag 17 juli: 16:53
Aan: Breda-Morgen [breda-morgen@breda.nl]
Onderwerp: RE: Motie Bakker in raadsvergadering

André en collega's

Dank je voor het in gang zetten van! Zonder Breda-morgen was dit niet zo makkelijk gegaan. Ik ben gisteravond naar die raadsvergadering gegaan en gelukkig begonnen ze met 'onze' motie. Wist je dat het, zo kreeg ik de indruk, uniek was dat voor het eerste alle partijen VOOR de motie waren!

We kijken alweer uit naar oktober...

Met vriendelijke groet,

Leopold Nagelkerke

Om de betrokkenheid en inbreng van ideeën van bewoners uit de buurt Tuinzigt te vergroten, was er op 17 april 2008 een startbijeenkomst van het project 'Tuinieren, zaaien en oogsten' in Tuinzigt. Medewerkers van de gemeente trokken er met vertegenwoordigers van de wijkraad, de corporaties, het opbouwwerk en de politie letterlijk op uit om ideeën van bewoners op te halen. Het initiatief kwam van enkele gemeentelijke medewerkers om niet zelf met een gemeentelijk plan te komen maar op een waarderend vernieuwende manier 'dromen' op te gaan halen. Dit was een ommekeer omdat de wijkraad veelal vanuit problemen en knelpunten gesprekken voerde. Een van de ideeën was een speelpleintje, dat nu vol staat met auto's, verkeersveiliger en speelvriendelijk te maken. Bewoners hebben met medewerking van de gemeente een plan opgesteld. Dit plan is nu ingediend om verder uitgewerkt te worden. Uiteraard moeten er nog de nodige middelen gezocht worden en drempels geslecht of juist opgeworpen worden. ►

Gemeente Breda
t.a.v. André Peters
Postbus 90156
4800 RH Breda

Corporatie WonenBreburch
Schorsmolenstraat 48
4811 VP Breda

Onderwerp: nieuwe manier van werken in Tuinzigt

Beste André,

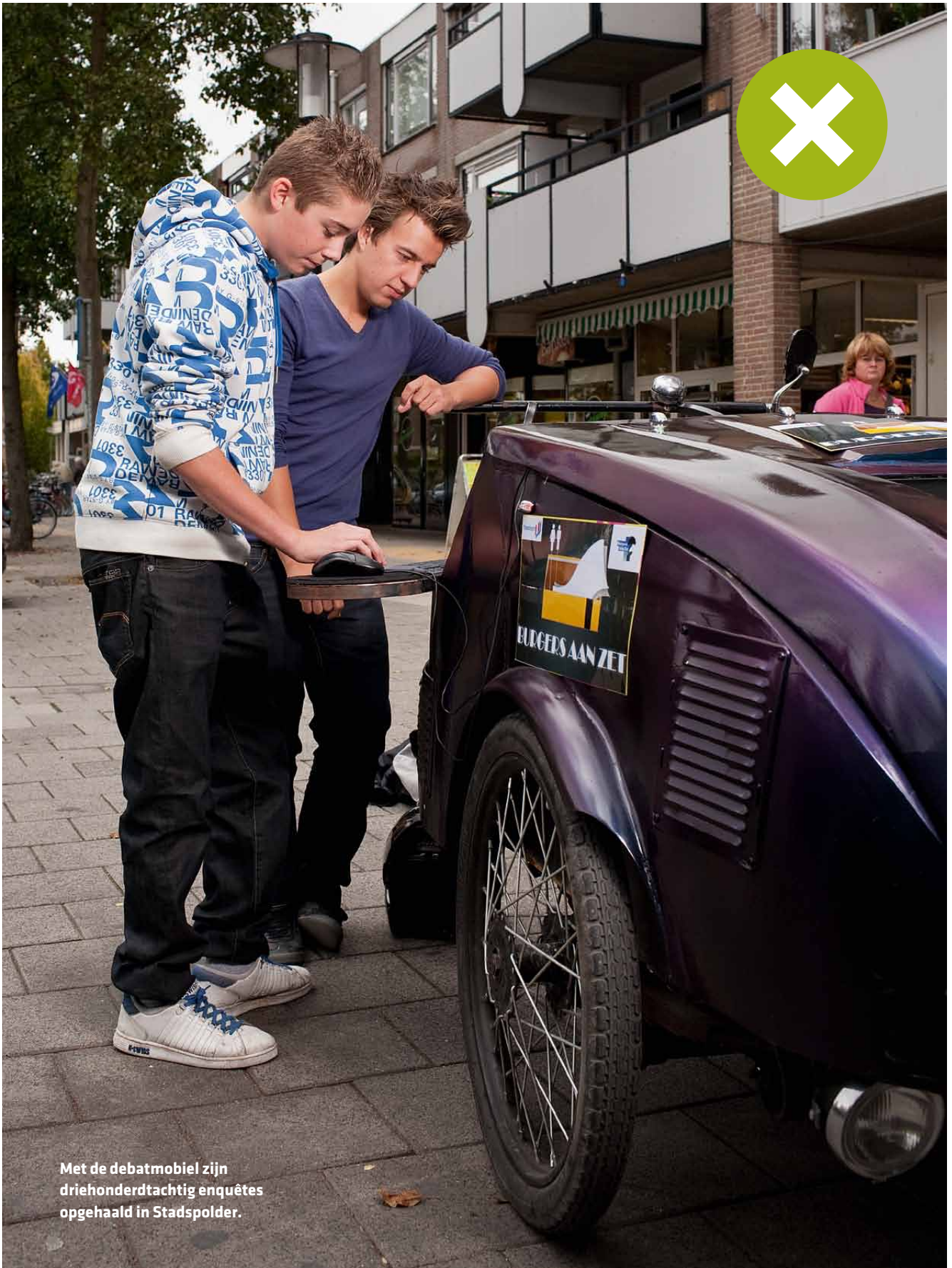
Met het spookbeeld op mijn netvlies van in jaren zeventig nevelen gehulde buurthuizen waar de geur van ingekookte oude koffie, wiet en rode wijn, de stemming overheerste van laid back sociaal werkers, trok ik op een bewuste avond naar een bijeenkomst over Waarderend Vernieuwen. M'n beeld is tamelijk gechargeerd, maar ik doe dat om het nogal positieve gevoel waarmee ik na de bijeenkomst huiswaarts keerde, te versterken. De jaren zeventig waren de roerige jaren zeventig en wij, professionals, zijn niet meer laid back als het over leefbaarheid gaat. We doen wat we kunnen en meer zelfs. Nog beter is het beseft dat bewoners zelf in hoge mate verantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid in de buurt. Wij openen deuren en beschikken over een netwerk. Daarna is het aan de bewoner om binnen te gaan, er op af te stappen en in contact te treden. Met zijn eigen idee en of initiatief!

Ingekookte oude koffie, wiet en rode wijn maakten plaats voor een heerlijk Indisch buffet met geweldige 'Saté Sadee'! Het blijft een vreemd fenomeen dat je juist op dit soort momenten goed zaken doet, een goede sfeer creëert en elkaar opzweept naar een hoger niveau. Lekker eten ontspant, een andere setting en sfeer stimuleert. De verrassing er na bleek helemaal een verademing. Geen praatje pot over de ideale wereld aan een buurthuisafel vol koffievlekken en gemorst melkpoeder. Nee, meteen actie. Ga de wijk in, haal de huurders uit hun huizen, vraag ze wat ze met de buurt willen, neem ze mee en laat ze hun ideeën vanavond nog presenteren. Gevolg: een zaal vol nieuwe initiatieven. Ik vroeg me na die avond af waarom mijn scepsis in één klap omsloeg in enthousiasme. Ik concludeer dat het spookbeeld tegelijkertijd mijn spiegel is. Ik heb altijd gemeend te weten wat goed voor mijn huurders was en da's behoorlijk beledend en vooringenomen. Op enig moment heb je geen antwoorden meer en slaat twijfel toe. Is wat ik vind nog wel zo? Toen maakte ik in het overleg Sociaal Fysiek Beheer kennis met Waarderend Vernieuwen. Niet lang daarna liep ik door Tuinzigt op zoek naar initiatief en actie.

Doorpakken is van belang. Waarderend Vernieuwen inbedden in alle deelnemende organisaties. Het is een punt van aandacht. De eerste stappen zijn nu gezet maar er zijn signalen dat initiatieven stagneren. Communicatie is essentieel. In de wijken moet duidelijk worden wat de methode inhoudt, bewoners moeten gewezen worden op de eigen verantwoordelijkheid. Als zij dat door krijgen, is alles mogelijk. Dat kan pas als het beklijft in de wijk. Voor ons betekent het structuur geven aan de methode. Kijkend naar mezelf doe ik het erbij, 'in overwerk'. In mijn functie is alles kerntaak en alles bijzaak. Het liefst stort ik me op Waarderend Vernieuwen, maar ik wil ook alle onrechtmatige bewoning in Tuinzigt aanpakken en complex 005 er weer geweldig uit laten zien. We moeten allemaal van alles. Een uitwas van de maatschappij anno nu. Ik wil voorkomen dat ik het alleen even aanraak en weer doorga met het volgende. Ik ben geen voorstander van weer een organisatie, maar de originaliteit van Waarderend Vernieuwen verdient mensen die er een dagtaak aan hebben want het werkt. Kortom, sticht een ambassade van het Waarderend Vernieuwen. Bewoners zien dat het meenes is en niet het zoveelste leuke idee vanuit het buurthuis. Ik ga in ieder geval kijken hoe ik nog meer prioriteit kan geven aan Waarderend Vernieuwen. Los daarvan ben ik graag een ambassadeur van dit aansprekende en aanstekelijke initiatief.

Met hartelijke groet,
Roel Soffers

Met de debatmobiel zijn driehonderdtachtig enquetes opgehaald in Stadspolder.

Actief burgerschap, meer verantwoordelijkheid bij de burgers neerleggen en de relatie tussen de burger en de gemeente verbeteren. Dat zijn de doelen van de gemeente Dordrecht in het project 'Burgers aan Zet'. Om dat te bereiken zijn in 2009 in Dordrecht twee experimenten gestart: 'De beste ideeën van de buurt' in de naoorlogse wijk Nieuw Krispijn en 'Samen werken aan de buurtbegroting' in de nieuwbouwwijk Stadspolder.

Burgers aan Zet

EEN VERBOND VAN BURGERS EN GEMEENTE

Tekst: Ingrid Schaap

In het experiment 'Samen werken aan de buurtbegroting' vraagt de gemeente aan de bewoners van Stadspolder zelf een begroting te maken voor hun buurt. Bewoners van de wijk krijgen de zeggenschap over een budget van 600.000 euro aan reguliere middelen. Dit experiment is deels bekostigd door *In actie met burgers!* en uniek in Nederland. 'Het opzetten van het hele proces heeft ruim een half jaar geduurd', aldus Ester Weststeijn, senior adviseur Strategie van de gemeente Dordrecht. 'Om tot een redelijk budget te komen, moest er binnen de gemeente vrij besteedbaar geld gevonden worden. Dat ging moeizaam. Ten eerste is het inhoudelijk een hele klus om tot een goede kostenberekening te komen: welk deel van begrotingsposten kun je toedelen naar buurtniveau? Ten tweede spelen vakmatige afwegingen binnen de gemeente een rol. De verschillende sectoren hebben allemaal een deel van het budget moeten vrijspelen voor het buurt-

budget en dat betekent 'loslaten'. Het geld dat per sector wordt vrijgemaakt voor het buurtbudget, kan door burgers uiteindelijk aan iets heel anders worden besteed dan waarvoor de betreffende sector het geld zou gebruiken.'

Om vanuit de gemeente meer contact te krijgen met de buurt, werden bewoners van Stadspolder op een ludieke manier gewezen op 'Samen werken aan de buurtbegroting'. Weststeijn: 'Om dit experiment duidelijk over te brengen aan de burgers, moet er een relatie tussen de gemeente en burgers worden opgebouwd. Omdat we zo direct mogelijk met burgers in contact willen komen, zijn we met een bakfiets door de wijk getrokken om te vertellen over het initiatief. Geïnteresseerden werden meteen uitgenodigd voor een eerste bijeenkomst.' Tijdens deze bijeenkomst in september 2009 is de opkomst niet erg hoog. Veertien burgers zijn aanwezig, plus een aantal mensen van welzijnswerk, opbouwwerk en jongerenwerk. De

‘Het mooie van een experiment is dat het

aanwezigen zijn geïnteresseerd in de eigen wijk en willen vooral weten waar het geld dat de gemeente in de wijk stopt naartoe gaat. Wethouder Jan Lagendijk vertelt kort wat de bedoeling van het experiment is en legt meteen de vinger op het heersende sentiment: ‘Er is altijd veel discussie over wat burgers willen en wat er uiteindelijk door bestuurders wordt besloten. Het is vaak een situatie van: belt u ons niet, wij bellen u. Ook denken burgers vaak: in welk zwart gat verdwijnen mijn ideeën? Met dit experiment willen wij graag samenwerken met de wijk.’ Een bewoner van Stads- polder reageert meteen met een vraag over zwerfvuil: ‘Waarom wordt dit niet door de juiste gemeentelijke instanties opgeruimd terwijl daarvoor wel geld wordt gereserveerd?’ De wethouder antwoordt: ‘Wat u zegt is terecht. Als er ergens geld aan wordt uitgegeven, moeten die taken ook worden uitgevoerd. Anders is het weggegooid geld.’ In de zaal wordt enthousiast geknikt. ‘Als u twijfels hebt’, gaat Lagendijk verder, ‘of als u denkt: ik geloof er geen mallemoer van wat de gemeente beweert, zeg het dan. Wij willen meer kennis van de wijk opdoen en de mogelijkheid tot samenwerking onderzoeken.’ Vervolgens spreken de aanwezigen over het budget van 600.000 euro dat kan worden verdeeld over vier aangegeven thema’s: ‘veiligheid’, ‘infrastructuur’, ‘buurtwerk’ en ‘omgeving’. Bewoners kunnen op de avond zelf ook andere thema’s aandragen. De avond wordt afgesloten met de onthulling van de debatmobiel: een brommer voorzien van beeldschermen waar enquêtes kunnen worden ingevuld. Bewoners mogen het meteen zelf proberen. Er wordt druk gepraat over het te besteden geld. Twee bewoners hebben een discussie over een gevaarlijke weg. De ene bewoner wil graag dat er drempels komen. ‘Maar dan gaat er wel weer een hele hap van je budget af’, reageert de ander.

INVESTEREN

Met de experimenten in Nieuw Krispijn en Stads- polder wil de gemeente investeren in een duurzame relatie met burgers. Er moet meer worden overgelaten aan burgers zelf als het gaat om de eigen leefomgeving. Met het experiment in Stadspolder krijgen burgers beschikking over een geormerkt budget. ‘Binnen de gemeente is er een kern van medewerkers die vol wil gaan voor deze nieuwe vorm van burgerparticipatie’, legt Weststeijn uit. ‘Deze kern groeit langzaam. Er zijn ook medewerkers die de experimenten interessant vinden en die met interesse kijken naar het traject, maar die nog veel beren op de weg zien. Zeker omdat het experiment in Stadspolder nog niet in de uitvoe-

ringsfase zit. De mening van veel ambtenaren is nu nog, dat als er minder gebeurt vanuit de gemeente, bewoners misschien gaan klagen omdat de gemeente daadwerkelijk minder verantwoordelijkheid neemt. Maar het mooie van het experiment is juist dat je als gemeente de bewoners op hun eigen verantwoorde- lijkheid kunt wijzen.’

‘Ik hoop en verwacht dat de bewoners kritisch kijken’, aldus Lagendijk. ‘Het gaat om een budget van zes ton, vrij veel geld voor een relatief klein oppervlak. Mensen reageren tot op heden heel verschillend. Sommige bewoners zeggen “ik geloofde er niets van, maar het lijkt er waarachtig op dat de gemeente het nu serieus meent”. Ook staan veel mensen in de wachtstand. Die kijken de kat uit de boom en willen eerst de uitkomst van het experiment afwachten voordat ze zelf actie ondernemen. De burger stelt zich nog steeds vaak op als een kritische klant van de overheid. Ik zou graag zien dat burgers niet alleen kritisch kijken, maar zich ook eigenaar van de eigen wijk gaan voelen.’

OMGAAN MET GELD

Een aantal weken later wordt in oktober de tweede bijeenkomst gehouden. Twintig mensen zijn aan- wezig waarvan tien betrokken bewoners uit de wijk en tien professionals, waaronder opbouwwerkers, jongerenwerkers, medewerkers van stadsbeheer en de woningcorporatie. De aanwezigen gaan door middel van bordspellen aan de slag met de daadwerkelijke verdeling van het budget. Doel is om te kijken of de bewoners door middel van een bordspel inzicht kun- nen krijgen in de verdeling van de middelen en welke vorm daarvoor het meest geschikt is. Weststeijn: ‘Het bordspel is een middel om het gesprek tussen buurt- bewoners over wat ze belangrijk vinden op gang te brengen. De bedoeling is dat de uiteindelijke vorm van het spel ook digitaal te gebruiken is om zoveel moge- lijk mensen te bereiken.’ De bewoners gaan enthousi- ast aan de slag en het valt op dat zij vaak een heel prak- tische benadering kiezen, terwijl de professionals veel abstracter redeneren. Er wordt veel gelachen en druk gediscussieerd. Aan het eind van de avond blijkt dat de buurtbewoners meer taken voor hun rekening willen nemen dan dat ze nu doen op wijkniveau. Lagendijk geeft een voorbeeld: ‘Bladeren opruimen. Het kost nogal wat als de overheid dit moet doen. Als in alle hofjes in de wijk groepjes bewoners zelf de bladeren opruimen, bespaart dat geld. Het geld dat overblijft, kan dan weer anders worden besteed.’

altijd geslaagd is'

ANDERS BESTEDEN

Vanaf de eerste bijeenkomst is de debatmobiel een aantal keer de wijk ingetrokken en hebben driehonderdachtig buurtbewoners de enquête ingevuld. Uit het onderzoek blijkt dat bewoners van Stadspolder gemiddeld meer geld willen uitgeven aan 'veiligheid' en 'infrastructuur'. Dit geld moet verkregen worden door te korten op 'buurtwerk' en 'omgeving'. Daarnaast vinden bewoners dat er meer geïnvesteerd moet worden in de aanwezigheid van politie in de wijk en in jongerenwerk. Lagendijk: 'We willen niet de eigenwijze overheid zijn. Als de bewoners het geld anders willen besteden dan hoe de gemeente het voor ogen had, dan gaan we dat doen. Dan kijken we wat het oplevert.' Tijdens de gehouden bijeenkomsten is meerdere malen door bewoners gesuggereerd om buurtvertegenwoordigers aan te wijzen. De gemeente wilt werken met een dergelijke vertegenwoordiging. 'Daar hebben we nu niet voor gekozen', aldus Lagendijk. 'We willen met dit experiment alles wat er tussen de gemeente en de burgers zit, weglaten. Het is misschien moeilijk, maar we willen de lijnen zo kort mogelijk houden.'

Voor het experiment 'Samen werken aan de buurtbegroting' neem de gemeente voldoende tijd. De wethouder geeft aan geleerd te hebben van het experiment 'De beste ideeën van de buurt' in Nieuw Krispijn: 'Binnen dat experiment zijn ideeën van burgers verzameld om de buurt te verbeteren. Daarna hebben we de uitkomsten stuk voor stuk teruggekoppeld naar de bewoners. We hebben geleerd dat het belangrijk is om voldoende tijd te steken in het proces van verzamelen, ordenen en terugkoppelen van ideeën. Dat zullen we ook doen in Stadspolder. Burgers zijn zelf de regisseurs van het proces, zij beslissen.' In Nieuw Krispijn zijn de ideeën vervolgens samengevoegd in een ideeënwaaiër die bij de mensen thuis is bezorgd. Ook Weststeijn noemt nog een belangrijk leermoment dat afgelopen jaar naar voren is gekomen: 'Het is belangrijk dat binnen de gemeente de tijd genomen wordt om de omvang van het budget vast te stellen. Overval de medewerkers niet met een dergelijk experiment, maar neem de tijd om twijfels door te spreken. Zo win je intern vertrouwen.'

INZICHT

De bijeenkomsten zijn nog maar het begin van het experiment in Stadspolder. Burgers kunnen nog aangeven welk geld van de begroting zij willen inruilen voor iets anders. Er kunnen nieuwe voorstellen worden ingediend en uiteindelijk kunnen burgers begin volgend

jaar stemmen op de definitieve begroting. In 2010 wordt dan de begroting omgezet in acties en wordt er geëvalueerd. 'We gaan een jaar lang met de buurtbegroting werken', aldus Weststeijn. 'Daarna wordt er bekeken wat dit experiment heeft opgeleverd. Er zijn dan meerdere scenario's denkbaar. Als het experiment naar tevredenheid blijkt te werken, dan kunnen we misschien meerdere jaren op deze manier doorgaan. Maar de mogelijkheid bestaat ook dat, als het niet oplevert wat wij ervan hadden verwacht, terug kan worden gestapt op het oude systeem. Of dat we op zoek gaan naar een variant op dit systeem.' Lagendijk vult aan: 'Met het experiment Stadspolder zoeken we een grens op als het gaat om besteding van geld door burgers. Er zijn bepaalde dingen die nu eenmaal moeten gebeuren in een wijk. Er zijn basisnormen voor veiligheid en we gaan niet al het geld in jongerenwerkers stoppen. De overheid zorgt voor een financiële basis om de veiligheid en leefbaarheid te garanderen. Maar al het geld dat daar bovenop komt, is best veel. Daar zit de ruimte voor bewoners om middelen te verdelen. Als dit lukt, dan lijkt het mij een goed plan om het systeem over de hele stad uit te rollen.' Dit is niet het uiteindelijke doel van het experiment volgens Weststeijn: 'Het idee is nooit geweest dat het experiment pas geslaagd is als alle wijken van Dordrecht met een eigen budget gaan werken. Het mooie van een experiment is dat het altijd geslaagd is, zolang je maar zicht hebt gekregen op wat werkt en wat niet. Laten we eerst kijken naar de gestelde doelen. Klopt het dat de buurt actiever wordt, is er meer wederzijds vertrouwen en verantwoordelijkheidsgevoel? En is de relatie tussen gemeente en burgers daadwerkelijk verbeterd? Op die manier leveren de experimenten van twee kanten voeding voor een plan voor de toekomst. En wat uiteindelijk het meest belangrijk is: heb als gemeente vertrouwen in de burgers. Het zijn creatieve mensen, ze zijn kundig en mondig genoeg.' ↻

‘Padwinders van de democratie’

EEN KLEINE ROMAN OVER BURGERS DIE HUN DORP OPEISEN

Tekst: Hein Bloemink

Glimmen – voetbalkantine, 27 maart 2007, 22.21 uur

De wind suist rond de kantine van de voetbalclub in het dorpje Glimmen. Onder een zoemende tl-lamp zitten Klaas en Willem aan een tafel te beraadslagen en notities te maken. Zij bereiden een fluwelen revolutie voor in het polderland. Zij willen het hart van hun dorp uitgummen en opnieuw intekenen. Een historisch ogenblik, de conceptie van een burgerinitiatief!

Glimmen – thuis bij Klaas, 10 augustus 2007, 9.13 uur

De enveloppe opent zich gewillig. Goed nieuws. Een glimlach op het gezicht van Klaas. Het Stimuleringsfonds voor de Architectuur wil het ‘wilde plan’ in Glimmen aanmoedigen met een subsidie. Nog meer goed nieuws: de gemeente waar Glimmen bij hoort, doet ook een duit in het zakje en kondigt aan dat waarschijnlijk de provincie Groningen over de brug zal komen met geld. ‘Nu kunnen we professionals inhuren om onze droom te realiseren’, zegt Klaas tegen zijn vrouw. Als Willem het nieuws hoort, straalt hij.

Glimmen, 18 oktober 2007, 9.23 uur

Pieter, inwoner van Glimmen, haalt als eerste in zijn straat de dorpskrant uit de bus. Hij leest een artikel over twee dorpsgenoten, Klaas en Willem, die het dorp opnieuw willen vormgeven in hun project

‘GlimmendHart’. Hij vergeet zijn koffie te drinken, zó geïntrigeerd is hij door het verhaal. Hij is bestuurslid van vereniging Plaatselijk Belang en weet direct dat hij een rol wil spelen in dit avontuur. En zo vergaast het meerdere dorpoudsten die het artikel lezen.

Glimmen – voetbalkantine, 26 november 2007, 20.56 uur

‘Ik moet jullie een compliment maken. Jullie bereiden GlimmendHart goed voor. Ik vind het als huisarts en als omwonende een interessante ontwikkeling. Ik zou mijn praktijk wel willen verhuizen naar een multifunctioneel gebouw in GlimmendHart.’ Aan het woord de huisarts tijdens een beraad met omwonenden en sleutelfiguren van (sport)verenigingen. Hij zet de toon. Positief kritisch laten deze dorpelingen ‘met een functie’ zich vanavond samensmelten tot de Inner Circle, die nauw betrokken zal blijven bij het uitwerken van de fluwelen revolutie.

Glimmen – voetbalkantine, 8 februari 2008, 16.08 uur

‘Willem, waar bleef je?’, roept Klaas als Willem, acht minuten te laat, binnenholt. Op hem wacht de vergadering met een professionele communicatiespecialist, een projectbegeleider en een consultant van het Actieprogramma Lokaal Bestuur. Samen vormen zij het KennisTeam. Het beraad leidt tot een plan van aanpak om GlimmendHart van de grond te krijgen: een communicatieplan, visies van dorpsgenoten

In Glimmen (gemeente Haren) hebben twee inwoners gezorgd dat het dorp massaal in beweging kwam om mee te denken over het project 'GlimmendHart'. Dit project is gericht op de inrichting van het nieuwe dorpshart van Glimmen. Hierdoor werd een breed draagvlak gegenereerd voor het project. De gemeente hield afstand en gaf de initiatiefnemers de ruimte. Op de website Glimmendhart.nl is meer informatie over het burgerinitiatief te vinden.

Initiatiefnemers Willem Foorthuis en Klaas Hartman

losweken, vertalen naar ruimtelijke invulling van het gebied, beïnvloeding van de gemeenteraad, contacten met een woningbouwvereniging en met een projectontwikkelaar die cruciale locaties in het gebied bezit. De fluwelen revolutie krijgt deze middag vorm in die koude kantine met warme koffie.

Glimmen - dorps huis, 2 april 2008, 19.34 uur

De deur van de verhitte toneelzaal in het dorps huis kan nauwelijks dicht. Het is bomvol. Bijna 150 mensen willen alles horen over GlimmendHart. Het wordt een

avondvullend programma, opgeluisterd met een klassiek zangkwartet dat teksten zingt over GlimmendHart. Een wethouder toont zijn lege broekzakken en zegt: 'Ik sta achter jullie initiatief, ik steun het, maar ik heb geen geld!' Een projectontwikkelaar die grond bezit in het gebied en een woningbouwcorporatie die iets sociaals in het dorp wil doen, zitten in het publiek. Architecten maken het publiek warm door te vertellen wat Glimmen nu is en wat het zou kunnen worden. Nieuwsgierig en opgewonden gaan de dorpingen huiswaarts. GlimmendHart staat op de kaart.

‘De aanwezigen hebben de randvoorwaarden voor hun nieuwe dorp in woorden gevangen’

Glimmen – dorps huis, 18 april 2008, 21.16 uur

‘Jullie pakken dit helemaal verkeerd aan, amateuristisch!’ roept iemand in de zaal. Onverstaanbaar reageren anderen afkeurend op deze interruptie. Het gebeurt halverwege een avond waar dorpingen suggesties doen voor een nieuwe invulling van hun dorp. Waar sport, cultuur, recreatie en onderwijs opnieuw worden gemengd. De inwoners hebben er zin in en laten hun fantasie de vrije loop. De gespreksleider brengt ordening in de ideeën, slogans en emoties. Live worden alle impulsen ingetikt en vertoond op een scherm, waardoor het vliegwiel van de kruisbestuiving gaat draaien. Meer dan honderd statements komen op papier. De aanwezigen hebben de randvoorwaarden voor hun nieuwe dorp in woorden gevangen.

Glimmen – voetbalkantine, 9 juni 2008, 19.32 uur

‘Hartelijk welkom’, zegt Klaas. ‘Vanavond willen we de werkgroepen installeren, die ieder op het eigen interessegebied ideeën gaan uitwerken.’ Buiten op de velden trainen de voetballers, binnen valt een smalle streep avondzon over de tafels. Dorpingen die zich hebben aangemeld, worden samengebracht in werkgroepen die zich gaan richten op thema’s zoals groen, verkeer, onderwijs, sport en recreatie. Zij zullen worden geschoold in een workshop. In september worden van hen presentaties en frisse visies verwacht. Onder hen ook de heer die tijdens de bijeenkomst op 18 april nog bezwaar maakte. Hij is toch gaan houden van GlimmendHart.

Glimmen – vergaderkamer van de kerk, 8 december, 21.00 uur

Het blijft even stil als de presentatie op het scherm is afgelopen. De projectleider heeft getoond wat de architecten hebben gedaan met alle impulsen en visies van dorpingen en werkgroepen. In twee modellen hebben zij alle activiteiten in dit dorp herschikt en een plaats gegeven in opvallende multifunctionele gebouwen. Zij brachten twee scholen bijeen, het verkeer werd geremd en de intermenselijke ontmoeting bevorderd door geclusterde functies en in het plan staan appartementen met uitzicht op de sportvelden. Deze avond is er in de kerk een preview voor Inner-Circle, KennisTeam en werkgroepen. Er wordt een derde variant gevraagd.

Glimmen – peuterspeelzaal, 2 februari 2009, 19.45 uur

‘Ik pik het niet dat mijn integriteit in twijfel wordt getrokken’, roept Klaas fel. Hij is niet alleen initiatiefnemer van GlimmendHart, maar ook voorzitter van de voetbalclub. De leden van die club willen niet wachten met de nieuwbouw van hun clubhuis. ‘Dubbele agenda’s’, wordt hem verweten door enkele dorpingen. En dan is daar Willem, die door andere dorpingen fel wordt beschuldigd van eigenbelang in dit project. Spanningen lopen op als ook blijkt dat de gemeente en provincie nog steeds hun subsidies niet hebben overgemaakt. Profs doen hun werk nog grotendeels zonder betaling. Wonden worden gelikt op peuterstoeltjes in de speelzaal.

Glimmen – dorps huis, 25 februari 2009, 22.34 uur

Afgeladen zaal. GlimmendHart gaat met de billen bloot. Drie modellen worden aan het dorp getoond. Debat, kritiek, vragen en wedervragen volgen. Tumultueus doch speels worden neuzen geteld en model 3 krijgt de voorkeur. Een gebouw met veel functies en woningen, sportvelden en twee scholen die deels gaan samenwonen. ‘Met een beetje goede wil, zie ik hier een dorp dat kiest voor model 3. En het gebouw is precies ingetekend op het stuk grond dat wij in bezit hebben’, zegt de projectontwikkelaar. Hij is bereid grond te ruilen met de woningbouwvereniging. Aan de bar volgen discussie, debat en drankjes. Verwachtingsvol gaan de dorpingen naar huis.

Vries – directiekamer woningbouwvereniging, 2 april 2009, 15.15 uur

‘Hierbij dragen wij het dossier van GlimmendHart aan u over’, zegt Klaas. Op tafel ligt een stapeltje papier. Het dossier met het resultaat van lobbywerk, debat, discussies, verwijten en pluimen. ‘De bal ligt nu bij de woningbouwvereniging, de projectontwikkelaar en de gemeente. En wij bieden ons aan als Dorpscollectief Glimmen om u terzijde te staan in het uitvoeren van deze droom.’ De fluwelen revolutie, begonnen aan het tafeltje onder de lamp in de voetbalkantine, is geslaagd, maar nog niet voltooid. De padvindsters van de democratie wachten op de dingen die komen gaan. Hoe het verder gaat met deze padvindsters, leest u op GlimmendHart.nl.

De gemeente Haarlemmermeer heeft een belangengroep financiële ondersteuning gegeven om mee te denken over de Ruimtelijke Visie Rijsenhout. Met deze zogenaamde projectsubsidie ondersteunt de gemeente groepen burgers om opvattingen en ideeën rondom een project in kaart te brengen en te bundelen.

RIJSENHOUT

heeft een eigen identiteit nodig

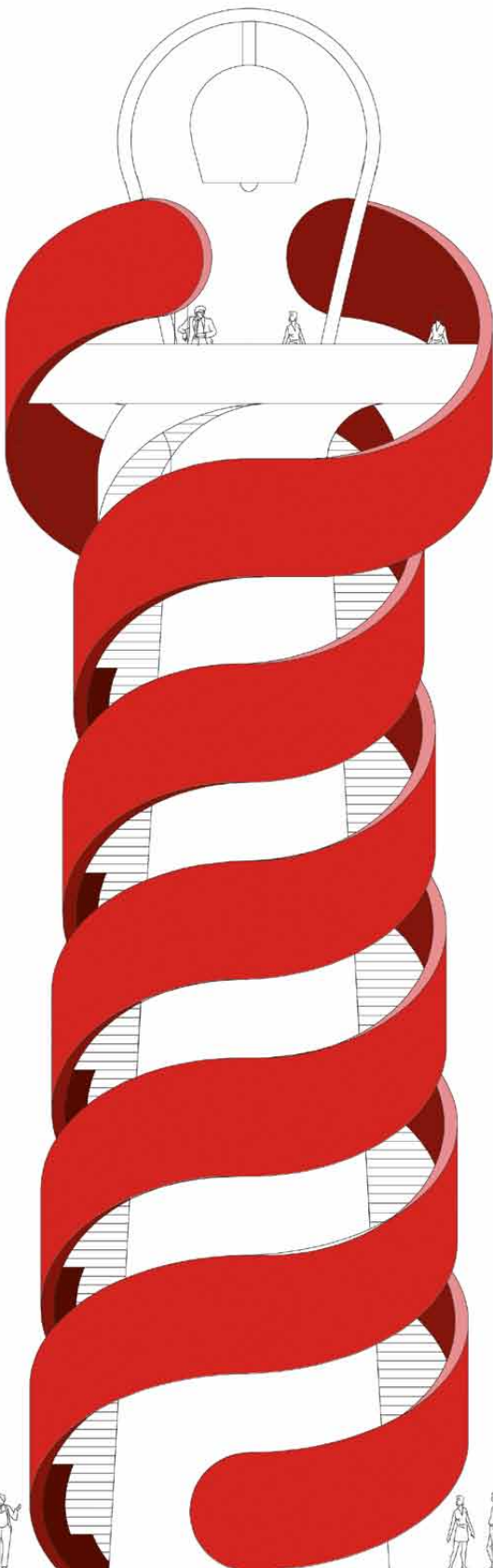
Tekst: Noortje van Dorp

‘De projectsubsidie is er voor een groep mensen uit de samenleving die verantwoordelijkheid wil nemen en een bijdrage wil leveren aan een gemeentelijk plan of project’, aldus Maaïke Lürsen, directielid Participatie, Dienstverlening en Vraagsturing van de gemeente Haarlemmermeer. De intermediaire belangengroepen brengen de opvattingen en ideeën die leven rondom een gemeentelijk plan of project in kaart. Met de projectsubsidie besteedt de gemeente een deel van het participatietraject uit aan deze belangengroepen. Zo werd in het traject voor het masterplan Badhoevedorp, gericht op de ontwikkeling van het dorp, in overleg met gemeente, bewoners en ondernemers een stichting opgericht om wensen en ideeën uit het dorp te verzamelen voor het masterplan. De stichting, waarin ook de dorpsraad was vertegenwoordigd, heeft bijeenkomsten georganiseerd en een enquête gehouden om de wensen en ideeën van bewoners in beeld te brengen.

‘Het college verleent de projectsubsidie aan projecten die door de gemeente worden geïnitieerd en uitgevoerd’, verduidelijkt Lürsen. ‘Het is dus geen burgerinitiatief waarbij het idee vanuit de burgers komt. Met de project-

subsidie ondersteunen we deze groep burgers om de opvattingen en ideeën in kaart te brengen en te vertalen in voorstellen.’ De belangengroep krijgt van de gemeente de vrije hand. ‘In Badhoevedorp is bijvoorbeeld alleen in de beschikking een bepaling opgenomen over de besteding van het geld en welke kwaliteitseisen gelden’, aldus Lürsen. De uiteindelijke beslissing over het project ligt bij het bestuur van de gemeente. ‘De groep geeft een mening, een verzameling van opvattingen uit de samenleving. De gemeente blijft zorg dragen voor het gehele proces. In het participatiebeleid hebben we wel afgesproken dat als mensen hun zorgen en problemen uiten, we als gemeente antwoord moeten geven en onze keuze moeten uitleggen.’

Met de ervaringen in Badhoevedorp, wil de gemeente Haarlemmermeer de projectsubsidie aan belangengroepen verbeteren. Concreet krijgt dit vorm in twee pilotprojecten die ondersteund zijn door *In actie met burgers!*. Het pilotproject ‘De Toren van Rijsenhout’ loopt al enige tijd. De tweede pilot voor een groep van agrariërs en de Initiatiefgroep Park21 is pas van start gegaan. Het duurde wel even voordat er geschikte pilotprojecten werden gevonden. ‘Het is niet altijd mogelijk een goede match te maken tussen actieve belanghebbenden en

© 2009 LEHNER EN GUNTHER ARCHITECTEN WWW.LEGUNL

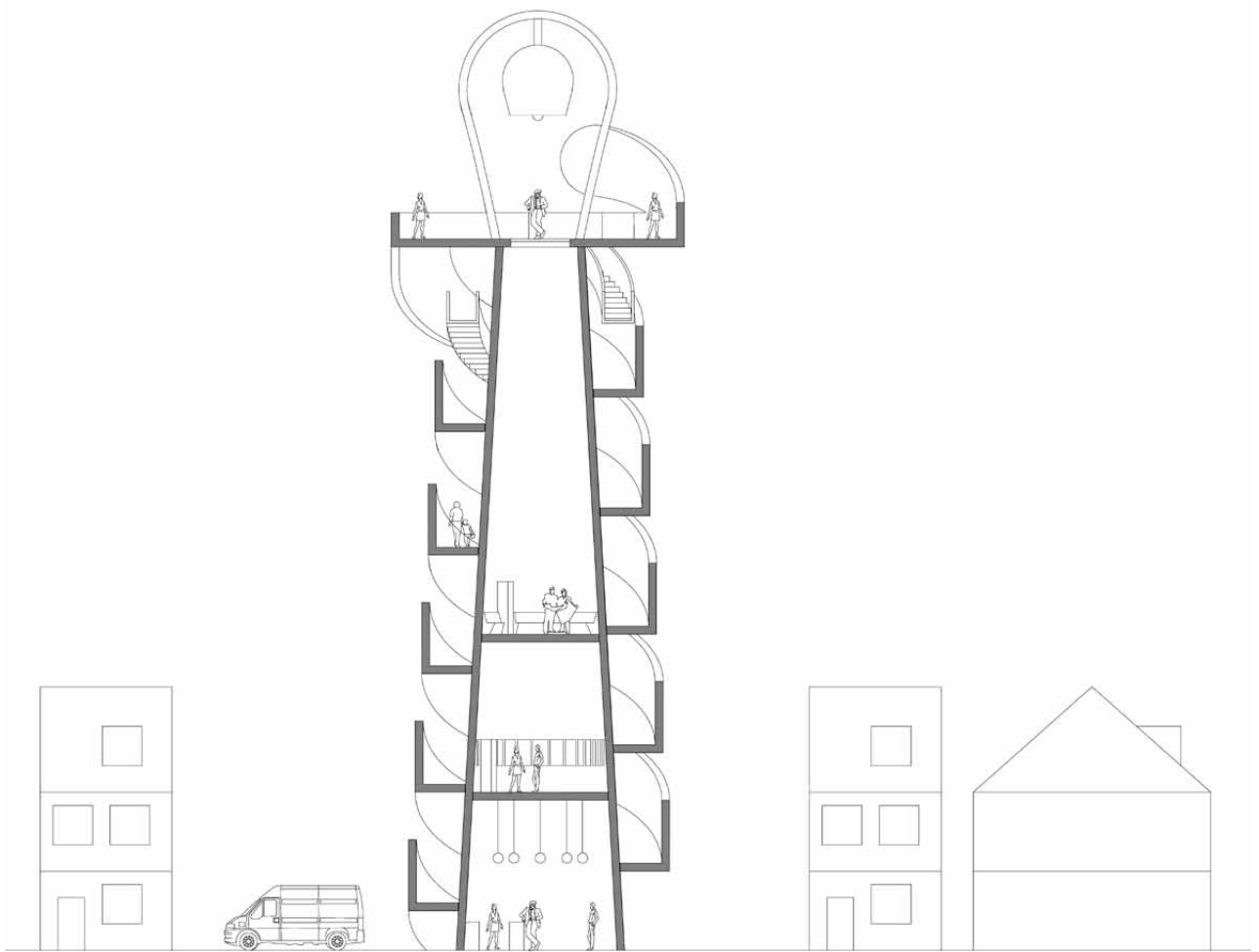
ons proces. Bovendien vraagt het van mensen veel tijd en energie om zich intensief in te zetten voor participatie', aldus Lürsen. 'In Badhoevedorp ging dat vrij snel, toen hadden bewoners en ondernemers elkaar gevonden. Maar dat soort mensen zijn moeilijk te vinden. Je krijgt vaak te horen: dat is toch jullie werk. Daar worden jullie voor betaald.'

ONDERSTEUNING

Het pilotproject De Toren van Rijsenhout ontstond tijdens de ontwikkeling van een ruimtelijke visie voor het dorpje Rijsenhout. Een groepje bewoners, onder leiding van dominee John Vrijhof, vond dat het dorp weer een eigen identiteit verdiende. Voor een toren was binnen en buiten de kerk veel animo volgens de dominee. De klankbordgroep Ruimtelijke Visie Rijsenhout vond het plan dusdanig interessant dat via gebiedsmanager Hannie van den Bosch een projectsubsidie is toegekend om het plan verder uit te laten werken. Met het geld schakelde de initiatiefgroep een architect in die de Toren van Rijsenhout, na grondig overleg met bewoners, heeft vormgegeven.

Dat het een toren is, zou je volgens dominee Vrijhof toeval kunnen noemen: 'Het had ook iets anders kunnen zijn. Belangrijkst is dat Rijsenhout een eigen identiteit krijgt en niet meer dat 'dorpje onder de rook van Schiphol is'. Rijsenhout is ontstaan uit twee dorpjes die verplaatst zijn: Rijk en Rozenburg. Het is een hapsnapdorp met op gekke plekken woonkernen en industrieterreintjes. Het heeft – zoals Geert Mak al eens in een historische beschouwing zei over de 'chaos in de Haarlemmermeer' – ontbroken aan een goed plan. Sommige mensen hebben de hoop opgegeven en verwachtten dat Rijsenhout toch weer een keer verplaatst gaat worden. Maar er zijn gelukkig ook inwoners die iets moois van Rijsenhout willen maken, onder andere door het dorp weer een gezicht te geven.'

Volgens de dominee geeft de toren bewoners de gelegenheid om weer boven die muur van glas uit te kijken. Dominee Vrijhof doet daarmee op de veelvuldig aanwezige glastuinbouw in de omgeving die de komende jaren nog verder wordt uitgebreid. Het tweede pilotproject van de projectsubsidie, 'Agrariërs en initiatiefgroep Park21', bevindt zich ten

westen van Rijsenhout dat de komende jaren verder wordt ontwikkeld. Tussen de grootste kernen van Haarlemmermeer, Hoofddorp en Nieuw Vennep, ligt projectpark 21. Lürsen: 'In dit park wil de gemeente groenvoorzieningen voor recreatie creëren.' Het park is echter nu nog agrarisch gebied. 'De agrarische functie willen we ook behouden', benadrukt Lürsen. 'We zijn alleen op zoek naar een manier hoe we dat voor elkaar kunnen krijgen. Wellicht binnen, maar ook buiten het park. De betrokken agrariërs hebben gezegd daar over mee te willen denken.' Volgens Lürsen is de club agrariërs, oorspronkelijke Haarlemmermeeders, actief en betrokken kritisch en willen ze constructief bijdragen aan het project.'

BETROKKEN

De projectsubsidie is één van de manieren van Haarlemmermeer om bewoners actief te betrekken bij hun gemeente. Speelt de gemeente een belangrijke rol in participatietrajecten? Lürsen: 'Als gemeente kun je ervoor zorgen dat bepaalde mensen bij elkaar komen. In Haarlemmermeer spelen de gebieds-

managers hierin een belangrijke rol. Zij weten wat er in de wijken speelt en kunnen bruggen slaan richting politiek.' Gebiedsmanager Van den Bosch noemt het verfrissend om met burgers te spreken: 'Herstructureringsprojecten gaan vaak over ruimtelijke zaken als infrastructuur en woningen en minder over de sociale kant van het gebied. In de klankbordgroep Ruimtelijke Visie Rijsenhout hebben we speciaal aandacht gevraagd voor juist ook de sociale kant. En daar sloot het initiatief van dominee Vrijhof goed op aan.'

De initiatiefgroep voor de toren heeft volledig de vrije hand gekregen in de uitwerking van hun ideeën. 'Door hen een projectsubsidie toe te kennen waarmee ze professionele hulp konden inschakelen, is het straks ook mogelijk om dit idee mee te nemen in de Ruimtelijke Visie voor Rijsenhout', aldus de gebiedsmanager. Van den Bosch noemt zich in het gehele proces de regievoerder. 'Een gebiedsmanager heeft een regiserende functie. Mijn rol is vooral dat ik er voor zorg dat participatie volgens de afspraken gebeurt en dat er vooral ruimte is voor bewoners en andere betrokkenen.' 🚫

De gemeente Hellendoorn heeft niet te klagen. Het is een hechte gemeenschap waar men naar elkaar omkijkt. Het ‘noaberschap’ (nabuuerschap) is iets wat vanuit het verleden stevig is verankerd. Toch realiseert de gemeente zich dat dit nabuuerschap er niet zomaar is en, als je er niet voor inzet, ook zo maar kan verdwijnen.

Op zoek naar nieuw ‘noaberschap’ in

HELLENDOORN

Tekst: Noortje van Dorp

De realisering dat het ‘noaberschap’ een kostbaar goed is, is de reden dat Hellendoorn de laatste jaren niet heeft stilgezeten. Met wethouder Johan Coes, portefeuillehouder Zorg, Welzijn & Sport blikken we terug én kijken we vooruit. ‘Tijdens een ontmoeting enkele jaren geleden met alle spelers in de gemeente kwam naar boven dat het eigenlijk best goed gaat met Hellendoorn’, aldus Coes. ‘Maar ook het realiseren dat we dat moeten vasthouden, dat het niet vanzelfsprekend is.’ In 2007 ging daarom de campagne ‘Hellendoorn in Actie’ van start om samen met burgers de sociale kwaliteit in Hellendoorn te versterken. ‘Hellendoorn in Actie’ is begonnen bij burgemeester Van Overbeek die zich, na het lezen van het boek ‘Waarden, normen en de last van het gedrag’ van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid’, tijdens een nieuwjaarsreceptie uitsprak voor het anticiperen op de veranderende samenleving’, aldus de wethouder.

Anderhalf jaar lang was Hellendoorn ‘In actie’. Eén van de projecten die daar uit is voortgekomen, is de Mooi Meegenomen-bus. ‘Deze bus neemt ouderen mee naar de supermarkt zodat ze nog zelfstandig boodschappen kunnen doen’, legt Coes uit. Na afloop van ‘Hellendoorn in Actie’ komt de gemeente tot de conclusie dat ze goed bezig is geweest, maar dat er meer nodig is. De campagne heeft een goede aanzet gegeven, maar is te kort om nieuwe rollen en werkwijzen te verankeren in

de gemeentelijke en andere organisaties en samenwerkingsverbanden. Coes: ‘Professor Roelof Hortulanus (betrokken bij het Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventie en uiteindelijk ook de begeleider van het experiment in Hellendoorn, red.) heeft ons tijdens een lezing eigenlijk de ogen geopend. Hij zei: jullie doen iets wat jullie kennelijk heel normaal vinden. Dit is geen burgerparticipatie, dit is overheidsparticipatie. In plaats van dat burgers participeren bij overheidsinitiatieven, participeert de overheid bij initiatieven van burgers. Het gevolg van een veranderende samenleving is dat het vraagt om een veranderende overheid.’

Wat is het geheim van Hellendoorn? Coes: ‘Dat ligt in het verleden. Toen had je het ‘noaberschap’, ofwel het nabuuerschap. Vroeger woonde je bij elkaar en met elkaar. Samen ging je aardappels poten en rooien. Als er iemand kwam te overlijden of er werd een baby geboren, dan werd door de buurt de verzorging geregeld. Die betrokkenheid is er anno 2009 nog steeds.’

EXPERIMENT LERENDE GEMEENSCHAP

De lezing van professor Hortulanus was voor Hellendoorn de *trigger* om het project voort te zetten. Coes: ‘In een tijd waarin we de verantwoordelijkheid weer terug willen geven aan de burger gaan we op zoek naar nieuw ‘noaberschap’.’ Op 29 oktober 2009 ging het experiment ‘Lerende Gemeenschap’ in Hellendoorn van start. Het onderwerp voor de Lerende Gemeenschap, maatschappelijk verantwoord ondernemen, is gekozen

aan de hand van interviews met de diverse spelers in de gemeente. Deze consultatie is gefinancierd vanuit *In actie met burgers!*. Twee jaar lang gaat de Lerende Gemeenschap de condities voor maatschappelijk verantwoord ondernemen ontwikkelen en uitvoeren.

De Lerende Gemeenschap bestaat uit twee groepen. De eerste groep, de kerngroep van zo'n tien tot vijftien deelnemers die op management- en directieniveau deelnemen, komt zes tot acht keer per jaar bij elkaar. Coes: 'In de kerngroep zitten verschillende personen; van een aannemer tot de directeur van een scholengemeenschap.' De tweede groep bestaat uit zo'n twintig à dertig deelnemers zoals ondernemers, bewoners en maatschappelijke organisaties. 'De tweede groep denkt en doet mee aan de hand van bepaalde thema's en concrete verbeterinitiatieven', aldus de wethouder. 'Zo hebben we al onze hoofdrolspelers in onze samenleving bij elkaar.'

De Lerende Gemeenschap gaat een aantal zaken onder de loep nemen. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar op welke manier bewonersinitiatieven, ondernemers en maatschappelijke organisaties kunnen en willen bijdragen aan verbeteringen in de wijken en dorpen. Ook wil ze kijken op welke manier bewonersgroepen en ondernemers ingezet kunnen worden bij het aanpakken van leefbaarheidsproblemen in de wijken.

GEZAMENLIJKE BELANGEN

Woningstichting Hellendoorn is een van de partijen die deelneemt aan de kerngroep van de Lerende Gemeenschap. 'Net als de gemeente zien wij dit experiment als belangrijk middel om maatschappelijke vraagstukken samen aan te pakken', aldus Matthijs Soek, hoofd Verhuur & Bewonerszaken van Woningstichting Hellendoorn. 'Waarom?' 'Ons belang is de leefbaarheid in buurten en wijken. Door afspraken te maken met lokale ondernemers over stageplekken of werkplekken voor langdurig werklozen uit de gemeente, kun je bijvoorbeeld al een deel van de financiële en sociale problemen in de wijk voorkomen. Als wij

aanbesteden, kijken we nu al of we lokale ondernemers mee kunnen laten doen aan de aanbesteding, onder andere ter bevordering van de werkgelegenheid. Wij zouden het in de toekomst bovendien op prijs stellen als medewerkers van de bij de bouwplannen betrokken bedrijven uit de gemeente of de desbetreffende wijken komen. Met natuurlijk de kanttekening dat we niet gaan inleveren op kwaliteit. Er wordt gezegd dat je de kwaliteit van de samenleving kunt afmeten aan hoe een gemeenschap met de armsten uit die samenleving omgaat.'

Van oudsher vindt er overleg plaats tussen de woningstichting en de gemeente en ook het maatschappelijk verantwoord ondernemen is ingebed bij de woningstichting. 'Wat wordt er anders door de Lerende Gemeenschap?' 'De insteek is anders', reageert Soek. 'Ook andere betrokken partijen kunnen nu laten horen wat ze van onze plannen vinden.' Soek is vooral nieuwsgierig naar ondernemingen die nog geen ervaring hebben met maatschappelijk verantwoord ondernemen: 'Welke mogelijkheden heeft bijvoorbeeld de commerciële sector, waar winst een belangrijke factor speelt?'

UITWISSELING

De ervaringen die Hellendoorn opdeed met 'Hellendoorn in Actie' zijn gedeeld met de provincie Overijssel en andere gemeenten. Zijn de resultaten van de Lerende Gemeenschap ook geschikt voor andere gemeenten? 'Dat denk ik wel', reageert Soek. 'Maar dan wel gemeenten die qua cultuur op dezelfde manier met elkaar omgaan. Het 'naberschap' is hier een bekend en erkend begrip. Het is denk ik ook belangrijk dat het gemeenten zijn van ongeveer dezelfde grootte. Grote steden hebben met heel andere problemen te maken dan een dorpse gemeente als Hellendoorn.' Wethouder Coes is enthousiast over de intensieve samenwerking tussen de verschillende partijen in de gemeente: 'Dit is het druppeltje, de Lerende Gemeenschap moet de olievlek gaan veroorzaken.' ↻

LERENDE GEMEENSCHAP

Een lerende gemeenschap is een groep mensen met een gezamenlijk belang bij een bepaald maatschappelijk vraagstuk. Deze groep mensen werkt gedurende lange tijd samen om ideeën uit te wisselen, oplossingen te bedenken en nieuwe werkwijzen te ontwikkelen. Een lerende gemeenschap bevordert de uitwisseling van kennis uit organisaties en informele verbanden, de generatie van nieuwe kennis en innovatieve handelspraktijken en het gezamenlijk kapitaal

van betrokkenen. De opzet van Lerende Gemeenschappen is ontwikkeld door professor dr. Roelof Hortulanus, betrokken bij het LESI (Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventie): een organisatie die wetenschappelijke reflectie op sociale interventiepraktijken stimuleert en zorgt dat de uitkomsten ervan toegankelijk worden voor de praktijk. Professor Hortulanus is ook de begeleider van het experiment 'Lerende Gemeenschap' in Hellendoorn.

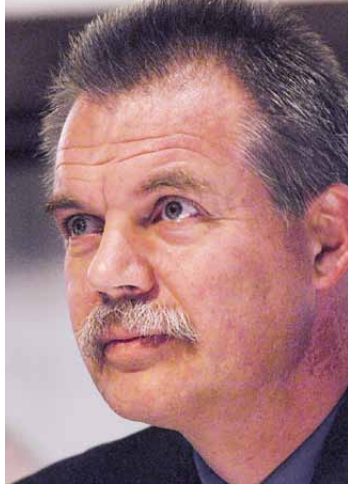
Zoektocht naar nieuwe

DEMOCRATISCHE WERKVORMEN

Oude IJsselstreek is een redelijk jonge herindelinggemeente met vijftien kernen. De gemeente is op zoek naar nieuwe democratische werkvormen om de interactie tussen inwoners, gemeentelijke organisatie en politiek te verbeteren. Financieel ondersteund door *In actie met burgers!*, koos Oude IJsselstreek onlangs voor een burgerjury als experiment om dit te bewerkstelligen.

Tekst: Noortje van Dorp

'Er kwam een besef bij raadsleden dat je steeds opnieuw moet zoeken naar manieren om dichter bij bewoners te komen', omschrijft burgemeester Hans Alberse de zoektocht naar nieuwe werkvormen voor meer interactie tussen burgers en politiek. Volgens Alberse is de acceptatie van het gezag van de overheid niet meer vanzelfsprekend: 'Je komt niet meer weg met zeggen: de gemeente heeft zo besloten.' De burgemeester benadrukt dat er niks mis mee is als burgers voor hun belangen op komen: 'Onze taak is om daar oprecht voor open te staan.' 'Het systeem waar we nu inzitten, is het beste systeem sinds Thorbecke de parlementaire democratie heeft bedacht', reageert wethouder John Haverdil. 'Maar de

V.l.n.r.: burgemeester Hans Alberse, fractievoorzitter Peter van de Wardt, raadsgriffier Jeroen van Urk en wethouder John Haverdil.

‘De acceptatie van het gezag van de overheid is niet meer vanzelfsprekend’

technieken van de democratie zijn wel veranderd. De democratie komt in de huiskamer en men vindt er ook wat van. Dat is uitdagend, lastig en spannend.’

De veranderende democratie drong ook door tot het presidium. Zij legde bij het college het voorstel neer om meer gebruik te maken van burgerparticipatie in de gemeente. ‘Door de herindeling is het bewoners-aantal ineens verdubbeld’, legt Peter van de Wardt, fractievoorzitter CDA, uit. ‘Dat is iets waaraan niet alleen wij als gemeentebestuur, maar ook de inwoners moeten wennen. In dat kader wilden wij meer gaan doen met de burgers. Bijvoorbeeld door in een eerdere fase al burgers te benaderen.’ Om dat te bewerkstelligen, ontwikkelde Oude IJsselstreek al een nieuwe vergadermethode: de Raadsrotonde (zie kader).

EXPERIMENT

In de aanloop tot het kiezen van een experiment voor *In actie met burgers!*, doorliep de gemeente verschillende processen. ‘Zie het als een gebouw met verschillende verdiepingen met op de bovenste verdieping het landelijke experiment *In actie met burgers!*, omschrijft raadsgriffier Jeroen van Urk. ‘Om daar te komen, heb je wel een trap nodig.’

De eerste stap werd gemaakt door de gemeenteraad. Een onbewust proces, volgens Van Urk: ‘Burgerparticipatie is leuk, maar tegelijkertijd ook spannend voor partijen met eigen ideeën en denkbeelden. Politici moeten nadenken over de vraag: Wat is de rol van burgers? En impliciet moet je dan ook over je eigen rol

nadenken.’

De volgende stap was het betrekken van burgers. Van Urk: ‘Burgerparticipatie is een mooi streven, maar dan moeten er wel geïnteresseerde burgers en maatschappelijke organisaties zijn die mee willen doen. We hebben bewoners, maatschappelijke organisaties en politici uitgenodigd om deel te nemen aan de Bond van Honderd. Dit is een experiment op zichzelf en de opstap naar het landelijke experiment.’

Tijdens de startdag van de Bond van Honderd, medegefinancierd door *In actie met burgers!*, bogen onder anderen vijftien gemeenteraadsleden en 65 inwoners zich over de vraag: hoe kan de gemeente de burgerparticipatie versterken? De Bond van Honderd was enthousiast over de drie gepresenteerde experimenten: de burgerjury, de burgervisitatie en het burgerbegrotingsforum.

BURGERJURY

Uiteindelijk kozen de raadsfracties in een speciale vergadering afgelopen oktober voor de burgerjury als experiment om de interactie tussen inwoners, gemeentelijke organisatie en politiek te verbeteren. De toekomstige burgerjury (een groep van vijftig personen, willekeurig samengesteld via een loting) krijgt als specifieke opdracht mee om te kijken of de voorzieningen in Oude IJsselstreek goed over de verschillende kernen zijn verdeeld. ‘Een hot item’, glimlacht Van Urk. ‘Onlangs is er een nieuw muziekcomplex met bibliotheek en vergaderzaal geopend in Ulft. Veel mensen uit andere kernen zeggen: alles gaat naar Ulft. De politiek zegt te kunnen aantonen dat de gelden

daadwerkelijk goed verdeeld zijn, een burgerjury kan dit gaan bekijken en tot een eigen conclusie komen.'

Volgens de raadsgriffier is een burgerjury ook vooral geschikt voor niet echt ideologische onderwerpen: 'We hebben door de samenvoeging van de kernen in de gemeente opeens vier zwembaden. Voor burgers is deze situatie onveranderd, zij fietsen nog steeds dezelfde afstand naar het zwembad. Maar de gemeente heeft wel ineens vier zwembaden die gefinancierd moeten worden. Juist als de politiek er niet uitkomt, is het goed om een burgerjury te betrekken.'

GEWENST OF LASTIG

Burgemeester Alberse wil best toegeven dat burgerparticipatie ook een beetje spannend is: 'Het college zit wat dicht op de plannen en heeft een grote gedrevenheid voor de voortgang er van. Burgerparticipatie kan als vertragend worden gezien.' De burgervader staat voor honderd procent achter het experiment: 'Burgerparticipatie zit in mijn portefeuille. Het is ook echt een burgemeesterstaak om een brug te slaan tussen burgers en de gemeente. In deze netwerksamenleving kun je niet meer zonder en dat moet je ook niet willen. Het is ook veel leuker om het zo te doen!'

Volgens wethouder Haverdil is het goed om met de burgers te klinken om te kijken of de gemeente nog op de goede weg is: 'Het is een soort van thermometer in de samenleving steken: is de temperatuur nog goed.' Toch is de wethouder ook wel wat kritisch: 'Burgers spreken vaak voor hun eigen belang. Ik ben degene die het algemeen belang moet bewaken.' Volgens fractievoorzitter Van de Wardt is het vooral belangrijk om duidelijk te zijn in wat je van burgers wilt: 'Klantgericht is niet klantgezwicht. We hebben als gemeen-

tebestuur natuurlijk ook te maken met een portemonnee en omstandigheden. Maar je moet voorkomen dat inwoners denken dat wij niet luisteren. Daarom zal je altijd duidelijk moeten zijn wat je met de adviezen van de burgerjury gaat doen.'

BURGERVISITATIE EN BURGERBEGROTINGSFORUM

De twee afgevallene experimenten verdwijnen niet in de prullenbak. 'Deze denken wij ook uit te gaan voeren, maar op een later moment', aldus Van Urk. De raadsgriffier ziet de burgervisitatie als iets voor halverwege de volgende gemeenteraadsperiode. De burgervisitatie is een kleine, kundige en kritische groep inwoners die met een onafhankelijke blik van buiten naar binnen het functioneren van de gemeenteraad, het college en de gemeentelijke organisatie doorgrondt en daarover rapporteert. 'Dan is de nieuwe gemeenteraad twee jaar op weg en heeft dan nog twee jaar de tijd om te werken met het visitierapport.'

Het tweede afgevallene experiment is het burgerbegrotingsforum, een eenvoudige, eendaagse vorm van inspraak over de volle breedte van de gemeentelijke begroting door een grote, representatieve groep inwoners voor brede betrokkenheid en beleving bij bestedingskeuzes. Van Urk: 'Voor het burgerbegrotingsforum leeft binnen de gemeenteraad de gedachte om dit in een voorjaar te doen bij de behandeling van de meerjarenbegroting. Daarin gaat het over de grote keuzes voor de langere termijn en dat heeft voor burgers wellicht meer betekenis.' ↻

Raadsrotonde

Voor elke raadsvergadering is er op drie avonden een Raadsrotonde. De Raadsrotonde is de verzamelnaam voor alle informatiebijeenkomsten, werkavonden en commissieoverleg van de gemeenteraad. Op die avonden kan iedereen samenkomen op een denkbeeldige rotonde voor overleg met raadsleden en wethouders. Raadsleden zijn zelf voorzitters van de besprekingen, iedereen kan zich aanmelden om mee of in te spreken. Na drie Raadsrotondes is er een afsluitende raadsvergadering met debat en besluitvorming. Om de inhoud te versterken, heeft ook de raadszaal een debatopstelling. Raadsleden en wethouders spreken vanaf een spreekstoel en andere raadsleden kunnen hen staand bevragen vanachter interruptiemicrofoons. De mogelijkheid tot inspraak blijft tijdens de raadsvergadering, al wordt de voorkeur gegeven om dit al eerder tijdens de raadsrotondes te doen.

Bij een nieuw te vormen gemeente is het een uitdaging om burgers betrokken te houden. Per 1 januari 2010 gaan de gemeenten Moordrecht, Nieuwerkerk aan den IJssel en Zevenhuizen-Moerkapelle fuseren en vormen zij de gemeente Zuidplas. De BegrotingsWijzer is een nieuw hulpmiddel voor het besturen van de gemeente en het betrekken van de burgers daarbij. Hiermee betrekken gemeenten burgers vanaf het allereerste begin bij het maken van een gemeentelijke begroting. Doel is om burgers te leren hoe een begroting in elkaar zit. Maar burgers kunnen in de BegrotingsWijzer ook aangeven waar zij zelf geld in willen steken.

Verdeel uw geld in de ZUIDPLAS

Tekst: Ingrid Schaap

Jan Dirk Gerritsen, projectleider van de BegrotingsWijzer vanuit het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) is hard bezig om de BegrotingsWijzer vorm te geven: 'Uit onderzoek is gebleken dat burgers niet alleen geïnteresseerd zijn in een politiek standpunt, maar dat zij ook meer willen weten van de financiële onderbouwing van die punten. Met de BegrotingsWijzer kunnen inwoners van een gemeente zien hoe een gemeentebegroting in elkaar zit. Daarnaast kunnen burgers zelf in de wijzer aangeven waaraan zij het geld zouden willen uitgeven. Op die manier kunnen burgers actiever betrokken worden bij het beleid.' Burgemeester André Bonthuis van de gemeente Nieuwerkerk aan den IJssel speelde een voortrekkersrol in de ontwikkeling van de BegrotingsWijzer. Op advies van *In actie met burgers!* vroeg de gemeente IPP om mee te denken. Bonthuis: 'In 2006 heeft onze gemeente al eens gewerkt met een verkiezingspel. Dat spel was heel fysiek. Burgers konden na onderlinge discussies speciale munten oppakken en verdeelen over bepaalde kokers die verwezen naar programma's binnen de begroting. Nu we

gaan fuseren tot de nieuwe gemeente Zuidplas is het heel belangrijk om de burgers van de verschillende kernen zo snel mogelijk te laten meepraten over het huishoudboekje van de nieuwe gemeente. De ervaring leert dat een herindeling van gemeenten vaak leidt tot een lage opkomst van stemmers. Daarom hebben we een opkomst bevorderend programma ontworpen. Onderdeel daarvan is een interactief verkiezingspel waarvoor we het IPP gevraagd hebben om met ons mee te denken. Dat is de BegrotingsWijzer geworden.'

Het IPP vond het een interessant project en investeerde, net als *In actie met burgers!*, in de BegrotingsWijzer. 'We denken dat we er een mooi product van kunnen maken', legt Gerritsen uit. 'Zuidplas is nu de pilot gemeente, maar we willen een zo generiek mogelijk product maken voor alle gemeenten in Nederland. Daarom hebben we ook gekozen voor de naam BegrotingsWijzer. Ons andere product, de StemWijzer, is erg populair onder burgers. We verwachten dat de BegrotingsWijzer populair wordt, maar de doelgroep is kleiner dan die van de StemWijzer. De burger moet meer lezen, meer nadenken over het geld dat kan worden uitgegeven. De BegrotingsWijzer is net iets uitgebreider en gaat meer de diepte in.' Doel was om de BegrotingsWijzer in te zetten voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen. Dit

doel werd niet gehaald omdat de elf politieke partijen die meedoen aan de verkiezingen niet genoeg tijd hadden om de programma's naar een financieel plan te vertalen. De benodigde financiële gegevens voor de eerste fusiebegroting konden niet op tijd worden aangeleverd. 'In overleg met de betrokken gemeenten werd besloten om het hele plan over de verkiezingen heen te tillen', aldus Gerritsen. 'In de Zuidplas wordt de BegrotingsWijzer nu gebruikt bij het maken van de nieuwe begroting als het nieuwe bestuur vorm heeft gekregen. Vanuit het IPP is het plan om de BegrotingsWijzer aan te bieden aan andere gemeenten en het dan vooral in te zetten bij verkiezingen. Op die manier krijgen politieke partijen de kans vooraf duidelijker te maken welke financiële gevolgen hun partijprogramma's hebben. Daarnaast kan de BegrotingsWijzer door de gemeente gebruikt worden om te kijken wat de burger wil. Op die manier creëer je een interactieve beleidsvorming.'

Het belang van burgerparticipatie wordt door burgemeester Bonthuis onderschreven: 'We zijn in Nieuwerkerk aan den IJssel al gewend dat het college maandelijks de bevolking opzoekt tijdens bijeenkomsten en discussieert over onderwerpen die de burger zelf agendeert. Het daadwerkelijk als burger kunnen meedenken over de begroting zou een sluitstuk zijn voor een permanente vertrouwenwekkende dialoog. Daarnaast wordt de burger steeds deskundiger en worden er hogere eisen gesteld aan de gemeente. Het mooie is wel dat alle elf politieke partijen die meedoen in de nieuwe gemeente heel positief zijn over de inzet van de BegrotingsWijzer. Zij kwamen ook zelf met het voorstel om de BegrotingsWijzer te gebruiken bij de totstandkoming van de begroting waar de gemeen-

teraad in 2011 echt aan kan werken. Je moet ook de politieke overtuiging hebben om de burger te betrekken, je moet erin geloven. Het is namelijk niet iets wat je maar even doet. Een permanente dialoog met burgers zorgt ervoor dat je als gemeente op de hoogte blijft van wat er leeft. Als je dit inzet, moet je het ook niet meer los laten.'

Bonthuis is heel stellig over het contact met de burgers binnen zijn gemeente: 'Een ontbrekende schakel is een intensief digitaal contact met de burger. We moeten meer e-mailen. Wat dat betreft valt er nog wel een slag te maken in de dienstverlening. Als mensen straks de BegrotingsWijzer invullen, kunnen ze zelf ook suggesties doen. Dan willen we graag dat burgers een e-mailadres achterlaten. Zo kunnen wij per e-mail terugkoppelen wat er met hun ideeën wordt gedaan. Op die manier neem je de burger serieus.'

Hoe de BegrotingsWijzer er precies uit gaat zien en wanneer alles wordt gepresenteerd aan de burgers, is nog niet bekend. 'Samen met het IPP kan het nieuwe gemeentebestuur een communicatieplan uitrollen', aldus Bonthuis. Over de rol van de BegrotingsWijzer is Bonthuis positief: 'Ik zie het vooral als mogelijkheid tot extra ondersteuning van het werk van de gemeenteraad. Als het college de contouren van een begroting heeft gepresenteerd, kan de gemeenteraad via de BegrotingsWijzer nagaan wat de burgers er van vinden en welke ideeën en suggesties er zijn. Als daar zorgvuldig mee wordt omgegaan, kun je mede door de BegrotingsWijzer het vertrouwen in het politieke bestuur van de overheid weer wat opvijzelen.' ◀

BEGROTINGSWIJZER

In actie en de gemeente Smallingerland vroegen Roel in 't Veld te reflecteren op de praktijk in Smallingerland rondom Wijbouweneenwijk.nl.

Burgers als SCHEPPERS

Welke rollen krijgen de burgers van Smallingerland binnen de democratie te spelen, naast de traditionele van kiezer, eenmaal in de vier jaar? Over deze vraag is daar lang en goed nagedacht.

Tekst: Roel in 't Veld

Democratie als idee is immers een sterk merk, en was in de afgelopen twee eeuwen een groot succes, maar de vorm van de representatieve democratie is in de negentiende eeuw bepaald. Toen er nog geen telefoon was, laat staan internet, toen de meerderheid van de bevolking nog slecht geschoold was, toen de trekschuit nog voor het collectief vervoer zorgde. Lang nog werd de bezitloze uitgesloten van deelneming aan de democratie, en nog langer, tot in de 20e eeuw, de vrouw. Thorbecke rechtvaardigde het eerste als volgt: 'Zijn blik, gebonden aan de eigen dagelijkse behoefte, kan zich tot de algemene zaak niet verheffen'.

Behoudens de introductie van het algemeen kiesrecht is de formele gedaante van de democratie in de afgelopen twee eeuwen niet veranderd. Terwijl de Nederlandse bevolking nu hoog is opgeleid, terwijl internet het nu mogelijk maakt met miljoenen mensen tegelijk en vrijwel kosteloos te communiceren. Maar er is meer veranderd: de zuilen zijn vrijwel verdwenen, nog geen twee procent van de bevolking is lid van een politieke partij, terwijl er vele miljoenen lidmaatschappen van *single-issue* organisaties in ons land bestaan. Mensen zijn vol van waarden, maar die zijn niet langer netjes gerangschikt als puzzelstukjes van een ideologie. De politiek is gepersonaliseerd: velen stemmen op een aantrekkelijke lijsttrekker maar wat diens programma inhoudt, is veelal onbekend. Fragmentatie en differenti-

Een klein verhaal over Smallingerland

atie dus alom. De illusie van een verkiezing als de verstrekking van een duurzaam mandaat aan een volksvertegenwoordiger om vier jaar over de hele linie van het gemeentelijk beleid naar bevindt van zaken te handelen, is echt niet langer vol te houden. Gezaghebbende auteurs menen dat de verkiezingen nu meer het karakter hebben van een afrekening met het verleden, met de voormalige machthebbers. Van de weermstuit gaat de politiek op zoek naar de GROTE KLOOF tussen hen en de kiezer, maar die is helemaal niet te vinden. Beide groepen zitten juist in elkaar verward. En regenten raken meer en meer gehaat. Met andere woorden: niet de democratie, maar de representatie is in crisis. Burgers zijn meer dan kiezers. Ze zijn allereerst ook afnemers van diensten van de gemeente. Ze hebben dan de positie van klant. In die hoedanigheid kunnen ze hun (on)tevredenheid kenbaar maken, maar stemmen met de voeten is onmogelijk want de gemeente is vaak een monopolist. Er valt niks te kiezen,

Woonwijk van de toekomst

De gemeente Smallingerland is bezig met de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk in het dorp Opeinde. Via de website Wijbouweneenwijk.nl kunnen inwoners, studenten, specialisten of andere geïnteresseerden vanaf het begin meedenken over het ontwerpen en inrichten van de nieuwe woonwijk, waardoor er maximale participatie en inzicht in het planproces mogelijk is. De gemeente heeft slechts twee randvoorwaarden verbonden aan het ontwerp en de inrichting van de nieuwe wijk: het gebied omvat circa 17 ha en moet een wijk voor 'overmorgen' worden, dat wil zeggen op zoveel mogelijk fronten revolutionair of visionair. Door het gebruik van internet gaat de gemeente een stap verder in burgerparticipatie. De web community draait vanaf oktober 2008. Na de ideeënfase is een bureau, deels gefinancierd door *In actie met burgers!*, aan de slag gegaan met het verwerken van deze ideeën tot een ontwerpplan, dat in verschillende fases steeds weer wordt voorgelegd aan de community.

tot je de extreme daad stelt en verhuist. Al wat langer doen overheden aan inspraak: ze stellen burgers in staat om hun oordeel over voorstellen te geven. Er zijn veel uiteenlopende vormen mogelijk maar vaak voelen burgers ook hier dat er niet erg veel te kiezen valt. Alleen het massale neen lijkt verschil te maken. Burgers voelen zich steeds minder onderdaan, steeds meer maken ze aanspraak op soevereiniteit. Waarom zou het gemeentebestuur betere beslissingen nemen dan zij zelf? Zij zijn immers ook professionals, hebben ook verstand van zaken. Sterker nog, ze voelen zich meer thuis in een omgeving waarvan ze aan de ontwikkeling hebben bijgedragen dan elders. Die is immers ook van hen. Ze willen best bijdragen op voorwaarde dat ze serieus worden genomen.

In de wetenschappelijke literatuur zijn veel mogelijkheden geschetst om burgers bij bestuur te betrekken. Met behulp van beschikbare technieken kunnen processen van argumentatie en communicatie op grote schaal plaatsvinden met als doel goed gelegitimeerde

beslissingen te nemen; burgers en organisaties zijn vrij om deel te nemen. Intensief gebruik van internet stelt de architecten van deze processen in staat om met miljoenen mensen tegelijkertijd te communiceren, zonder hoge transactiekosten. Interactieve beleidsontwikkeling is mogelijk, zelfs met massale participatie. Het is mogelijk om de scheppende kracht van de burgerij te benutten in tal van ontwerpprocessen.

Maar dikwijls ontstaan spanningen tussen de participerende burgers en hun gemeentebestuur: de burgers vragen serieus genomen te worden, onder meer doordat het resultaat van hun inspanningen wordt gerespecteerd. Het gemeentebestuur daarentegen beroept zich op de eigen omspannende verantwoordelijkheid, op de noodzaak van integrale afweging, die toch niemand behalve het gekozen bestuur tot stand kan brengen. Zo ontstaan veel teleurstellingen, die niet zelden uitmonden in een weigering van burgers om in het vervolg nog verder te participeren. Ook dit is door het bestuur van Smallerland voorzien. In beginsel is het immers goed mogelijk om

‘Juist als je voortvarend wilt zijn, is samen optrekken met burgers en deskundigen een vereiste voor welslagen’

Roel in 't Veld is hoogleraar Bestuurskunde en auteur van onder meer: 'De vloek van het succes. Over de ontwikkeling van democratie' (2007).

een proces op te knippen in verschillende stappen en goed na te denken over de vraag wie wat moet bijdragen in elke stap. De integrale afweging kan zeer wel gestalte krijgen doordat het gemeentebestuur vooraf de probleemstelling goed bepaalt en de randvoorwaarden formuleert waaraan aanvaardbare oplossingen zullen moeten voldoen. Soms kan dat ook later nog. Het hoeft ook geen bende te worden: de procesbegeleiding zorgt voor orde: kijk maar op de website www.wijbouweneenwijk.nl.

Natuurlijk zullen veel politici verklaren dat ze niet op aarde zijn om procesarchitect te spelen. Maar die moeten toch echt goed nadenken over de vraag van wie ze dan wel een mandaat hebben gekregen. De bedoelde nieuwe wijk was tijdens de verkiezingen inhoudelijk nog niet aan de orde. Juist als je voortvarend wilt zijn, is samen optrekken met burgers en deskundigen een vereiste voor welslagen. Een burger die deelachtig kan zijn aan co-creatie zoals in Opeinde bedoeld zal trotser zijn op de lokale samenleving dan de passieve kiezer.

Natuurlijk zijn er beren op de weg:

- Zal de burger die lang als een onderdaan is behandeld wel geloven dat hij nu echt serieus wordt genomen?
- Zal de participatie van burgers niet erg eenzijdig zijn?
- Zullen er geen onrealistische voorstellen ontstaan?
- Zullen de niet-participanten achteraf niet massaal in opstand komen?
- Zal de gemeenteraad achteraf niet roet in het eten gooien?

Politiek leiderschap kan zich uitstekend bewijzen in het vroegtijdig onderkennen van voornoemde dreigingen en het bijsturen van het proces om ze te voorkomen. Blijkens de website is die vorm van leiderschap in Smaltingerland aanwezig. Als je het enthousiasme van de wethouders hoort en ziet naast de wijsheid van de gemeentesecretaris krijg je zin om er heen af te reizen. Zo kan het ook.

Politici en ambtenaren gaan in dit soort processen ook anders met elkaar om. Niks mis mee, lijkt me. ↩

Epiloog

Democratische vernieuwing

TUSSEN INSPRAAK EN BURGERBESTUUR NAAR COMPLEMENTARITEIT EN SOCIALE NETWERKEN

Tekst: Jean Eigeman

In de relaties tussen burgers en openbaar bestuur is in ruim veertig jaar veel veranderd. In de jaren 60 is de kiem gelegd voor een ander soort betrokkenheid dan die van burger/onderdaan. Met de verbeelding aan de macht zijn denkbeelden ontstaan over nieuwe vormen van democratische participatie. In bedrijven en instellingen als universiteiten en scholen is medezeggenschap ontwikkeld. In buurten en wijken hebben bewoners de kans gekregen om actief mee te sturen in de ontwikkeling van hun woonomgeving. Voorzichtig aan zijn er ook tussen overheid en burgers nieuwe vormen van samenwerking en participatie gecreëerd. Versterking van het democratische draagvlak onder burgers is altijd een belangrijk motief geweest. Maar ook het bevorderen van eigen verantwoordelijkheid en sociale samenhang spelen een belangrijke rol.

Die maatschappelijke en bestuurlijke vernieuwing is geen statische ontwikkeling gebleken. In golfbewegingen zijn tussen openbaar bestuur en burgers wisselende democratische werkvormen ontstaan. In de jaren 70 is inspraak in zwang geraakt. Het bestuur legt na een voornamelijk intern afwegingsproces, vooral gevoed door technische en financiële kennis, een besluit voor waarover betrokkenen hun opvattingen mogen

geven. Dat krijgt vooral in de wetgeving op het terrein van de ruimtelijke ordening stevig vorm. Die ontwikkeling gaat gepaard met een toenemende juridisering. Burgers weten steeds vaker de weg naar de rechter te vinden en gebruiken het instrument van de inspraak als een juridische categorie. Dat heeft mede te maken met het feit dat inspraak toch primair een eenzijdige aangelegenheid is met het bestuur als initiator, waarbij burgers te weinig worden meegenomen in het totale afwegingsproces.

Eind jaren 80 en in de eerste helft van de jaren 90 dient zich een tweede generatie vernieuwingen aan. Participatie van burgers vindt veel vaker plaats in de fase van beleidsontwikkeling. Bestuurders en ambtenaren zoeken interactie met burgers, niet altijd een vanzelfsprekende keuze en zeker ook niet altijd een principiële stap. Het denken over participatie als een verrijking van het democratisch instrumentarium krijgt wel stevige impulsen: soms een initiatief van innovatieve bestuurders en ambtenaren, soms een ingeving van actieve burgers, al dan niet ondersteund door welzijnswerkers. Het denken over andere en intensievere vormen van samenwerking in de ontwikkeling van beleid met burgers en maatschappelijke organisaties leidt tot veel experimenten, vooral op lokaal niveau. Dat geldt ook voor de samenhang met sociale vernieuwing (later verder

uitgewerkt in het wijkgericht werken). Dit betekent een nieuw inhoudelijk motief om burgers mee te nemen in de besluitvorming. Schep samenhang door mensen invloed te geven op hun buurt. Aan het begin van de 21e eeuw is dat opnieuw te zien, dan toegespitst op het verbeteren van de veiligheid (denk aan buurtouderprojecten waarbij bewoners verantwoordelijkheid nemen voor de veiligheid van de buurt).

Sinds een aantal jaren is een intensivering van de interactieve beleidsontwikkeling te zien waarin soms een principiële omkering is waar te nemen. Burgers nemen zelf initiatief om beleid te entameren of worden gestimuleerd om zelf het heft in handen te nemen. Dat kan een exclusief pakket maatregelen zijn om een buurtproject gestalte te geven, van een speelplaats voor kinderen tot een natuurpad door een weidegebied aansluitend aan de wijk. Dat kan verder gaan met de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk. Het bestuur kan die bereidwillige en initiërende burgers bijstaan en als het ware gebruikmaken van deze vorm van sociale intelligentie.

Ook geven gemeenten wijkbudgetten uit waarmee burgers zelf aan de slag kunnen. Vaak blijven er vormen van samenwerking met de gemeente bestaan. Het is echter niet langer zo dat burgers meedoen in de besluitvorming van de overheid. Er ontstaan vormen van burgerbestuur die de overheid faciliteert. Dat kan soms goed aansluiten op het belang van sociale samenhang.

In het programma *In actie met burgers!* komen uiteenlopende vormen van burgerparticipatie voor. In proeftuinen is van die differentiatie werk gemaakt en wordt kennis uitgewisseld. Veel gemeenten zijn op zoek. Burgerparticipatie is te beschouwen als een manier om de kloof met burgers te overbruggen, maar

kan ook een manier zijn om draagvlak op te bouwen, nieuwe kennis aan te boren of tot een efficiëntere aanpak van het beleidsproces te komen. Als burgers bekend zijn met motieven achter gemeentelijke initiatieven en als mogelijke varianten in een beleidsaanpak zijn ingebouwd, kan aan de voorkant van een proces tijd worden gewonnen. Natuurlijk is er het risico dat al vroegtijdig alarmbellen in de omgeving gaan rinkelen en verzet op voorhand wordt opgeroepen. Ook dan geldt dat het uit een oogpunt van procesefficiëntie beter is om dat zo vroeg mogelijk te signaleren. In zo'n situatie kan dan overigens met behulp van mediationinstrumenten gepoogd worden snel tot oplossingen te komen. In een recent rapport van de Nationale ombudsman 'We gooien het de inspraak in' is een onderzoek opgenomen naar de praktijk van burgerparticipatie in Portland (Oregon, VS). In die stad zijn nieuwe democratische praktijken ontwikkeld die als het ware een aanvulling zijn op het klassieke model van representatie.

Al in de fase van onderzoek (*fact finding*) wordt samenwerking gezocht met burgers. Dat gebeurt bijvoorbeeld in ruimtelijke processen van stadsuitbreiding en stadsvernieuwing. Onafhankelijk van de overheid zijn er organisaties die burgers kunnen ondersteunen met relevante kennis, ervaring en techniek (IT, administratief, logistiek). Deze aanpak wordt in Portland gezien als complementair aan het bestaande democratisch systeem met gekozen volksvertegenwoordigers. Het is geen concurrentie, maar een versterking.

De vraag dient zich aan of hiermee de weg is ingeslagen naar het einde van de vertegenwoordigende democratie. Dat geldt zeker wanneer een integrale belangenafweging bij burgers zelf wordt gelegd, die raakt aan de bestuurlijke bevoegdheden van raad en college. Zolang daarbij geen rechtstatelijke principes

in het geding zijn als besluiten over algemeen geldende regels, het inzetten van vormen van overheidsmacht en het opleggen van belastingen, zijn de verkenningen het experimenteren meer dan waard. Ze kunnen bijdragen aan het werken aan vertrouwen tussen overheid en burgers.

Die vorm van betrokkenheid van burgers bij het afwegen van belangen moet verder kunnen gaan dan wij misschien gewend zijn. In Turkije is in de wetgeving inzake decentraal bestuur sprake van de zogenoemde 'village council' (dorpsraad), het totale electoraat van een dorp. Deze raad kiest het dorpshoofd en een uitvoerend comité. De raad houdt het gezag over een aantal nader in de wet genoemde bestuurlijke beslissingen. Die kunnen gaan over enkele maatschappelijke taken die door de gemeenschap als geheel uitgevoerd moeten worden (bijvoorbeeld ondersteuning bij het oogstwerk). Wie zich daaraan onttrekt, is strafbaar. Het is een vorm van directe democratie bij het inrichten van de lokale samenleving die stamt uit de Ottomaanse bestuurlijk-administratieve traditie. Als Turkije straks deel uitmaakt van de EU, is het de vraag wie zich op het punt van burgerparticipatie het meest moet aanpassen.

In het programma *In actie met burgers!* is in de proeftuinen ook ruimte om spanningshaarden te verkennen. Raad, college, ambtenaren en burgergroepen kunnen in verschillende configuraties elkaars concurrent zijn. Dat hoeft niet verkeerd uit te pakken, maar is een punt van aandacht in de procesbewaking. Gechargeerd gezegd kunnen raadsleden het gevoel krijgen dat ze overbodig zijn geworden. Hebben raadsleden na de invoering van de dualisering de vergadercultuur achter zich gelaten en zich met passie op de vertegenwoordigende rol gestort, moeten ze weer terug het hok in? Dat is niet nodig, ongewenst zelfs. Het gaat er wel om goed na te denken over de inhoudelijke rol van de raad bij verschillende vormen van burgerparticipatie. Het besluit dat burgers meedoen, het zelf laten regelen en de mate waarin en het ingaan op een burgerinitiatief zijn allemaal voorbeelden van momenten waarin de raad een belangrijke stem heeft. In het vervolg kan de raad voor de taak kiezen

om de kwaliteit van het proces in de gaten te houden. Niet door er dicht op te zitten, maar wel door te laten zien dat ze samen met betrokken burgers het democratisch proces wil dienen.

Ook continuïteit en borging van het resultaat van een participatieproces zijn niet altijd zonder zorg. Dat is vaak al in de lopende aanpak een zorg van de ambtelijke organisatie: blijft de ambtelijke organisatie na het 'feestje' niet met de schillen en de dozen achter. Dat kan, maar hoeft niet. Borging van het resultaat moet deel uitmaken van het totale proces.

Waar het voor alles om draait is dat tussen burgers en openbaar bestuur nieuwe werkvormen ontstaan zonder dat het oude principe van vertrouwen wordt losgelaten. Kijk er daarom niet naar als een vorm van landjepik door verwerende, veeleisende burgers, maar stel je open. Doe dat gezamenlijk als bestuur en organisatie. Laat het bestuur niet in zijn hemd staan door gewoon de technische rationaliteit toch weer te laten zegevieren. Laat andersom die geëngageerde ambtenaar niet vallen die vanuit zijn of haar maatschappelijke betrokkenheid met bewoners optrekt. Als het puur politiek is, leg dat dan zelf uit in de buurt.

De representatieve democratie kan niet zonder vertrouwen. Complementaire vormen van directe democratie kunnen dat evenmin. Bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtelijke professionals laten burgers in hun domein toe. Burgers staan toe dat partners uit het openbaar bestuur met hen meedoen. Van Gunsteren betoogt in 'Vertrouwen in democratie' (2006) dat 'vertrouwen in democratie zelf de bindende factor zou kunnen worden'. Om vervolgens te constateren: 'Dat vertrouwen hoeft immers niet langer blind en naïef te zijn: het wordt gevoed door groeiend inzicht in de principes van zelforganisatie en hun toepassing op de democratie.' 🔄

Jean Eigeman werkt freelance als consulent voor het Actieprogramma Lokaal Bestuur, was onder meer raadslid, wethouder en waarnemend burgemeester van Culemborg. Eigeman maakt sinds 2003 deel uit van de Eerste Kamer.

Colofon

In actie is een eenmalige uitgave van *In actie met burgers!*, deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur, een gezamenlijk project van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

HOOFD- EN EINDREDACTIE

Sonja Ammerlaan (Son & Co), Valérie de Ridder, Karin Woltering (*In actie met burgers!*), Geertrude Haasnoot, Roelie Lenten (Actieprogramma Lokaal Bestuur)

REDACTIEASSISTENTIE

Hanna Pak (*In actie met burgers!*)

ART DIRECTION EN GRAFISCHE VORMGEVING

Studio Pollmann, Amsterdam

FOTOGRAFIE

Gerritjan Huinink, De Beeldredactie (p. 38-41); Noortje van Dorp (p. 18-20); Joris van Egmond (p. 34-36-41); Eddy Joustra, gemeente Smallingerland – Drachten (p. 108); Roel Kleinpenning (p. 101-102); Tim Oord (p. 106); Kees Verkade, gemeente Boskoop (p. 78)

ILLUSTRATIES

Leendert Masselink (www.illurama.nl)

DRUK

vdbj_ print support

Actieprogramma Lokaal Bestuur
p/a Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Postbus 30435
2500 GK Den Haag
070-3738020
actieprogramma@vng.nl

Meer informatie over het deelproject *In actie met burgers!* en het bestellen van exemplaren van het tijdschrift *In actie* is te vinden op www.inactiemetburgers.nl.

in Actie

In het tijdschrift *In actie* leest u op welke manieren gemeenten en burgers samenwerken.

Doorlopend oefenen burgers invloed uit op lokale beleids- en besluitvorming. Dit beperkt zich niet tot de gang naar de stembus eens in de vier jaar. Het is duidelijk dat de rol en de positie van de burger binnen het openbaar bestuur veranderen.

In het hele land bedenken, ontwikkelen en gebruiken gemeenten verschillende manieren om burgers te betrekken bij het maken van gemeentelijke plannen of hen zelfs te laten meebesturen. Onder de vlag van het project *In actie met burgers!* hebben zo'n honderd gemeenten het afgelopen jaar actief met en van elkaar geleerd over vormen van burgerparticipatie. Successen en valkuilen zijn de revue gepasseerd in experimenten en in de lokale proeftuinen burgerparticipatie.

Een jaar leren en experimenteren

Dit eenmalige tijdschrift van *In actie met burgers!*, deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur, geeft een impressie van ruim een jaar werken in proeftuinen en aan experimenten. Enthousiaste, gedreven en betrokken deelnemers vertellen over hun ervaringen. Laat u inspireren en leer van de ervaringen van andere gemeenten!